RNI No. MAHBIL /2009/31747

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग एक-ल

वर्ष १२, अंक २४(२)] मंगळवार, एप्रिल २८, २०२६/ वैशाख ८, शके १९४८ [पृष्ठे १९९, किंमत : रुपये १६.००

असाधारण क्रमांक ४७

प्राधिकृत प्रकाशन

(केंद्रीय) औद्योगिक विवाद अधिनियम व मुंबई औद्योगिक संबंध अधिनियम यांखालील
(भाग एक, चार-अ, चार-ब आणि चार-क यांमध्ये प्रसिद्ध केलेल्या अधिसूचना, आदेश व निवाडे यांव्यतिरिक्त)
अधिसूचना, आदेश व निवाडे.

उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरू चौक, मंत्रालय, मुंबई ४०००३२, दिनांक २८ एप्रिल,२०२६.

अधिसूचना

औद्योगिक संबंध संहिता,२०२०.

क्र..आयआरसी-०१२०२६/प्र.क्र.०६/कामगार-२. - औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) च्या कलम ९९ च्या उप-कलम (१) मधील तरतुदींनुसार तसेच त्या संदर्भातील इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्र शासनाने तयार केलेल्या नियमांचा खालील मसुदा, औद्योगिक विवाद (महाराष्ट्र) नियम, १९५७, महाराष्ट्र औद्योगिक रोजगार (स्थायी आदेश) नियम, १९५९ आणि महाराष्ट्र कामगार संघ विनियम, १९२७ यांचे अधिक्रमण करून, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे. कलम ९९ च्या उप-कलम (१) नुसार, या नियमांचा मसुदा सर्व संबंधित व्यक्तींना माहितीकरिता **महाराष्ट्र शासन राजपत्रा**त प्रसिद्ध करण्यात येत आहे; आणि असे कळविण्यात येते की, या अधिसूचनेच्या राजपत्रात प्रसिद्धीच्या तारखेपासून पंचेचाळीस दिवसांचा कालावधी संपल्यानंतर उक्त मसुदा महाराष्ट्र शासनाकडून विचारात घेण्यात येईल.

कोणताही आक्षेप किंवा सूचना, कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, कामगार भवन, सी २०, ई ब्लॉक, वांद्रे कुर्ला कॉम्प्लेक्स, वांद्रे (पूर्व), मुंबई ४०००५१ किंवा ईमेल- mh.labourcodes.rules@gmail.com वर स्वीकारण्यात येतील. व्यक्तीचे किंवा संस्थेचे नाव व पत्ता विनिर्दिष्ट करणारा स्तंभ (एक) आणि फेरबदल करण्याचे प्रस्तावित केलेले नियम किंवा पोट-नियम विनिर्दिष्ट करणारा स्तंभ (दोन) आणि दाखल करण्याचे प्रस्तावित केलेले सुधारित नियम किंवा पोट-नियम व त्याची कारणे विनिर्दिष्ट करणारा स्तंभ (तीन) अंतर्भूत असणाऱ्या प्रपत्रामध्ये आक्षेप व सूचना पाठविता येतील.

वर नमूद केलेला कालावधी समाप्त होण्यापूर्वी उक्त मसुद्याच्या बाबतीत कोणत्याही व्यक्तीकडून किंवा संस्थेकडून प्राप्त झालेले आक्षेप व सूचना राज्य शासनाकडून विचारात घेण्यात येतील.

प्रकरण-एक

प्रारंभिक

१. संक्षिप्त नाव, व्याप्ती व प्रारंभ.-

(१) या नियमांस, महाराष्ट्र औद्योगिक संबंध नियम,२०२६, असे म्हणावे.

(२) हे नियम संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यात लागू होतील.

(३) हे नियम, शासकीय राजपत्रामध्ये ते प्रसिद्ध केल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील.

२. व्याख्या.- (१) या नियमांमध्ये, संदर्भानुसार अन्यथा दुसरा अर्थ आवश्यक नसेल तर,-

(क) "संहिता" याचा अर्थ, औद्योगिक संबंध संहिता, २०२०(२०२० चा ३५), असा आहे;

(ख) "इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात" याचा अर्थ, संहितेच्या प्रयोजनार्थ, ईमेलद्वारे सादर केलेली अथवा नेमून दिलेल्या पोर्टलवर टाकलेली कोणतीही माहिती अथवा कोणत्याही मार्गाने केलेले डिजिटल प्रदान, असा आहे;

(ग) "नमुना" याचा अर्थ, या नियमांच्या अनुसूचीस जोडलेला नमुना, असा आहे;

(घ) "कलम" याचा अर्थ, संहितेचे कलम, असा आहे;

(ङ) "राज्य शासन" याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासन, असा आहे.

(२) या नियमांत वापरलेले, परंतु यात व्याख्या न केलेले, परंतु, संहितेमध्ये व्याख्या केलेले शब्द व संज्ञा यांना, संहितेमध्ये अनुक्रमे जे अर्थ नेमून दिलेले आहेत तेच अर्थ असतील.

३. औद्योगिक आस्थापनांचा नियोक्ता:-

(१) या नियमांच्या प्रयोजनांसाठी, कलम २ च्या खंड (ड) च्या संदर्भात, याद्वारे असे विनिर्दिष्ट करण्यात येते की, राज्य शासनाद्वारे किंवा त्याच्या प्राधिकाराखाली चालवल्या जाणाऱ्या, कलम २ च्या खंड (ड) च्या उप-खंड (दोन) मध्ये निर्दिष्ट केलेला उद्योग नसणाऱ्या उद्योगाच्या संबंधात, औद्योगिक आस्थापनेचा प्रभारी अधिकारी हा, त्या आस्थापनेच्या बाबतीत नियोक्ता असेल.

४. समझोता करारनामा.-

(१) समेट कार्यवाहीच्या ओघात घडून आलेला समझोता किंवा समेट कार्यवाहीच्या ओघात असेल त्या व्यतिरिक्त अन्यथा घडून आलेला नियोक्ता व कामगार यांच्यामधील लेखी करारनामा **नमुना- एक** मध्ये असेल.

(२) समझोत्यावर,-

(क) नियोक्त्याकडून किंवा त्याच्या प्राधिकृत अभिकर्त्याकडून, अथवा जेव्हा नियोक्ता हा एखादी निगमित कंपनी किंवा इतर निगमित संस्था असेल तेव्हा, अशा कंपनीच्या किंवा अशा इतर निगमित संस्थेच्या अभिकर्त्याकडून, व्यवस्थापकाकडून किंवा इतर प्रमुख अधिकाऱ्याकडून; आणि

(ख) कामगारांच्या वतीने, कामगार संघाच्या पुढीलपैकी कोणत्याही पदाधिकाऱ्याकडून, स्वाक्षरी करण्यात येईल, म्हणजेच:-

(एक) अध्यक्ष; किंवा

(दोन) उपाध्यक्ष; किंवा

(तीन) सचिव (महासचिव यांच्यासह); किंवा

(चार) सहसचिव; किंवा

(पाच) संघटनेच्या अध्यक्षाने व सचिवाने याबाबतीत प्राधिकृत केलेला कामगार संघाचा इतर कोणताही पदाधिकारी; किंवा

(सहा) या प्रयोजनासाठी घेतलेल्या कामगारांच्या सभेत या बाबतीत रीतसर प्राधिकृत केलेले कामगारांचे पाच प्रतिनिधी.

(३) वैयक्तिक कामगार व नियोक्ता यांच्यातील औद्योगिक विवादाच्या बाबतीत, समझोत्यावर नियोक्त्याकडून व संबंधित कामगाराकडून स्वाक्षरी करण्यात येईल.

(४) जेव्हा समेट कार्यवाहीच्या दरम्यान समझोता घडून आला असेल त्या बाबतीत, समेट अधिकारी, त्याबाबतचा अहवाल, विवादातील पक्षकारांनी स्वाक्षरी केलेल्या समझोता करारनाम्याच्या प्रतीसह, राज्य शासनाला किंवा राज्य शासनाने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यांना पाठवील.

(५) जेव्हा समेट घडवून आणण्याच्या कार्यवाहीव्यतिरिक्त अन्यथा नियोक्ता व त्याचे कामगार यांच्यामध्ये समझोता घडवून येत असेल त्या बाबतीत, समझोत्याचे पक्षकार, त्याची एक प्रत इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने किंवा शीघ्र डाकेने किंवा नोंदणीकृत डाकेने संबंधित अपर कामगार आयुक्ताकडे किंवा कामगार उपायुक्ताकडे आणि संबंधित समेट अधिकाऱ्याकडे संयुक्तपणे पाठवतील.

(६) समेट अधिकारी, त्याच्या अधिकारक्षेत्रातील क्षेत्रामधील औद्योगिक विवादांच्या बाबतीत संहितेन्वये घडून आलेल्या सर्व समझोत्यांची, इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने किंवा अन्यथा ठेवलेल्या नोंदवहीमध्ये नोंद करील.

(७) पोट-नियम (६) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या नोंदवहीमध्ये, अनुक्रमांक, उद्योगाचे नाव, समझोत्यातील पक्षकार, समझोत्याचा दिनांक, शेरे आणि समेट अधिकाऱ्याच्या मध्यस्थीनंतर किंवा परस्परांतील वाटाघाटीने समझोता घडून आला आहे किंवा कसे यांसह, तपशील अंतर्भूत असेलः

परंतु, जेव्हा समझोत्याचा करार, समेट प्रक्रियेबाहेर घडून आला असेल तेव्हा, करारावर समेट अधिकाऱ्याची स्वाक्षरी आवश्यक असणार नाहीः

परंतु आणखी असे की, या नियमातील कोणत्याही गोष्टीमुळे, कामगार किंवा कामगार संघ व नियोक्ता यांच्यामध्ये परस्परांत मान्य केलेल्या अटींवर समझोता करण्यास मनाई केली जाणार नाही आणि असा समझोता, नमुना-एक व्यतिरिक्त अन्य प्रपत्रामध्ये असेल.

प्रकरण-दोन
द्वि-पक्षीय मंच

५. कार्य समिती, तिची रचना व तिच्याशी संबंधित बाबी.-

(१) कार्य समितीची रचनाः- कलम ३ च्या पोट कलम (१) अन्वये राज्य शासनाने दिलेला आदेश ज्याच्याशी संबंधित आहे तो प्रत्येक नियोक्ता, या पोट-नियमांमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या रीतीने कार्य समिती घटित करण्यासाठी कार्यवाही करील.

ती या नियमात निर्दिष्ट केलेल्या पद्धतीने, नियोक्ता व कामगार यांच्यामध्ये सलोखा व चांगले संबंध ठेवण्यासाठी व राखण्यासाठी उपाययोजना करण्यास चालना देण्यासाठी आणि त्या दृष्टीने, सामायिक हितसंबंधाच्या किंवा हिताच्या बाबींवर मत व्यक्त करण्यासाठी, एक कार्य समिती (यात यापुढे या नियमात, जिचा निर्देश, 'समिती' असा केला आहे) गठीत करण्याची कार्यवाही तात्काळ करील.

(२) सदस्यांची संख्याः- (एक) गठीत करण्यात येणाऱ्या सदस्यांची संख्या, औद्योगिक आस्थापनेच्या कक्षांमध्ये, दुकानांमध्ये किंवा विभागांमध्ये काम करीत असलेल्या कामगारांच्या विविध प्रवर्गांना, गटांना व वर्गांना, आणि अशा कक्षांना, दुकानांना व विभागांना प्रतिनिधित्व देण्यात येईल अशाप्रकारे निश्चित करण्यात येईलः

(दोन) समितीच्या सदस्यांची एकूण संख्या, वीस पेक्षा अधिक असणार नाही.

(तीन) समितीमधील कामगारांच्या प्रतिनिधींची संख्या, त्यातील नियोक्त्याच्या प्रतिनिधींच्या संख्येपेक्षा कमी असणार नाहीः

परंतु, ज्या औद्योगिक स्थापनेमध्ये महिला कामगार काम करीत आहेत त्या औद्योगिक आस्थापनेतील कार्य समितीमध्ये महिला कामगारांचे पर्याप्त प्रतिनिधित्व असेल आणि असे प्रतिनिधत्व,

औद्योगिक आस्थापनेमध्ये काम करीत असलेल्या एकूण कामगारांमधील महिला कामगारांच्या प्रमाणापेक्षा कमी असणार नाही.

(३) नियोक्त्याचे प्रतिनिधी:- या नियमातील तरतुदींस अधीन राहून, समितीमधील नियोक्त्याचे प्रतिनिधी, नियोक्त्याकडून नामनिर्देशित करण्यात येतील आणि ते, शक्य असेल तेथवर, औद्योगिक आस्थापनेच्या कामकाजाशी थेट संबंधित असलेले किंवा त्याच्याशी सहयोगी असलेले अधिकारी असतील.

(४) कामगार संघाची सल्लामसलत:- जेव्हा औद्योगिक आस्थापनेचे कामगार, कामगार संघाचे किंवा कामगार संघांचे सदस्य असतील त्या बाबतीत, नियोक्ता, पुढील बाबींच्या संबंधात लेखी माहिती देण्याकरिता अशा नोंदणीकृत कामगार संघास किंवा कामगार संघांना विचारणा करील:-

(क) जे अशा नोंदणीकृत कामगार संघाचे किंवा संघाचे सदस्य आहेत त्या कामगारांची संख्या; आणि

(ख) जर नियोक्त्याला, नोंदणीकृत कामगार संघाने किंवा संघांनी त्याला दिलेली माहिती खोटी आहे असे समजण्यास कारण असेल तर, तो, अशा नोंदणीकृत कामगार संघाला किंवा संघांना कळविल्यानंतर, हे प्रकरण संबंधित सहाय्यक कामगार आयुक्ताकडे निर्दिष्ट करू शकेल, जो, संबंधित पक्षकारांचे म्हणणे ऐकून घेतल्यानंतर, प्रकरणावर निर्णय देईल आणि त्यावरील त्यांचा निर्णय अंतिम असेल.

(५) कामगारांच्या प्रतिनिधींचा गट:- पोट-नियम (४) अन्वये मागवलेली माहिती प्राप्त झाल्यावर, नियोक्ता, पुढील रीतीने समितीच्या कामगारांच्या प्रतिनिधींची निवड करण्याकरिता तरतूद करील, म्हणजेच:-

(क) कलम १४ च्या पोट-कलम (२) किंवा पोट-कलम (३) खालील वाटाघाटी करणाऱ्या संघाच्या बाबतीत, असा वाटाघाटी करणारा संघ, समितीच्या कामगारांच्या प्रतिनिधींना नामनिर्देशित करील;

(ख) कलम १४ च्या पोट-कलम (४) खालील वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेच्या बाबतीत, नामनिर्देशन अशा प्रकारे करण्यात येईल की, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेत प्रतिनिधित्व करणाऱ्या प्रत्येक नोंदणीकृत कामगार संघाला, जे कामगार अशा औद्योगिक संघाचे सदस्य आहेत त्या औद्योगिक आस्थापनेतील कामगारांच्या संख्येच्या प्रमाणात समितीमध्ये प्रतिनिधित्व मिळेल;

(क) जेथे खंड (क) व (ख) मध्ये निर्दिष्ट केलेला कोणताही मान्यताप्राप्त वाटाघाटी करणारा संघ किंवा वाटाघाटी करणारी परिषद नसेल तेथे, औद्योगिक आस्थापनेचे कामगार, त्यांच्यामधून समितीवरील कामगारांच्या प्रतिनिधींची निवड करतील:

परंतु, नियोक्ता, या खंडान्वये समितीसाठी कामगारांच्या प्रतिनिधींची निवड कशी करण्यात येईल समजणे शक्य व्हावे म्हणून, माहिती तंत्रज्ञान उपयोजकावर (ॲप्लिकेशन), ऑनलाइन प्लॅटफॉर्मवर किंवा

अशा इतर प्लॅटफॉर्मवर निवडणूक प्रक्रिया आयोजित करण्यासाठी इलेक्ट्रॉनिक प्लॅटफॉर्मची व्यवस्था करू शकेल:

परंतु आणखी असे की, जेव्हा एखादा नोंदणीकृत कामगार संघ, पोट-नियम (४) अन्वये मागितलेली माहिती, ती मागितल्याच्या दिनांकापासून एक महिन्याच्या आत सादर करण्यास निष्फळ ठरला तर, असा कामगार संघ, या नियमाच्या प्रयोजनासाठी जणू काही अस्तित्वात नव्हता असे समजण्यात येईल:

परंतु तसेच, जेव्हा नियोक्त्याकडून पोट-नियम (४) अन्वये कोणताही संदर्भ करण्यात आला असेल त्या बाबतीत, त्याच्या संबंधातील कामगारांच्या प्रतिनिधींची निवड करण्याची प्रक्रिया, संबंधित सहायक कामगार आयुक्ताचा निर्णय प्राप्त झाल्यानंतर पार पाडण्यात येईल.

(६) निवडणूक मतदारसंघ:- नियोक्ता, जर त्याला योग्य वाटले तर, तो कामगारांना, एकतर गट, कक्ष, दुकाने किंवा विभाग यानुसार मतदान करण्याचा निर्देश देऊ शकेल.

(७) निवडणुकीसाठी उमेदवारांची पात्रता:- ज्याचे वय एकोणीस वर्षांपेक्षा कमी नसेल आणि ज्याने औद्योगिक आस्थापनेत एक वर्षांपेक्षा कमी नसेल इतकी सेवा केलेली असेल असा कोणताही कामगार, जर या नियमामध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे नामनिर्देशित केलेला असेल तर, समितीच्या कामगार प्रतिनिधीच्या निवडणुकीसाठी उमेदवार म्हणून पात्र असेल:

परंतु, जे औद्योगिक आस्थापना एक वर्षांपेक्षा कमी कालावधीसाठी अस्तित्वात आलेली असेल त्या औद्योगिक आस्थापनेतील पहिल्या निवडणुकीसाठी अशी सेवेची पात्रता लागू असणार नाही.

स्पष्टीकरण.- या पोट-नियमाच्या प्रयोजनासाठी, ज्या कामगाराने एकाच नियोक्त्याच्या मालकीच्या दोन किंवा अधिक औद्योगिक आस्थापनांमध्ये एक वर्षांपेक्षा कमी नसेल इतकी नियमित सेवा केलेली असेल त्या कामगाराने, त्यात विनिर्दिष्ट केलेली सेवेची पात्रता पूर्ण केलेली असल्याचे मानण्यात येईल.

(८) मतदारांसाठी पात्रता:- ज्यांचे वय अठरा वर्षांपेक्षा कमी नसेल आणि ज्यांनी औद्योगिक आस्थापनेत सहा महिन्यांपेक्षा कमी नसेल इतकी सेवा केलेली केलेली असेल असे सर्व कामगार, समितीच्या कामगार प्रतिनिधीच्या निवडणुकीत मतदान करण्यास हकदार असतील.

स्पष्टीकरण.- या पोट-नियमाच्या प्रयोजनासाठी, ज्या कामगाराने एकाच नियोक्त्याच्या मालकीच्या दोन किंवा अधिक औद्योगिक आस्थापनांमध्ये सहा महिन्यांपेक्षा कमी नसेल इतकी नियमित सेवा केलेली असेल त्या कामगाराने, त्यात विनिर्दिष्ट केलेली सेवेची पात्रता पूर्ण केलेली असल्याचे मानण्यात येईल.

(९) निवडणुकीचे वेळापत्रक निश्चित करणे:- (एक) नियोक्ता, समितीच्या कामगार प्रतिनिधींच्या निवडणुकीसाठी उमेदवारांकडून नामनिर्देशनपत्रे स्वीकारण्याची अंतिम दिनांक निश्चित करताना, इतर आवश्यक तपशिलासह नामनिर्देशनपत्र दाखल करण्यासाठी किमान तीन कामकाजाच्या दिवसांचा कालावधी देईल.

(दोन) खंड (एक) मध्ये निर्दिष्ट केलेली निवडणूक घेण्यासाठी नियोक्त्याने निश्चित केलेला दिनांक हा, नामनिर्देशनपत्रे स्वीकारण्याच्या अंतिम दिनांकापासून तीन दिवसांपेक्षा आधीचा आणि पंधरा दिवसांपेक्षा नंतरचा असणार नाही.

(तीन) पोट-नियम (एक) अन्वये निश्चित केलेला निवडणुकीचा दिनांक, संबंधित कामगारांना किमान सात दिवस आधी अधिसूचित करण्यात येईल आणि ज्यामध्ये निवडून द्यावयाच्या जागांची संख्या विनिर्दिष्ट केलेली असेल अशी सूचना, औद्योगिक आस्थापनेच्या सूचना फलकावर किंवा इलेक्ट्रॉनिक सूचना फलकावर लावण्यात येईल आणि तिला कामगारांमध्ये पर्याप्त प्रसिद्धी देण्यात येईल.

(१०) निवडणुकीसाठी उमेदवारांचे नामनिर्देशन:- (एक) समितीच्या कामगार प्रतिनिधी म्हणून निवडणुकीसाठी प्रत्येक नामनिर्देशन, नियोक्त्याने पुरविलेल्या नामनिर्देशन पत्रावर करण्यात येईल आणि त्याच्या प्रती, त्यांची मागणी करणाऱ्या कामगारांना नियोक्त्याद्वारे पुरवण्यात येतील.

(दोन) पोट-नियम (१०) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या प्रत्येक नामनिर्देश पत्रावर, ते ज्याच्याशी संबंधित आहे त्या उमेदवाराने स्वाक्षरी केलेली असेल आणि निवडणूक लढविणारा उमेदवार ज्या गटाचे, कक्षाचे, दुकानाचे किंवा विभागाचे प्रतिनिधित्व करणार आहे त्या गटातील, कक्षातील, दुकानातील किंवा विभागातील किमान इतर दोन मतदारांनी साक्षांकित केलेले असेल आणि ते नियोक्त्याकडे सादर करण्यात येईल.

(११) नामनिर्देशन पत्रांची छाननी:- (एक) नामनिर्देशन पत्रे दाखल करण्यासाठी निश्चित केलेल्या शेवटच्या दिवसानंतरच्या दिवशी, उमेदवारांच्या व साक्षांकन करणाऱ्या व्यक्तींच्या उपस्थितीत नियोक्त्याद्वारे नामनिर्देशन पत्रांची छाननी करण्यात येईल आणि जी नामनिर्देशन पत्रे वैध नाहीत, ती नामनिर्देशन पत्रे फेटाळण्यात येतील.

(दोन) नामनिर्देशन पत्र, पोट-नियम (११) अन्वये वैध असल्याचे मानण्यात येणार नाही, जर,-

(क) नामनिर्देशित केलेला उमेदवार, पोट-नियम (७) अन्वये उमेदवार होण्यास अपात्र असेल; किंवा

(ख) पोट-नियम (१०) च्या आवश्यकतांचे पालन करीत नसेल तर,

परंतु, जेव्हा एखादा उमेदवार किंवा साक्षांकन करणारी व्यक्ती, छाननीच्या वेळी उपस्थित राहू शकत नसेल त्याबाबतीत, तो, त्या प्रयोजनासाठी यथोचितरित्या अधिकृत केलेला प्रतिनिधीला पाठवू शकेल.

(१२) उमेदवारी मागे घेणे:- ज्या उमेदवाराचे निवडणुकीचे नामनिर्देशन पत्र स्वीकारण्यात आलेले आहे असा कोणताही उमेदवार, नामनिर्देशन पत्रांची छाननी पूर्ण झाल्यानंतर अठ्ठेचाळीस तासांच्या आत आपली उमेदवारी मागे घेऊ शकेल.

(१३) निवडणुकीतील मतदान:- (एक) जर समितीच्या कामगार प्रतिनिधी म्हणून निवडणुकीसाठी जे उमेदवार वैधपणे नामनिर्देशित झालेले आहेत अशा उमेदवारांची संख्या, जागांच्या संख्येइतकी असेल तर, असे उमेदवार यथोचितरित्या निवडून आले असल्याचे तात्काळ घोषित करण्यात येईल.

(दोन) जेव्हा कोणत्याही औद्योगिक आस्थापनेत, समितीचे कामगार प्रतिनिधी म्हणून निवडणुकीसाठी वैधपणे नामनिर्देशित केलेल्या उमेदवारांची संख्या, तिला वाटप केलेल्या जागांच्या संख्येपेक्षा जास्त असेल त्या बाबतीत, निवडणुकीसाठी निश्चित केलेल्या दिवशी मतदान घेण्यात येईल.

(१४) समितीचे पदाधिकारी:-

(एक) समितीच्या पदाधिकाऱ्यांमध्ये, एक अध्यक्ष, एक उपाध्यक्ष, एक सचिव व एक सहसचिव असेल.

(दोन) समितीचा अध्यक्ष, समितीच्या नियोक्त्यांच्या प्रतिनिधींमधून नियोक्त्याद्वारे नामनिर्देशित करण्यात येईल आणि तो, शक्य असेल तेथवर, औद्योगिक आस्थापनेचा प्रमुख असेल;

(तीन) कामगारांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या समितीच्या सदस्यांद्वारे, त्यांच्यामधून उपाध्यक्षाची निवड करण्यात येईल:

परंतु, उपाध्यक्षाच्या निवडणुकीत, समसमान मते पडल्यास अशा प्रसंगी, चिठ्ठ्या काढून निर्णय करण्यात येईल.

(चार) समितीच्या सचिवाची व सहसचिवाची प्रत्येक वर्षी निवड करण्यात येईल.

(पाच) समिती, सचिव व सहसचिव यांची निवड करील, परंतु, जेव्हा नियोक्त्यांच्या प्रतिनिधींमधून सचिवाची निवड केली जात असेल तेव्हा, कामगारांच्या प्रतिनिधींमधून सहसचिवाची निवड करण्यात येईल आणि जेव्हा नियोक्त्यांच्या प्रतिनिधींमधून सहसचिवाची निवड केली जात असेल तेव्हा, कामगारांच्या प्रतिनिधींमधून सचिवाची निवड करण्यात येईल:

परंतु, सचिव, किंवा यथास्थिति, सहसचिव हे पद, एकतर नियोक्त्यांच्या किंवा कामगारांच्या प्रतिनिधीद्वारे सलग तीन वर्षांसाठी धारण केले जाणार नाही:

परंतु आणखी असे की, कामगारांच्या प्रतिनिधींमधून निवडल्या जाणाऱ्या सचिवाच्या, किंवा यथास्थिती, सहसचिवाच्या निवडणुकीत नियोक्ताचे प्रतिनिधी भाग घेणार नाहीत, तर केवळ कामगारांचे प्रतिनिधी, सचिवाच्या किंवा सहसचिवाच्या पदाच्या निवडणुकांमध्ये मतदान करण्यास हक्कदार असतील:

परंतु तसेच, या पोट-नियमान्वये घेतलेल्या निवडणुकीत समसमान मते पडल्यास अशा प्रसंगी, चिठ्ठ्या काढून निर्णय करण्यात येईल.

(१५) पदावधीः- (एक) नैमित्तिक रिक्त जागा भरण्यासाठी निवडलेल्या सदस्याव्यतिरिक्त, समितीच्या सदस्यांचा पदावधी, तीन वर्षे इतका असेल.
(दोन) नैमित्तिक रिक्त जागा भरण्यासाठी निवडलेला सदस्य, त्याच्या पूर्वाधिकारीऱ्याच्या पदावधीच्या उर्वरित कालावधीसाठी पद धारण करील;
(तीन) जो सदस्य, समितीची परवानगी न घेता, समितीच्या सलग तीन बैठकांना उपस्थित राहण्यात कसूर करील अशा कोणत्याही सदस्याचे सदस्यत्व रद्द करण्यात येईल.

(१६) रिक्त जागाः- कामगारांचा प्रतिनिधी, नियम (१५) च्या खंड (तीन) अन्वये सदस्य असण्याचे बंद झाल्यास किंवा औद्योगिक आस्थापनेमध्ये नोकरीवर असल्याचे बंद झाल्यास अशा प्रसंगी अथवा त्याने राजीनामा दिल्यास, त्याचा मृत्यू झाल्यास किंवा अन्यथा, अशा प्रसंगी, सदस्य ज्या गटातील जागा रिक्त करील त्याच गटातून समितीच्या उर्वरित कालावधीसाठी या नियमाच्या तरतुदींनुसार त्याचा उत्तराधिकारी निवडण्यात येईल.

(१७) सहयोगी सदस्य करण्याचा अधिकारः- समितीला, विचाराधीन बाबीचे विशिष्ट किंवा विशेष ज्ञान असलेल्या, औद्योगिक आस्थापनेत नोकरी करीत असलेल्या व्यक्तींची, सल्लागार क्षमतेत, सहयोगी म्हणून निवड करण्याचा हक्क असेल आणि असा सहयोगी सदस्य, मतदान करण्यास हक्कदार असणार नाही आणि ज्या कालावधीत विशिष्ट प्रश्न समितीसमोर विचारार्थ असेल त्याच कालावधीसाठी केवळ तो बैठकीत उपस्थित राहील.

(१८) बैठकाः- (एक) समिती, आवश्यक असेल तितक्या वेळा, परंतु तीन महिन्यांमध्ये एक पेक्षा कमी नसेल इतक्या वेळा बैठक घेऊ शकेल.
(दोन) समिती, तिच्या पहिल्या बैठकीत, तिच्या स्वतःची कार्यपद्धती विनियमित करील.

(१९) बैठका, इत्यादींसाठी सुविधाः- (एक) नियोक्ता, समितीच्या बैठका घेण्यासाठी बैठक व्यवस्था पुरवील आणि समितीचे कामकाज पार पाडण्यासाठी समितीला आणि तिच्या सदस्यांना आवश्यक त्या सर्व सुविधा देखील पुरवील.
(दोन) समिती, कोणत्याही कामकाजाच्या दिवशी संबंधित औद्योगिक आस्थापनेच्या कामकाजाच्या वेळी सर्वसाधारणपणे बैठक घेईल आणि कामगारांचे प्रतिनिधी, बैठकीला उपस्थित असताना, कर्तव्यावर असल्याचे मानण्यात येईल.
(तीन) समितीचा सचिव, अध्यक्षांच्या पूर्व सहमतीने, औद्योगिक आस्थापनेच्या सूचना फलकावर समितीच्या कामकाजासंबंधीची नोटीस लावू शकेल.

(२०) वार्षिक विवरणपत्रः- नियोक्ता, व्यावसायिक सुरक्षा, आरोग्य व कामाची स्थिती संहिता, २०२० (२०२० चा ३७) अन्वये याबाबतीत केलेल्या नियमांमध्ये तरतूद केलेल्या एकत्रित वार्षिक विवरणपत्राचा भाग म्हणून समितीची रचना व कामकाज यांचा तपशील सादर करील.

(२१) कार्य समितीचे विसर्जनः- राज्य शासन, किंवा त्याच्या वतीने प्राधिकृत केलेला अधिकारी, या नियमाच्या तरतुदींनुसार समिती घटित करण्यात आलेली नाही किंवा कामगारांच्या प्रतिनिधींपैकी किमान दोन-तृतीयांश प्रतिनिधी कोणत्याही वाजवी कारणांशिवाय समितीच्या सलग तीन बैठकांना अनुपस्थितीत राहिलेले आहेत किंवा समितीने, इतर कोणत्याही कारणामुळे काम करण्याचे बंद केलेले आहे अशी खात्री पटल्यावरून, त्यास किंवा त्याला योग्य वाटेल अशी चौकशी केल्यानंतर, लेखी नोंदवावयाच्या कारणांसाठी, आदेशाद्वारे, कोणत्याही वेळी, कोणतीही समिती विसर्जित करू शकेलः

परंतु, जेव्हा या पोट-नियमांन्वये समिती विसर्जित केली जात असेल त्या बाबतीत, नियोक्ता, या नियमानुसार समितीची पुनर्रचना करण्यासाठी पावले उचलू शकेल, आणि जर राज्य सरकारने किंवा, यथास्थिती, अशा अधिकाऱ्याने तसे आवश्यक ठरविले, तर तो तशी पावले उचलील.

६. तक्रार निवारण समितीसाठी नियोक्त्यांमधून व कामगारांमधून सदस्य निवडणे.- (१) वीस पेक्षा अधिक कामगार असलेल्या औद्योगिक आस्थापनेत, तक्रार निवारण समितीमध्ये (यात यापुढे या नियमामध्ये, जिचा निर्देश, च्तक्रार समितीछ असा केला आहे), औद्योगिक आस्थापनेमधील नियोक्ता व कामगार यांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या सदस्यांची समान संख्या अंतर्भूत असेल,ती दहापेक्षा अधिक असणार नाही.

(२) तक्रार समितीमधील नियोक्ताचे प्रतिनिधी, नियोक्ताद्वारे नामनिर्देशित करण्यात येतील आणि ते, शक्य असेल तेथवर, औद्योगिक आस्थापनेच्या कामकाजाशी थेट संबंधित असलेले किंवा त्याच्याशी सहयोगी असलेले प्राधान्याने, औद्योगिक आस्थापनेच्या प्रमुख विभागांचे प्रमुख असलेले अधिकारी असतील.

(३) तक्रार समितीचे कामगारांचे प्रतिनिधी, पुढील रीतीने निवडण्यात येतीलः-

(क) जेव्हा तेथे कलम १४ च्या पोट-कलम (२) किंवा पोट-कलम (३) अन्वये वाटाघाटी करणारा संघ असेल तेथे, असा वाटाघाटी करणारा संघ, तक्रार समितीवर कामगार प्रतिनिधी नामनिर्देशित करील;

(ख) कलम १४ च्या पोट-कलम (४) अन्वये वाटाघाटी करणारी परिषद असेल त्या बाबतीत, नामनिर्देशन अशा रीतीने करण्यात येईल की, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेत प्रतिनिधित्व करणाऱ्या प्रत्येक नोंदणीकृत कामगार संघाला, जे अशा कामगार संघाचे सदस्य आहेत अशा औद्योगिक आस्थापनेतील कामगारांच्या संख्येच्या प्रमाणात तक्रार समितीत प्रतिनिधित्व मिळेल;

(ग) जेव्हा तेथे खंड (क) किंवा (ख) मध्ये निर्दिष्ट केलेला नोंदणीकृत कामगार संघ किंवा वाटाघाटी करणारी परिषद नसेल त्या बाबतीत, औद्योगिक आस्थापनेचे कामगार त्यांच्यामधून तक्रार समितीच्या कामगार प्रतिनिधींची निवड करतील:

परंतु, नियोक्ता, माहिती तंत्रज्ञान उपयोजकावरून (ॲप्लिकेशन), ऑनलाइन प्लॅटफॉर्मवरून किंवा अशाच प्रकारच्या इतर प्लॅटफॉर्मवरून या खंडान्वये कामगारांचे प्रतिनिधी निवडण्यासाठी इलेक्ट्रॉनिक प्लॅटफॉर्मची व्यवस्था करू शकेल:

परंतु आणखी असे की, तक्रार निवारण समितीमध्ये महिला कामगारांचे पुरेसे प्रतिनिधित्व असेल आणि असे प्रतिनिधित्व, औद्योगिक आस्थापनामध्ये काम करीत असलेल्या एकूण कामगारांमधील महिला कामगारांच्या प्रमाणापेक्षा कमी असणार नाही.

(४) तक्रार निवारण समितीच्या सदस्यांचा कार्यकाळ, तीन वर्षे इतका असेल.

(५) जेव्हा तेथे कोणताही मान्यताप्राप्त वाटाघाटी करणारा संघ किंवा वाटाघाटी करणारी परिषद अस्तित्वात नसेल त्याबाबतीत आणि जर तक्रार निवारण समितीवर कामगारांच्या प्रतिनिधीची निवड करण्याबाबत कोणताही विवाद उद्भवला तर, हे प्रकरण, संबंधित सहायक कामगार आयुक्ताकडे संदर्भित करता येईल, जो, संबंधित पक्षकारांचे म्हणणे ऐकून घेतल्यानंतर, प्रकरणावर निर्णय देईल आणि त्यावरील त्यांचा निर्णय अंतिम असेल.

७. व्यथित कामगाराने तक्रार निवारण समितीसमोर दाखल करावयाच्या कोणत्याही विवादाच्या बाबतीतील अर्ज.-

(१) कोणताही व्यथित कामगार, त्याचे नाव, पद, कामगार संकेतांक किंवा टोकन क्रमांक, जिथे त्याची पदस्थापना केली आहे तो विभाग, वर्षांमधील त्याचा सेवावधी, कामगाराचा प्रवर्ग, पत्रव्यवहाराचा पत्ता, संपर्क क्रमांक, तक्रारींचा तपशील आणि त्यासाठी मागितलेला दिलासा याची माहिती देणारा अर्ज, त्यात त्याची तक्रार व विवाद नमूद करून, तक्रार निवारण समितीसमोर दाखल करील.

(२) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेला अर्ज, इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा अन्य प्रकारे पाठवता येईल.

(३) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेला अर्ज, ज्या तारखेला अशा विवादाच्या कारवाईचे कारण उद्भवले त्या तारखेपासून एक वर्षाच्या आत तक्रार दाखल करता येईल.

८. तक्रार निवारण समितीच्या निर्णयाच्या विरोधात तक्रारीचा समेट करण्यासाठी समेट अधिकाऱ्याकडे अर्ज दाखल करण्याची रीत.- तक्रार निवारण समितीच्या निर्णयाने व्यथित झालेला कोणताही कामगार किंवा अर्ज प्राप्त झाल्यापासून तीस दिवसांच्या आत ज्याची तक्रार उक्त समितीने सोडवली नाही असा कामगार, तक्रार निवारण समितीच्या निर्णयाच्या तारखेपासून, किंवा यथास्थिती, कलम ४ च्या पोट-कलम (६) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेला कालावधी ज्या तारखेस समाप्त झाला असेल त्या तारखेपासून साठ दिवसांच्या

कालावधीत, इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने किंवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने किंवा व्यक्तिशः, समेट अधिकाऱ्याकडे, तो ज्या कामगार संघाचा सदस्य असेल त्या कामगार संघामार्फत, अर्ज दाखल करू शकेलः

परंतु, समेट अधिकारी, जर अर्जदाराने साठ दिवसांच्या कालावधीच्या आत अर्ज दाखल न करण्यासाठी पुरेसी कारणे असल्याबद्दल समेट अधिकाऱ्याची खात्री पटवली असेल तर, कालावधी समाप्त झाल्यानंतर दाखल केलेला कोणताही अर्ज स्वीकारू शकेल. तथापि, साठ दिवसांचा कालावधी समाप्त झाल्यावर, एक वर्षाचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर असा अर्ज स्वीकारण्यात येणार नाहीः

परंतु आणखी असे की, नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने किंवा व्यक्तिशः, पाठवलेल्या अशा अर्जाच्या प्रत्यक्ष पावतीच्या बाबतीत, समेट अधिकारी, अर्ज डिजिटल स्वरूपात रूपांतरित करील आणि, उपलब्ध असल्यास, कामगार संघाला व कामगाराला माहिती देऊन, अर्जाचे तपशील ऑनलाइन प्रणालीमध्ये दाखल करील.

प्रकरण-तीन
कामगार संघ.

९. कामगार संघाच्या सदस्यांकडून वर्गणी.- नोंदणीकृत कामगार संघास, कामगार संघाच्या नियमान्वये तरतूद केल्याप्रमाणे, निबंधकाने मान्य केलेली, जी दरमहा दहा रुपयांपेक्षा कमी नसेल अशी कलम ७ च्या खंड (च) अन्वये किमान वर्गणी, मासिक, त्रैमासिक, सहामाही किंवा वार्षिक तत्त्वावर, त्याच्या सदस्यांकडून गोळा करता येईल.

१०. कामगार संघाची वार्षिक लेखापरीक्षण करण्याची रीत.- (१) कलम ७ च्या खंड (ञ) अन्वये कोणत्याही नोंदणीकृत कामगार संघाच्या लेख्यांची वार्षिक लेखापरीक्षण, कंपनी अधिनियम, २०१३ (२०१३ चा १८) याच्या कलम १३९ च्या पोट-कलम (१) अन्वये कंपन्यांच्या लेख्यांची लेखापरीक्षण करण्यासाठी प्राधिकृत केलेल्या लेखापरीक्षकाद्वारे किंवा प्रमाणित लेखापरीक्षकांच्या नामिकेमधून निवडलेल्या लेखापरीक्षकाद्वारे करण्यात येईल.

(२) निबंधकास, कोणत्याही नोंदणीकृत कामगार संघाच्या लेख्यांची वार्षिक लेखापरीक्षण करण्यासाठी, विशेष आदेशाद्वारे, प्रमाणित लेखापरीक्षकांची नामिका गठीत करता येईल.

(३) निबंधकास, नामिकेमध्ये लेखापरीक्षक नव्याने दाखल करता येतील किंवा नामिकेमधून लेखापरीक्षक वगळता येतील.

(४) लेखापरीक्षक, कामगार संघाच्या लेख्यांचे लेखापरीक्षण करेल आणि लेखापरीक्षण अहवाल कामगार संघाला सादर करील आणि त्याची एक प्रत निबंधकाला सादर करील.

(५) लेखा पुस्तकांची उपलब्धता.- या नियमांनुसार नियुक्त केलेल्या लेखापरीक्षकास किंवा लेखापरीक्षकांना, कामगार संघाच्या लेख्यांचे लेखापरीक्षण करण्यासाठी संबंधित नोंदणीकृत कामगार संघाची सर्व पुस्तके उपलब्ध करून देण्यात येतील आणि लेख्यांचे सर्वसाधारण विवरणपत्र व त्याच्याशी संबंधित प्रमाणके यांची पडताळणी करील आणि त्यानंतर, त्याला किंवा त्यांना कोणत्या बाबतीत विवरण चुकीचे असल्याचे, आधारभूत प्रमाणके नसल्याचे किंवा संहितेनुसार नसल्याचे आढळून आलेले आहे हे दर्शविणारे विवरणपत्र, त्याच्या स्वाक्षरीनिशी किंवा त्यांच्या स्वाक्षरींनिशी त्या नमुन्यावर स्वतंत्रपणे नमूद करून, **नमुना-दोन**मध्ये लेखापरीक्षकाच्या घोषणापत्रावर स्वाक्षरी करील किंवा करतील. विवरणपत्रामध्ये दिलेल्या तपशिलामध्ये खालील गोष्टी नमूद करील:-

(क) जे प्रदान, संबंधित नोंदणीकृत कामगार संघाच्या नियमांद्वारे अनाधिकृत असल्याचे दिसून येते किंवा संहितेच्या तरतुदींच्या विरूद्ध आहे असे प्रत्येक प्रदान;

(ख) जी तूट किंवा नुकसान, कोणत्याही व्यक्तीच्या निष्काळजीपणामुळे अथवा गैरवर्तनामुळे झालेली आहे अशा कोणत्याही तूटीची किंवा नुकसानीची रक्कम;

(ग) जी लेख्यामध्ये घ्यावयास पाहिजे होती परंतु, कोणत्याही व्यक्तीने ती लेख्यामध्ये घेतलेली नाही अशी कोणतीही रक्कम.

(६) लेख्यांमधील दोषांची दुरुस्ती:- कामगार संघ, लेखापरीक्षकांनी दाखवून दिलेले दोष किंवा अनियमितता आणि त्यावर केलेली कारवाई, लेखापरीक्षण अहवालाच्या तारखेपासून तीन महिन्यांच्या आत, निबंधकांकडे स्पष्ट करील. निबंधक, आदेशामध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा कालावधीत दोष दूर करण्याच्या दृष्टीने विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशी कारवाई करण्याकरिता संघास किंवा त्याच्या पदाधिकाऱ्यांना निदेश देणारा आदेश देखील देईल.

११. कामगार संघाची नोंदणी व ती रद्द करणे.-

(१) कलम ८ च्या पोट-कलम (१) च्या खंड (क) अन्वये कामगार संघाच्या नोंदणीचा प्रत्येक अर्ज, **नमुना-तीन** मध्ये इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा अन्य प्रकारे, निबंधकाकडे करण्यात येईल. निबंधकास, नव्वद दिवसांच्या कालावधीमध्ये अशा अर्जावर निर्णय घेता येईल.

(२) अशा प्रत्येक अर्जासोबत, **नमुना-चार**मध्ये अर्जदाराने प्रतिज्ञापत्राद्वारे करावयाचे घोषणापत्र जोडलेले असेल.

(३) जर एखादा कामगार संघ, नोंदणीसाठी अर्ज करण्यापूर्वी एक वर्षापेक्षा अधिक कालावधीसाठी अस्तित्वात असेल तर, विहित केलेल्या **नमुना-दहा**मधील कामगार संघाच्या मत्ता व दायित्वांचे सर्वसाधारण विवरणपत्र देखील अर्जासोबत जोडण्यात येईल.

(४) कामगार संघाच्या नोंदणीसाठी प्रदेय असलेले शुल्क, एक हजार किंवा त्यापेक्षा अधिक कामगारांचे सदस्यत्व असणाऱ्या कामगार संघासाठी केवळ रुपये दोन हजार इतके असेल आणि एक हजारापेक्षा कमी कामगार सदस्य असणाऱ्या कामगार संघासाठी केवळ रुपये एक हजार इतके असेल.

(५) निबंधक, कलम ९ च्या पोट-कलम (२) अन्वये कामगार संघाचे नोंदणी प्रमाणपत्र, **नमुना-पाच** मध्ये देईल.

(६) नोंदणीचे दुबार प्रमाणपत्र देण्यासाठी प्रदेय असलेले शुल्क, केवळ रुपये पाचशे इतके असेल.

(७) निबंधक, कलम ९ च्या पोट-कलम (३) मध्ये निर्दिष्ट केलेली कामगार संघाची नोंदवही, **नमुना-सहा** मध्ये ठेवील.

(८) कलम ९ च्या पोट-कलम (५) अन्वये कामगार संघाचे नोंदणी प्रमाणपत्र मागे घेण्याचा किंवा रद्द करण्याचा अर्ज, **नमुना-सात** मध्ये निबंधकाकडे करण्यात येईल.

(९) निबंधक, कामगार संघाची नोंदणी मागे घेण्याचा किंवा रद्द करण्याचा अर्ज प्राप्त झाल्यावर, असा अर्ज मंजूर करण्यापूर्वी, कामगार संघाच्या सर्वसाधारण सभेत अर्ज मान्य केलेला होता किंवा जर तो अशाप्रकारे मान्य केलेला नसेल तर, कामगार संघाच्या बहुसंख्य सदस्यांनी तो मान्य केलेला आहे याची पडताळणी करील. निबंधक, या प्रयोजनार्थ, त्याला आवश्यक वाटेल असा आणखी तपशील मागवू शकेल आणि कामगार संघाच्या कार्यालयांपैकी कोणत्याही कार्यालयाची तपासणी करू शकेल.

१२. नोंदणी न केल्याविरुद्ध किंवा नोंदणी रद्द केल्याविरुद्ध अपील.- संहितेच्या कलम ९ अन्वये कामगार संघाची नोंदणी करण्यास नकार देणाऱ्या किंवा कलम ९ च्या पोट-कलम (५) अन्वये नोंदणी प्रमाणपत्र रद्द करणाऱ्या निबंधकाच्या आदेशाविरुद्ध संहितेच्या कलम १० च्या पोट-कलम (१) अन्वये केलेले अपील, ज्या आदेशाच्या विरुद्ध अपील केले जात असेल तो आदेश मिळाल्याच्या दिनांकापासून साठ दिवसांच्या आत दाखल करण्यात येईल.

१३. निबंधकाद्वारे कामगार संघास आणि कामगार संघाकडून निबंधकास पत्रव्यवहार व नोटिसा.- (१) कलम ११ च्या पोट-कलम (१) व (३) अन्वये सर्व पत्रव्यवहार व नोटिसा, नोंदवहीमध्ये नमूद केलेल्या टपालाच्या पत्त्यावर किंवा ई-मेल पत्त्यावर प्रबंधकाकडून नोंदणीकृत कामगार संघास इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा अन्य प्रकारे पाठवण्यात येतील.

(२) कामगार संघाच्या कोणत्याही तपशीलामधील किंवा त्याच्या नियमांमधील किंवा त्याच्या सदस्यत्वामधील कोणत्याही बदलाच्या बाबतीत नोंदणीकृत कामगार संघाकडून, सर्व पत्रव्यवहार व नोटिसा, अशा बदलाच्या किंवा घटनेच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या आत, निबंधकास, त्याच्या कार्यालयाच्या टपालाच्या पत्त्यावर किंवा ई-मेल पत्त्यावर इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा अन्य प्रकारे पाठवण्यात येतील.

(३) पोट-नियम (२) अन्वये कोणताही पत्रव्यवहार प्राप्त झाल्यावर, निबंधक, जर असा पत्रव्यवहार, कामगार संघाच्या नियमांद्वारे तरतूद केलेल्या रीतीने करण्यात आलेला नाही किंवा तो संहितेच्या तरतुदीनुसार नाही असा विश्वास ठेवण्यास त्यास कारण नसेल तर, निबंधक, या प्रयोजनार्थ ठेवण्यात यावयाच्या नोंदवहीमध्ये आशा फेरबदलाची नोंद करील आणि त्याची वस्तुस्थिती, पोट-नियम (१) अन्वये विनिर्दिष्ट केलेल्या रीतीने कामगार संघाच्या सचिवास कळवील.

(४) अशा पत्रव्यवहारासाठी किंवा नियमांच्या फेरबदलासाठी प्रदेय असलेले शुल्क, पाचशे रुपये इतके किंवा राज्य शासनाकडून, आदेशाद्वारे, वेळोवेळी निश्चित करण्यात येईल असे असेल आणि ते, एकाच वेळी केलेल्या फेरबदलाच्या प्रत्येक संचासाठी इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा अन्य प्रकारे प्रदान करण्यात येईल.

(५) कामगार संघाच्या नावातील व घटनेतील कोणत्याही बदलाची नोटीस, निबंधकास, **नमुना-आठ** मध्ये, इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा अन्य प्रकारे पाठवण्यात येईल.

(६) जेव्हा निबंधक, नावातील बदल किंवा अन्य कोणताही तपशील नोंदवील तेव्हा, तो, या नियमाच्या नियम ११ अन्वये दिलेल्या प्रमाणपत्राच्या शेवटी त्याच्या सहीनिशी असे प्रमाणित करील की, नवीन नाव व तपशीलातील बदल, नोंदविण्यात आलेला आहे आणि तो, इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा अन्य प्रकारे कळविण्यात आलेला आहे.

१४. वाटाघाटी करणाऱ्या संघाच्या व वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेच्या मान्यतेची रीत.-

(१) औद्योगिक आस्थापनेमध्ये काम करीत असलेल्या कामगारांसाठी वाटाघाटी करणारा संघ किंवा वाटाघाटी करणारी परिषद आणि नियोक्ता यांच्यामधील वाटाघाटी करण्याच्या बाबी.- वाटाघाटी करणारा संघ, किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणारी परिषद, कलम १४ च्या पोट-कलम (१) अन्वये औद्योगिक आस्थापनेच्या नियोक्त्याशी ज्या बाबींवर वाटाघाटी करील त्या कामगारांशी संबंधित असणाऱ्या बाबी खालीलप्रमाणे आहेतः-

(एक) कामगारांच्या श्रेणीचे वर्गीकरण व प्रवर्ग;

(दोन) औद्योगिक आस्थापनेमध्ये लागू असलेल्या स्थायी आदेशांन्वये नियोक्त्याने पारित केलेला आदेश;

(तीन) वेतन कालावधीसह कामगारांचे वेतन, महागाई भत्ता, बोनस, वेतन वाढ, रूढीप्राप्त सवलती किंवा विशेष अधिकार, पूरक व इतर भत्ते;

(चार) कामगारांचे कामाचे तास, विश्रांतीचे दिवस, एका आठवड्यातील कामाच्या दिवसांची संख्या, विश्रांतीचे कालांतर, पाळ्यांमधील काम;

(पाच) वेतनी रजा व सुट्ट्या;

(सहा) पदोन्नती व बदली धोरण आणि शिस्तभंगाची कार्यपद्धती;

(सात) कामगारांसाठी निवासस्थानांचे वाटप करण्याचे धोरण;

(आठ) सुरक्षा, आरोग्य व कामाची स्थिती आणि संबंधित मानके;

(नऊ) ज्या बाबी, पूर्वगामी खंडांमध्ये समाविष्ट केलेल्या नाहीत अशा कामगारांच्या सेवाशर्ती व रोजगाराच्या अटी यांच्याशी संबंधित असणाऱ्या बाबी; आणि

(दहा) जी बाब, औद्योगिक आस्थापनेचा नियोक्ता आणि वाटाघाटी करणारा संघ किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणारी परिषद यांच्यामध्ये मान्य केली जाते अशी अन्य कोणतीही बाब.

(२) कामगारांचा एकमेव वाटाघाटी करणारा संघ म्हणून कामगारांच्या एकाच नोंदणीकृत कामगार संघास मान्यता देण्याचे निकष.- जेव्हा औद्योगिक आस्थापनेमध्ये काम करीत असलेल्या एकूण कामगारांच्या ३० टक्क्यांपेक्षा कमी नसतील इतके सदस्य असणारा केवळ एकच नोंदणीकृत कामगार संघ, औद्योगिक आस्थापनेमध्ये कार्यरत असेल त्याबाबतीत, अशा औद्योगिक आस्थापनेचा नियोक्ता, कलम १४ च्या पोट-कलम (२) अन्वये कामगारांचा एकमेव वाटाघाटी करणारा संघ म्हणून अशा कामगार संघास मान्यता देईल.

(३) औद्योगिक आस्थापनेतील कामगार संघाच्या सदस्यत्वाची पडताळणी करण्याची रीत.- (एक) (क) राज्य शासन, औद्योगिक आस्थापनातील कामगार संघांच्या सदस्यत्वाची पडताळणी करण्याच्या प्रयोजनासाठी, ज्यांच्या सदस्यत्वाची पडताळणी त्याच्याकडून करण्यात येत आहे त्या औद्योगिक आस्थापनातील कोणत्याही कामगार संघांशी ज्याचे कोणतेही हितसंबंध नाहीत अशा पडताळणी अधिकाऱ्याची (यात यापुढे या नियमात, ज्याचा निर्देश, पडताळणी अधिकारी असा केला आहे) कलम १४ च्या पोट-कलम (२) अन्वये नियुक्ती करील:

परंतु, वाटाघाटी करणाऱ्या संघाच्या, किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेच्या मान्यतेची प्रक्रिया, संहिते अन्वये नियोक्त्याने मान्यता दिलेल्या वाटाघाटी करणाऱ्या संघाच्या किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेच्या विद्यमान मान्यता कालावधीची मुदत समाप्त होण्यापूर्वी तीन महिन्यांच्या आत सुरू होईल.

(ख) पडताळणी अधिकारी, सदस्यत्व पडताळणीच्या कामाच्या प्रमाणावर अवलंबून राहून त्याला सहाय्य करण्यासाठी इतर अधिकाऱ्यांच्या सेवा वापरू शकेल.

(ग) पडताळणी अधिकारी, राज्य शासनाद्वारे निर्धारित करण्यात येईल अशा वेळेमध्ये औद्योगिक आस्थापनातील सदस्यत्व पडताळणीचे काम करील.

(दोन) औद्योगिक आस्थापनाचा नियोक्ता, खंड (एक) अन्वये कामगार संघाच्या सदस्यत्वाची पडताळणी करण्याच्या संबंधातील सर्व खर्च करेल आणि त्याची व्यवस्था करील.

(तीन) जे कामगार संघ, पुढील शर्तींची पूर्तता करतील असे कामगार संघ, वाटाघाटी करणाऱ्या कामगार संघाचा, किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेचा दर्जा देण्यासाठी औद्योगिक आस्थापनेच्या नियोक्त्याकडे अर्ज सादर करु शकतील :-

(क) अशा कामगार संघाची, कामगार संघ अधिनियम, १९२६(१९२६ चा १६) या अन्वये वैध नोंदणी केलेली असावी आणि अशी नोंदणी सतत चालू असावी किंवा औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) अन्वये नोंदणी केलेली असावी; आणि

(ख) कामगार संघाने केलेल्या मान्यतेच्या अर्जासोबत, नोंदणी प्रमाणपत्राची प्रत, सदस्यांच्या यादीची प्रत, सदस्यत्व वर्गणीचा तपशील आणि निबंधकास सादर केलेल्या कामगार संघाच्या अलीकडील वार्षिक विवरणाची प्रत जोडण्यात येईल.

(चार) (क) जर वाटाघाटी करणारा संघ, किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणारी परिषद संहितेन्वये गठीत करण्यात आलेली असेल तर, औद्योगिक आस्थापनेचा नियोक्ता, वाटाघाटी करणाऱ्या संघाचा किंवा वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेचा कार्यकाळ संपण्यापूर्वी पुरेसे आधी, परंतु, वाटाघाटी करणाऱ्या कामगार संघाचा, किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेचा कार्यकाळ संपण्यापूर्वी तीन महिन्यांपेक्षा उशिराचा नसेल अशा कालावधीत कार्यवाही सुरू करील.

(ख) कामगार संघाच्या सदस्यत्वाची पडताळणी करण्याच्या प्रयोजनासाठी, औद्योगिक आस्थापनेकरिता पडताळणी अधिकाऱ्याद्वारे पडताळणी करण्याचा दिनांक निश्चित करण्यात येईल;

(ग) आस्थापनेचा नियोक्ता, कामगार संघांनी सादर केलेले दस्तऐवज व अभिलेख पडताळणी अधिकाऱ्याकडे पाठवील;

(घ) दस्तऐवज व अभिलेख प्राप्त झाल्यावर, पडताळणी अधिकारी, कामगार संघांच्या मान्यतेची स्थिती व संबंधित बाबी यांची खात्री करण्यासाठी कामगार संघांनी सादर केलेल्या अभिलेखांची व दस्तऐवजांची छाननी करील;

(ङ) पडताळणी अधिकारी, गुप्त मतपत्रिकेद्वारे कामगार संघाच्या सदस्यत्वाची पडताळणी करण्याच्या प्रक्रियेबद्दल निर्णय घेण्यासाठी औद्योगिक आस्थापनेचा नियोक्ता आणि सहभागी असणारे सर्व कामगार संघ यांच्या प्रतिनिधींसोबत बैठक घेईल.

(च) नियोक्ता, पडताळणी अधिकाऱ्याशी विचारविनिमय करून, माहिती तंत्रज्ञान उपयोजक, ऑनलाइन प्लॅटफॉर्म किंवा इतर तत्सम प्लॅटफॉर्म यावर निवडणूक घेण्यासाठी इलेक्ट्रॉनिक प्रक्रियेची व्यवस्था करू शकेल.

(४) कामगार संघांच्या सदस्यत्वाची गुप्त मतपत्रिकेद्वारे पडताळणी.- (एक) पडताळणी अधिकारी, पुढील बाबतीत निर्णय घेण्यासाठी, औद्योगिक आस्थापनामध्ये कार्यरत असलेल्या सर्व नोंदणीकृत औद्योगिक संघांच्या प्रतिनिधींची, प्रत्यक्ष मतदानाच्या किमान साठ दिवस आधी बैठक बोलावील: -

(क) मतदार यादी प्रसिद्ध करणे;

(ख) मतदानाचा दिनांक, वेळ, मतदानाची पद्धती, मतदानाचे ठिकाण;

(ग) मतमोजणीचा दिनांक, वेळ व ठिकाण; आणि

(घ) गुप्त मतदानाशी संबंधित असणाऱ्या इतर पद्धती.

(दोन) पडताळणी अधिकारी, बैठकीची इतिवृत्ते तयार करण्याची आणि त्यावर सहभागी असणाऱ्या सर्व कामगार संघाच्या प्रतिनिधींची स्वाक्षरी करण्याची व्यवस्था करील. सर्व सहभागी कामगार संघांना, त्याच बैठकीत निवडणूक चिन्हांचे वाटप करण्यात येईल. जर बैठकीमध्ये, मतदानाचा दिनांक, वेळ, मतदानाची पद्धती, मतदानाचे ठिकाण, चिन्हांचे वाटप, मतमोजणीचा दिनांक, वेळ व ठिकाण आणि तत्सम इतर बाबी यासंबंधात कोणताही निर्णय घेता येऊ शकला नसेल तर, पडताळणी अधिकाऱ्याचा निर्णय अंतिम असेल आणि तो, अशा गुप्त मतदानाच्या निवडणुकीचे वेळापत्रक, कार्यक्रम व कार्यपद्धती प्रसिद्ध करील.

(तीन) मतगणना करण्याच्या दिनांकास, ज्यांची नावे औद्योगिक आस्थापनेच्या हजेरीपटावर असतील असे सर्व कामगार, त्यांचे मतदान करण्यास पात्र असतील.

(चार) खंड (तीन) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या हजेरीपटावर नावे असलेल्या कामगारांच्या नावांच्या आधारे, औद्योगिक आस्थापनेच्या नियोक्त्याद्वारे मतदार यादी तयार करण्यात येईल आणि मतदार यादीमध्ये, नाव, वडिलांचे नाव, पदनाम, नियोक्त्याने दिलेला कामगार क्रमांक/ओळखपत्र क्रमांक आणि कामगाराच्या पदस्थापनेचे ठिकाण अंतर्भूत असेल. पडताळणी अधिकाऱ्याची मान्यता मिळाल्यानंतर, नियोक्त्याद्वारे अंतिम मतदार यादी प्रसिद्ध करण्यात येईल आणि ती औद्योगिक आस्थापनेच्या, मुख्य प्रवेशद्वाराजवळील सूचना फलकावर आणि कोणत्याही असल्यास, संकेतस्थळावर प्रदर्शित करण्यात येईल. अशा मतदार यादीची एक प्रत, सहभागी असणाऱ्या कामगार संघांना हात बटवाड्याने किंवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने पाठविण्यात येईल.

(पाच) पडताळणी अधिकारी, यादी अंतिम केल्यापासून दोन दिवसांच्या आत, सहभागी असणाऱ्या कामगार संघाच्या नावांची यादी, त्यांना वाटप केलेल्या चिन्हांसह, औद्योगिक आस्थापनेच्या मुख्य प्रवेशद्वाराजवळील सूचना फलकावर आणि कोणत्याही असल्यास, संकेतस्थळावर प्रदर्शित करण्यात येईल.

(सहा) मतदान व मतमोजणी, पडताळणी अधिकाऱ्याने निश्चित केलेल्या दिनांकास, वेळी व ठिकाणी, पडताळणी अधिकाऱ्याच्या देखरेखीखाली करण्यात येईल आणि मतमोजणीच्या

कालावधीमध्ये, सहभागी असणाऱ्या सर्व कामगार संघाच्या प्रतिनिधींना उपस्थित राहण्याची परवानगी देण्यात येईल.

(सात) मतांची अंतिम मोजणी झाल्यानंतर, पडताळणी अधिकाऱ्याद्वारे निकाल घोषित करण्यात येईल. निकालपत्रामध्ये, निवडणुकीत सहभाग घेतलेल्या सर्व कामगार संघांची नावे, मतदान झालेल्या एकूण मतदानाची संख्या आणि निवडणुकीत सहभागी झालेल्या प्रत्येक कामगार संघाच्या बाजूने पडलेल्या मतांची संख्या अंतर्भूत असेल.

(५) नियोक्त्याला पडताळणी अहवाल सादर करणे.- पडताळणी अधिकारी, औद्योगिक आस्थापनेच्या नियोक्त्याला निकालपत्रासह पडताळणी अहवाल सादर करील.

(६) वाटाघाटी करणारा संघ म्हणून कामगार संघास मान्यता किंवा वाटाघाटी करणारी परिषद गठीत करणे.-

(एक) पडताळणी अधिकाऱ्याने सादर केलेल्या पडताळणी अहवालाच्या आधारे,औद्योगिक आस्थापनेचा नियोक्ता, संहितेच्या कलम १४ च्या पोट-कलम (३), किंवा यथास्थिति, पोट-कलम (४) च्या तरतुदींनुसार, वाटाघाटी करणारा संघ म्हणून कामगार संघास मान्यता देईल किंवा वाटाघाटी करणारी परिषद गठीत करील.

(दोन) एकतर, वाटाघाटी करणारा संघ म्हणून किंवा वाटाघाटी करणारी परिषद म्हणून दिलेली कोणतीही मान्यता, मान्यता दिल्याच्या गठीत केल्याच्या दिनांकापासून तीन वर्षांसाठी, किंवा यथास्थिति, नियोक्ता व कामगार संघ यांच्याद्वारे परस्परांमध्ये ठरवण्यात येईल अशा एकूण पाच वर्षांपेक्षा अधिक नसेल अशा पुढील कालावधीसाठी वैध असेल.

(७) औद्योगिक आस्थापनेने वाटाघाटी करणाऱ्या संघास किंवा वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेला पुरवावयाच्या सुविधा.-

एखाद्या औद्योगिक आस्थापनेमध्ये, जेथे वाटाघाटी करणारा संघ किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणारी परिषद असेल तेथे अशा औद्योगिक आस्थापनेचा नियोक्ता, कलम १४ च्या पोट-कलम (७) अन्वये, वाटाघाटी करणाऱ्या संघाला किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेला, पुढील सुविधा पुरवील, त्या म्हणजे: -

(एक) वाटाघाटी करणाऱ्या संघाच्या किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेच्या, कार्यांशी संबंधित असलेली माहिती प्रदर्शित करण्याच्या प्रयोजनार्थ सूचना फलक;

(दोन) औद्योगिक आस्थापनेचा नियोक्ता आणि वाटाघाटी करणारा संघ किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणारी परिषद यांच्यामध्ये निश्चित करावयाचे वेळापत्रक व कार्यसूची यानुसार, वाटाघाटी करणाऱ्या संघाला किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेला चर्चा करण्यासाठी जागा व आवश्यक सुविधा;

(तीन) वाटाघाटी करणाऱ्या संघाच्या सदस्यांमध्ये किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी परिषदेच्या घटकांमध्ये चर्चा करण्यासाठी जागा व आवश्यक सुविधा;

(चार) ज्या बाबी कामगारांच्या कामाच्या स्थितीशी संबंधित आहेत अशा बाबींची माहिती घेण्यासाठी, वाटाघाटी करणाऱ्या संघाच्या किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी परिषदेच्या पदाधिकाऱ्यांना औद्योगिक आस्थापनेत प्रवेश करण्याची सुविधा;

(पाच) औद्योगिक आस्थापनेचा नियोक्ता, कामगाराच्या लेखी संमतीच्या आधारावर, कामगार संघाच्या सदस्यांची वर्गणी कपात करील;

(सहा) जेव्हा वाटाघाटी करणाऱ्या संघाचे किंवा वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेचे पदाधिकारी, नियोक्ता आणि संबंधित पदाधिकारी यांनी मान्य केलेल्या वेळापत्रकानुसार नियोक्त्यासोबत बैठका घेतील तेव्हा, अशा नोकरीत असलेल्या पदाधिकाऱ्यांना कर्तव्यावर असल्याचे मानण्यात येईल; आणि

(सात) ज्या औद्योगिक आस्थापनेत तीनशे किंवा त्यापेक्षा अधिक कामगार आहेत, त्या आस्थापनेचा नियोक्ता, वाटाघाटी करणाऱ्या संघाला किंवा यथास्थिति, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेला, आवश्यक सुविधांसह योग्य कार्यालयीन जागा पुरवील.

१५. सर्वसाधारण निधीचे उद्दिष्टे आणि रचना आणि कामगार संघाच्या सदस्यांची वर्गणी.-

(१) नोंदणीकृत कामगार संघाचा सर्वसाधारण निधी, कलम १५ च्या पोट-कलम (१) अन्वये पुढील उद्दिष्टांव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही उद्दिष्टांवर खर्च केला जाणार नाही, म्हणजेः-

(क) कामगार संघाच्या पदाधिकाऱ्यांचे वेतन, भत्ते व कार्यालयीन खर्च प्रदान करणे;

(ख) कामगार संघाच्या सर्वसाधारण निधीच्या लेख्यांची लेखापरीक्षण करण्यासह कामगार संघाच्या प्रशासनाच्या खर्चाचे प्रदान करणे;

(ग) ज्यामध्ये कामगार संघ किंवा त्याचा कोणताही सदस्य एक पक्षकार आहे अशा कोणत्याही कायदेशीर कारवाईचा खटला किंवा बचाव, जेव्हा असा खटला किंवा बचाव, कामगार संघाचे कोणतेही हक्क किंवा कोणत्याही सदस्याच्या नियोक्त्याशी किंवा जी व्यक्ती सदस्य कर्मचारी आहे अशा व्यक्तीशी असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीच्या संबंधांमधून उद्भवणारे कोणतेही हक्क सुरक्षित किंवा संरक्षित करण्याच्या प्रयोजनार्थ केला जातो तेव्हा;

(घ) कामगार संघाच्या किंवा त्याच्या कोणत्याही सदस्याच्या वतीने औद्योगिक विवाद चालवणे;

(ङ) औद्योगिक विवादांतून उद्भवलेल्या नुकसानीसाठी सदस्यांना भरपाई देणे;

(च) अशा सदस्यांचा मृत्यू, वृद्धत्व, आजारपण, अपघात किंवा बेरोजगारी यांमुळे त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या सदस्यांना भत्ते देणे;

(छ) सदस्यांच्या जीवन सुरक्षेच्या विम्यांखालील, किंवा आजारपण, अपघात किंवा बेरोजगारी यांपासून संरक्षण करण्याकरिता सदस्यांना सुरक्षा देणाऱ्या विम्यांखालील दायित्व स्वीकारणे, किंवा दायित्वाची हमी देणे;

(ज) सदस्यांसाठी शैक्षणिक, सामाजिक किंवा धार्मिक लाभांची (मृत सदस्यांचा अंत्यसंस्कार किंवा धार्मिक समारंभ यांच्या खर्चाचे प्रदान करण्यासह) किंवा सदस्यांच्या अवलंबितांसाठी तरतूद करणे;

(झ) मुख्यतः नियोक्ता किंवा कामगार यांना बाधक ठरणाऱ्या प्रश्नांवर चर्चा करण्याच्या प्रयोजनार्थ, प्रसिद्ध केलेल्या नियतकालिकांची देखभाल;

(ञ) कामगार संघाचा सर्वसाधारण निधी ज्या उद्दिष्टांवर खर्च केला जाऊ शकतो, त्या उद्दिष्टांपैकी कोणत्याही उद्दिष्टांच्या पुरःस्सणार्थ, सामान्यतः कामगारांना लाभ देण्याच्या हेतूने अंशदानाचे प्रदान करणे:

परंतु, कोणत्याही आर्थिक वर्षातील अशा अंशादानाच्या बाबतीतील खर्च, त्या वर्षामधील कोणत्याही वेळी, त्या वर्षामध्ये कामगार संघाच्या सर्वसाधारण निधीस त्या वेळेपर्यंत प्राप्त झालेले एकूण स्थूल उत्पन्न आणि त्या वर्षाच्या सुरुवातीला त्या निधीमध्ये जमा असलेली शिल्लक रक्कम यांच्या एकत्रित रकमेच्या एक-चतुर्थांशापेक्षा अधिक असणार नाही; आणि

(ट) अधिसूचनेत अंतर्भूत असलेल्या कोणत्याही शर्तींच्या अधीन राहून, राज्य शासनाने **शासकीय राजपत्रमध्ये** अधिसूचित केलेले अन्य कोणतेही उद्दिष्ट.

(२) नोंदणीकृत कामगार संघ, कलम १५ च्या पोट-कलम (१) अन्वये पुढीलपैकी कोणत्याही उद्दिष्टांच्या पुरःस्सणार्थ, एक स्वतंत्र निधी गठीत करू शकेल:-

(क) भारताच्या संविधानान्वये घटित केलेल्या कोणत्याही विधानमंडळाचा किंवा कोणत्याही स्थानिक प्राधिकरणाचा सदस्य म्हणून निवडणुकीसाठी उमेदवाराने किंवा संभाव्य उमेदवाराने, त्याच्या उमेदवारीच्या किंवा निवडणुकीच्या संबंधात, निवडणुकीपूर्वी, निवडणुकीमध्ये किंवा निवडणुकीनंतर, एकतर प्रत्यक्षपणे किंवा अप्रत्यक्षपणे केलेल्या कोणत्याही खर्चाचे प्रदान; किंवा

(ख) अशा कोणत्याही उमेदवाराच्या किंवा संभाव्य उमेदवाराच्या समर्थनार्थ, कोणत्याही बैठकीचे आयोजन करणे किंवा कोणत्याही साहित्याचे किंवा कागदपत्रांचे वितरण करणे; किंवा

(ग) जी व्यक्ती, संविधानान्वये गठीत केलेल्या कोणत्याही विधानमंडळाचा किंवा कोणत्याही स्थानिक प्राधिकरणाचा सदस्य आहे अशा कोणत्याही व्यक्तीची देखभाल; किंवा

(घ) संविधानान्वये गठीत केलेल्या कोणत्याही विधानमंडळाच्या किंवा कोणत्याही स्थानिक प्राधिकरणाच्या मतदारांची नोंदणी किंवा उमेदवाराची निवड; किंवा

(ङ) कोणत्याही प्रकारच्या राजकीय बैठका घेणे, किंवा कोणत्याही प्रकारच्या राजकीय साहित्याचे किंवा राजकीय कागदपत्रांचे वितरण करणे.

(३) कोणत्याही सदस्याला, पोट-नियम (२) अन्वये घटित केलेल्या निधीमध्ये अंशदान देण्यास भाग पाडले जाणार नाही; आणि जो सदस्य या निधीमध्ये अंशदान देत नाही त्या सदस्याला, कामगार संघाच्या कोणत्याही लाभांपासून वगळले जाणार नाही, किंवा त्याने उक्त निधीमध्ये अंशदान न दिल्याच्या कारणामुळे त्याला कामगार संघाच्या इतर सदस्यांच्या तुलनेत, प्रत्यक्षपणे किंवा अप्रत्यक्षपणे कोणत्याही अक्षमतेखाली किंवा कोणत्याही गैरफायद्याखाली (उक्त निधीचे नियंत्रण किंवा व्यवस्थापन करण्याच्या

संबंधात असेल त्या खेरीज) ठेवण्यात येणार नाही; आणि कामगार संघांमधील प्रवेशासाठी, उक्त निधीमध्ये अंशदान देण्याची अट घालता येणार नाही.

१६. न्यायाधिकरणासमोर अभिनिर्णयासाठी अर्ज करण्याची रीत.- (१) कलम २२ अन्वये तरतूद केल्याप्रमाणे, कोणताही विवाद घडल्यापासून किंवा अशा विवादाच्या संबंधात संमत केलेल्या निबंधकाच्या अशा कोणत्याही आदेशापासून एक वर्षाच्या आत, अशा विवादाशी किंवा आदेशाशी संबंधित असलेल्या दस्तऐवजांच्या संबंधित असलेल्या प्रतींसह आणि अशा विवादाचे कारण नमूद करून, औद्योगिक न्यायाधिकरणासमोर अर्ज दाखल करता येईल.

(२) न्यायाधिकरण, सर्व संबंधित पक्षकारांना बाजू मांडण्याची संधी देईल आणि आदेश पारीत करील.

(३) हा आदेश, अंतिम असेल आणि तो सर्व पक्षकारांवर व निबंधकावर बंधनकारक असेल.

(४) निबंधक, न्यायाधिकरणाच्या आदेशानुसार त्याच्या कार्यालयाने ठेवलेल्या संबंधित अभिलेखामध्ये संबंधित नोंदी करील.

१७. कामगार संघांचे एकत्रीकरण आणि कामगार संघाच्या नावामध्ये बदल करण्याची नोटीस.- (१) कोणत्याही दोन किंवा अधिक नोंदणीकृत कामगार संघाचे, अशा कामगार संघांच्या किंवा त्यापैकी कोणत्याही कामगार संघाच्या निधीचे विसर्जन किंवा विभाजन करून किंवा न करता, एकत्रीकरण करता येईल, परंतु, मतदान करण्यास हक्कदार असलेल्या अशा प्रत्येक कामगार संघाच्या सदस्यांच्या किमान दोन-तृतीयांश मतांची नोंद करण्यात येईल, आणि नोंदविलेल्या मतांपैकी, किमान दोन-तृतीयांश मते, प्रस्तावाच्या बाजूने असतील.

(२) कलम २४ च्या पोट-कलम (२) खालील प्रत्येक एकत्रीकरणाची नोटीस, **नमुना- नऊ**मध्ये निबंधकाकडे पाठवण्यात येईल.

१८. निबंधकाने विसर्जन केल्यावर कामगार संघाच्या निधीचे वितरण.- ज्याचे विसर्जन करण्यात आलेले आहे अशा नोंदणीकृत कामगार संघाच्या निधीचे, कलम २५ च्या पोट-कलम (२) अन्वये वितरण करणे निबंधकास आवश्यक वाटेल तेव्हा तो, सदस्यांनी त्यांच्या सदस्यत्वाच्या कालावधीमध्ये वर्गणीद्वारे अंशदान दिलेल्या रकमांच्या प्रमाणात, सदस्यांमध्ये निधीचे विभाजन करील.

१९. कामगार संघाचे व त्याच्या लेखापरीक्षेचे सर्वसाधारण विवरणपत्र सादर करण्याची तारीख, नमुना व रीत.- (१) प्रत्येक नोंदणीकृत कामगार संघ, प्रत्येक वर्षी, ३० एप्रिल रोजी किंवा त्यापूर्वी, निबंधकास कलम २६ च्या पोट-कलम (१) अन्वये **नमुना-दहा**मध्ये सर्वसाधारण विवरणपत्र सादर करील.

(२) सर्वसाधारण विवरणपत्राची लेखापरीक्षण , नियम १० मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या रीतीने करण्यात येईल.

(३) चौकशी केल्यानंतर, जर निबंधकास, सर्वसाधारण विवरणपत्रामध्ये कोणत्याही अनिमितता आढळून आल्या तर, तो, त्यास योग्य वाटेल त्याप्रमाणे आवश्यक ती सर्व कारवाई करील.

२०. कलम २७ च्या पोट-कलम (२) अन्वये कामगार संघाला किंवा कामगार संघाच्या महासंघाला मान्यता देण्याची रीत व प्रयोजन.- (१) राज्यभरातील रोजगाराच्या प्रमुख क्षेत्रांमधील भरीव सदस्यत्व असणारा कामगार संघ किंवा कामगार संघांचा महासंघ, राज्य स्तरावर कलम २७ च्या पोट-कलम (२) अन्वये राज्यस्तरीय राज्य संघ म्हणून कामगार संघास किंवा कामगार संघाच्या महासंघास मान्यता मिळण्याकरिता, राज्य शासनाकडे किंवा याबाबतीत राज्य शासनाने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याकडे अर्ज करील.

(२) राज्य शासन किंवा या बाबतीत राज्य शासनाने प्राधिकृत केलेला अधिकारी, त्याला योग्य वाटेल त्याप्रमाणे योग्य ती चौकशी केल्यानंतर, असा अर्ज प्राप्त झाल्यापासून नव्वद दिवसांच्या आत, अशा अर्जावर निर्णय घेईल आणि निर्णयाची प्रत, निबंधकाच्या प्रतीसह अर्जदाराला पाठवील.

(३) जर अशा मान्यतेच्या संबंधात कोणताही विवाद उद्‌भवला तर, शासन किंवा याबाबतीत राज्य शासनाने नियुक्त केलेला अधिकारी, हा विवाद, औद्योगिक न्यायाधिकरणाकडे संदर्भित करील. राज्य औद्योगिक न्यायाधिकरण, अर्जदाराला बाजू मांडण्याची संधी दिल्यानंतर आणि प्रकरणाच्या संबंधित अभिलेखाचे अवलोकन केल्यानंतर, पंचेचाळीस दिवसांच्या आत, प्राधान्याने प्रकरणाचा निर्णय करील आणि न्यायाधिकरणाचा आदेश, पक्षकारांवर बंधनकारक असेल.

प्रकरण - चार

स्थायी आदेश.

२१. प्रमाणक अधिकाऱ्याला माहिती पाठवण्याची रीत.- (१) जर नियोक्त्याने, त्याच्या औद्योगिक आस्थापनेशी किंवा उपक्रमाशी संबंधित असलेल्या बाबींच्या बाबतीत, कलम २९ मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या केंद्र सरकारच्या आदर्श स्थायी आदेशाचा स्वीकार केला असेल तर, तो, जे स्थायी आदेश त्याच्या आस्थापनेशी किंवा उपक्रमाशी संबंधित आहेत त्या आदर्श स्थायी आदेशाच्या तरतुदी, ज्या तारखेपासून स्वीकार करण्यात आलेल्या आहेत ती विशिष्ट तारीख, इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा व्यक्तीशा किंवा शीघ्र डाकेने अथवा नोंदणीकृत डाकेने संबंधित प्रमाणक अधिकाऱ्यास कळवील.

(२) पोट-नियम (१) अन्वये अंगीकार केलेले आदर्श स्थायी आदेश, औद्योगिक आस्थापनेस आणि राज्यातील तिच्या सर्व शाखांना लागू असतील.

(३) पोट-नियम (१) अन्वये माहिती मिळाल्यावर, प्रमाणक अधिकारी, जिने आदर्श स्थायी आदेश अंगीकार केलेले आहे अशा औद्योगिक आस्थापनेचा तपशील नियम २८ अन्वये ठेवलेल्या नोंदवहीमध्ये नोंदवील.

(४) जेव्हा, ज्या औद्योगिक आस्थापनेने आदर्श स्थायी आदेश स्वीकार केल्याचे कळविलेले आहे ती औद्योगिक आस्थापना, ज्या कार्यासाठी आदर्श स्थायी आदेश स्वीकार करण्यात आलेले आहेत त्याव्यतिरिक्त इतर कार्यामध्ये देखील गुंतलेली आहे असे प्रमाणक अधिकाऱ्याला आढळून आले असेल त्या बाबतीत, तो, अशा प्रकारे स्वीकार केलेल्या स्थायी आदेशांची सूचना मिळाल्यापासून तीस दिवसांच्या आत, अशा नियोक्त्याला त्याच्या औद्योगिक आस्थापनेशी संबंधित असलेल्या काही तरतुदी समाविष्ट करण्याचा किंवा स्वीकार करण्याचा आणि त्या संबंधित तरतुदी नमूद करण्याचा निर्देश देऊ शकेल आणि असे निर्देश मिळाल्याच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या कालावधीत त्याचे पालन करण्याचा निर्देश अशा नियोक्त्याला देऊ शकेल आणि प्रमाणक अधिकाऱ्याने ज्या तरतुदी समाविष्ट करण्याचे निर्देश दिलेले होते त्या तरतुदींच्या बाबतीतच केवळ अनुपालन अहवाल पाठवू शकेल.

(५) जर पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेली माहिती मिळाल्यापासून तीस दिवसांच्या कालावधीत प्रमाणक अधिकाऱ्याने कोणतेही निरीक्षण केले नाही तर, प्रमाणक अधिकाऱ्याकडून आदर्श स्थायी आदेश प्रमाणित करण्यात आले असल्याचे मानण्यात येईल.

(६) या नियमांच्या तरतुदींनुसार स्वीकार केलेल्या आदर्श स्थायी आदेशांच्या तरतुदी, पोट-नियम (१) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या तारखेपासून अंमलात येतील

(७) या नियमाच्या तरतुदींना बाधा न आणता, जर औद्योगिक आस्थापना, ज्यांना आदर्श आदेश लागू आहेत त्या कार्यांचा पूर्णपणे समाविष्ट असलेल्या औद्योगिक आस्थापनेच्या कार्यांमध्ये गुंतलेली असेल तर, प्रमाणक अधिकारी, कोणतेही निरीक्षण नोंदवणार नाही.

२२. कोणतीही कामगार संघ कार्यरत नसेल तेव्हा, प्रमाणक अधिकाऱ्याकडून नोटीस देण्याकरिता औद्योगिक आस्थापनेच्या किंवा उपक्रमाच्या कामगारांचे प्रतिनिधी निवडणे.-

(१) जेव्हा कलम ३० च्या पोट-कलम (५) च्या खंड (दोन) मध्ये निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे, जेथे असा कामगार संघ नसेल त्या बाबतीत, प्रमाणक अधिकारी, किंवा याबाबतीत त्याने प्राधिकृत केलेला कोणताही अधिकारी, तीन प्रतिनिधींची निवड करण्यासाठी कामगारांची बैठक बोलावील, आणि त्यांच्या निवडीनंतर त्यांचेकडुन कोणतेही अभिप्राय व सूचना नोंदविण्याच्या आवश्यकतेसाठी व त्यांची इच्छा असेल त्यानुसार प्रारुप स्थायी आदेशात बदल करण्यासंदर्भात नोटीस मिळाल्यापासून पंधरा दिवसाचे आत सादर करण्यासाठी अशी नोटिस, इंग्रजी तसेच मराठी भाषेमधील प्रारुप स्थायी आदेशाची

प्रत, किंवा यथास्थिती, त्यातील फेरबदल तसेच बहुसंख्य कामगारांना समजेल अशा भाषेतील त्याचा अनुवाद यासह नोटीस देईल.

(२) कामगार संघ किंवा वाटाघाटी करणारा संघ किंवा वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेच्या घटक यांना, या नियमातील नोटीस मिळाल्यापासून पंधरा दिवसांच्या आत, त्यांचे अभिप्राय व सूचना, कोणत्याही असल्यास, मागवण्यासाठी, इंग्रजी तसेच मराठी भाषेमधील प्रारूप स्थायी आदेशाची प्रत, किंवा यथास्थिति, त्यातील फेरबदल तसेच बहुसंख्य कामगारांना समजेल अशा भाषेतील त्याचा अनुवाद देण्यात येईल.

२३. प्रमाणित स्थायी आदेशांचे अधिप्रमाणन.- प्रमाणित स्थायी आदेश किंवा कलम ३० च्या पोट-कलम (८) नुसार प्रमाणित केलेल्या स्थायी आदेशांमधील फेरबदल, प्रमाणक अधिकाऱ्याद्वारे, प्रमाणित करण्यात येतील, आणि अशा अधिप्रमाणनाच्या तारखेपासून सात दिवसांच्या आत, ते इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात पाठवण्यात येतील आणि त्याची छापील प्रत, नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने सर्व संबंधितांना, म्हणजेच, नियोक्त्याला व सर्व नोंदणीकृत कामगार संघांना किंवा कामगारांच्या निवडलेल्या प्रतिनिधींना पाठवण्यात येईलः

परंतु, कलम ३० च्या पोट-कलम (३) खालील मानीव प्रमाणीकरणाच्या बाबतीत आणि जेव्हा नियोक्त्याने आदर्श स्थायी आदेश स्वीकार केल्याचे प्रमाणित केलेले असेल त्या बाबतीत, या नियमांन्वये अधिप्रमाणनाची कोणतीही आवश्यकता असणार नाही.

२४. प्रारूप स्थायी आदेशांसोबत जोडावयाचे विवरणपत्रः-

(१) प्रारूप स्थायी आदेशासोबत जोडावयाच्या विवरणपत्रामध्ये, संबंधित आस्थापनेचे किंवा उपक्रमाचे नाव, पत्ता, ई-मेल पत्ता, संपर्क क्रमांक आणि त्यात कार्यरत असलेल्या कामगारांची संख्या व तपशील तसेच असे कामगार ज्या कामगार संघाचे असतील त्या कामगार संघाचा तपशील अंतर्भूत असेल.

(२) विद्यमान स्थायी आदेशांमधील प्रारूप फेरबदलांसह जोडावयाच्या विवरणपत्रामध्ये, जे फेरबदल करण्याचे प्रस्तावित आहे अशा स्थायी आदेशांचे तपशील त्यासह अंमलात असलेल्या स्थायी आदेशाच्या प्रत्येक संबंधित तरतुदीचा तपशील आणि त्यामध्ये प्रस्तावित केलेले फेरबदल व त्याची कारणे यांचा अंतर्भाव असलेले सारणीबद्ध विवरणपत्र अंतर्भूत असेल.

(३) पोट-नियम (१(व (२) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या विवरणपत्रावर, औद्योगिक आस्थापनेने किंवा उपक्रमाने प्राधिकृत केलेल्या व्यक्तीकडून स्वाक्षरी करण्यात येईल.

(४) आदर्श स्थायी आदेश, जर फेरबदल केलेले असतील तर, औद्योगिक आस्थापनेच्या किंवा उपक्रमाच्या राज्यातील सर्व युनिटांना देखील लागू असतील.

२५. तत्सम आस्थापनामध्ये प्रारूप स्थायी आदेश सादर करण्याच्या शर्ती.- तत्सम औद्योगिक आस्थापनांमध्ये सहभागी असलेला नियोक्त्यांच्या गटाच्या बाबतीत, ते, संबंधित कामगार संघाशी विचारविनिमय केल्यानंतर, कलम ३० अन्वये आणि त्याच्या पोट-कलम (१), (५), (६), (८) व (९) यांमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कार्यवाहीच्या प्रयोजनार्थ, संयुक्त प्रारूप स्थायी आदेश सादर करू शकतील:

परंतु, तत्सम औद्योगिक आस्थापनांमध्ये सहभागी असलेला नियोक्त्यांच्या गटाच्या बाबतीत, संयुक्त प्रारूप स्थायी आदेश तयार करण्यात येतील आणि ते, कामगार आयुक्तास किंवा त्याने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यास सादर करण्यात येतील, तो, संबंधित प्रमाणान अधिकाऱ्यांशी विचारविनिमय केल्यानंतर, संयुक्त प्रारूप स्थायी आदेश प्रमाणित करील किंवा त्याची लेखी कारणे नोंदविल्यानंतर, ते प्रमाणित करण्यास नकार देईल:

परंतु आणखी असे की, प्रमाणक अधिकारी सर्व संबंधित पक्षांना नोटीस देईल आणि स्थायी आदेश प्रमाणित करण्यापूर्वी त्यांचे म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी दिल्याची सुनिश्चित करील.

२६. अपील प्राधिकाऱ्याने अपील निकालात काढणे.- (१) एखादा नियोक्ता किंवा कामगार संघ किंवा वाटाघाटी करणारा संघ किंवा वाटाघाटी करणारी परिषद, अथवा जेथे औद्योगिक आस्थापनेमध्ये किंवा उपक्रमामध्ये वाटाघाटी करणारा संघ किंवा वाटाघाटी करणारी परिषद नसेल तेथे, औद्योगिक आस्थापनेचा किंवा उपक्रमाचा कोणताही संघ किंवा कामगारांची अशी प्रतिनिधी संस्था, असा आदेश मिळाल्यापासून साठ दिवसांच्या आत, कलम ३० च्या पोट-कलम (५) अन्वये प्रमाणक अधिकाऱ्याने दिलेल्या आदेशाविरुद्ध अपील करू शकेल, आणि त्या प्रयोजनासाठी, फेरफार करण्याची किंवा फेरबदल करण्याची किंवा वगळण्याची किंवा जादा दाखल करण्याची आवश्यकता आहे अशा स्थायी आदेशांच्या तरतुदी त्याच्या कारणांसह त्यामध्ये नमूद करून सारणी स्वरूपातील अपीलाचे निवेदन तयार करू शकेल, आणि ते, अपिलीय प्राधिकाऱ्याकडे इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा व्यक्तिशः दाखल करू शकेल..

(२) अपील प्राधिकारी,अपिलाच्या सुनावणीचा दिनांक निश्चित करील आणि त्याची नोटीस,-

(क) जेव्हा अपील, नियोक्त्याने दाखल केलेले असेल त्याबाबतीत, कामगार संघाला किंवा वाटाघाटी करणाऱ्या संघाला, किंवा यथास्थिती, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेला, अथवा जेथे औद्योगिक आस्थापनेमध्ये किंवा उपक्रमामध्ये वाटाघाटी करणारा संघ किंवा वाटाघाटी करणारी परिषद नसेल तेथे, औद्योगिक आस्थापनेतील किंवा उपक्रमातील कोणत्याही संघाला किंवा कामगारांच्या अशा प्रतिनिधी संस्थेला;

(ख) जेव्हा अपील कामगार संघाने किंवा वाटाघाटी करणाऱ्या संघाने किंवा वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेने दाखल केलेले असेल त्याबाबतीत, नियोक्त्याला आणि वाटाघाटी करणाऱ्या संघाला किंवा वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेला अथवा औद्योगिक आस्थापनेच्या कामगारांच्या इतर सर्व कामगार संघांना किंवा यथास्थिती, जेथे औद्योगिक आस्थापनेमध्ये किंवा उपक्रमामध्ये वाटाघाटी

करणारा संघ किंवा वाटाघाटी करणारी परिषद नसेल तेथे, औद्योगिक आस्थापनेतील किंवा उपक्रमातील कोणत्याही संघाला किंवा कामगारांच्या अशा प्रतिनिधी संस्थेला; आणि

(ग) जेव्हा अपील कामगारांच्या प्रतिनिधी संस्थेने दाखल केलेले असेल त्याबाबतीत, नियोक्त्याला आणि औद्योगिक आस्थापनेच्या कामगारांच्या इतर कामगार संघांना किंवा जेव्हा तेथे औद्योगिक आस्थापनेत किंवा उपक्रमामध्ये कामगारांचा कोणताही कामगार संघ नसेल तेथे,जो अपीलातील पक्षकार म्हणून दाखल होईल अशा अन्य कोणत्याही कामगाराला,

देण्याचे निदेश देईल.

(३) अपीलकार, पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या अपिलाच्या ज्ञापनाची एक प्रत, प्रत्येक प्रतिवादीला सादर करील.

(४) अपील प्राधिकारी, अपील निकालात काढण्यासाठी जर त्यास आवश्यक वाटत असेल तर, कार्यवाहीच्या कोणत्याही टप्प्यावर, कोणत्याही पुरावा मागवू शकेल.

(५) अपील प्राधिकारी, अपिलाच्या सुनावणीसाठी पोट-नियम (२) अन्वये निश्चित केलेल्या तारखेला, त्याने जे मागविलेले असतील असे पुरावे घेईल किंवा सादर केलेले असतील तर त्याची संबंधता विचारात घेईल आणि पक्षकारांची सुनावणी केल्यानंतर, अपील निकालात काढील.

२७. स्थायी आदेश पाठवणे व ठेवणे.- (१) अपील प्राधिकाऱ्याचा आदेश, अपील निकालात काढल्यानंतर सात दिवसांच्या आत, नियोक्त्याला किंवा कामगार संघाला किंवा वाटाघाटी करणाऱ्या संघाला किंवा वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेला किंवा कोणत्याही संघाला किंवा यथास्थिती, कामगारांच्या प्रतिनिधी संस्थेला, इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा अन्य प्रकारे पाठवण्यात येईल.

(२) या प्रकरणान्वये आदर्श स्थायी आदेश म्हणून अंतिम स्वरूपात प्रमाणित केलेल्या किंवा प्रमाणित केलेले असल्याचे मानलेल्या किंवा स्वीकारलेल्या स्थायी आदेशाचा मजकूर, नियोक्त्याकडून, मराठीमध्ये व इंग्रजीमध्ये किंवा बहुसंख्य कामगारांना समजेल अशा भाषेमध्ये ठेवण्यात येईल.

(३) नियोक्त्याद्वारे, स्थायी आदेशाची प्रमाणित प्रत, ज्यातून बहुतेक कामगार प्रवेश करतात तेथील औद्योगिक आस्थापनेच्या प्रवेशद्वाराजवळ किंवा प्रवेशद्वाराजवळ ठेवलेल्या विशेष फलकावर वाचण्यायोग्य स्थितीत प्रदर्शित करण्यात येईल, आणि अशा औद्योगिक आस्थापनाच्या नेमून दिलेल्या कोणत्याही असल्यास, पोर्टलवर/वेबसाइटवर, देखील प्रदर्शित करण्यात येईल.

२८. स्थायी आदेशाच्या अंतिम प्रमाणित प्रती दाखल करण्यासाठी नोंदवही.- (१) प्रमाणक अधिकारी, सर्व संबंधित औद्योगिक आस्थापनांच्या सर्व अंतिम स्वरूपात प्रमाणित केलेले स्थायी आदेश अथवा प्रमाणित

करण्यात आलेले असल्याचे मानलेले किंवा स्वीकार केलेले आदर्श स्थायी आदेश **नमुना अकरामधील** नोंदवहीमध्ये इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात ठेवण्यात येतील, त्यामध्ये, पुढील तपशील अंतर्भूत असेलः-

(क) प्रत्येक स्थायी आदेशाला नेमून दिलेला अनन्य साधारण क्रमांक;

(ख) औद्योगिक आस्थापनेचे नाव;

(ग) औद्योगिक आस्थापनेचे स्वरूप;

(घ) प्रत्येक आस्थापनेने किंवा उपक्रमाने आदर्श स्थायी आदेश प्रमाणित केल्याची तारीख किंवा मानीव प्रमाणित केल्याची तारीख अथवा स्वीाकार केल्याची तारीख;

(ङ) औद्योगिक आस्थापनेची कार्य क्षेत्रे; आणि

(च) स्थायी आदेश पुनःप्राप्त करताना किंवा अशा सर्व स्थायी आदेशांचा डाटाबेस तयार करताना संबंधित व उपयुक्त असू शकतील असा इतर तपशील.

(२) प्रमाणक अधिकारी, पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या प्रमाणित स्थायी आदेशांची किंवा मानीव प्रमाणित केलेल्या स्थायी आदेशांची प्रत, त्यासाठी अर्ज करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीला, प्रमाणित स्थायी आदेशांच्या, किंवा यथास्थिती, मानीव प्रमाणित केलेल्या स्थायी आदेशांच्या प्रत्येक पृष्ठासाठी पाच रुपये प्रदान केल्यावर देईल.

(३) प्रमाणित केलेले स्थायी आदेश मिळविण्याचे शुल्क, इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने देखील भरता येईल.

२९. स्थायी आदेशात फेरबदल करण्यासाठी अर्ज.- कलम ३५ च्या पोट-कलम (२) अन्वये विद्यमान स्थायी आदेशामध्ये फेरबदल करण्याचा अर्ज, इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा व्यक्तीशः किंवा नोंदणीकृत डाकेने अथवा शीघ्र डाकेने सादर करण्यात येईल आणि त्यामध्ये, अंमलात असलेल्या स्थायी आदेशाच्या संबंधित तरतुदींपैकी प्रत्येक तरतुदीचा तपशील आणि त्यामध्ये प्रस्तावित केलेले फेरबदल, त्याची कारणे आणि त्यात कार्यरत असलेल्या नोंदणीकृत कामगार संघांचा तपशील यांचा अंतर्भाव असलेल्या सारणीच्या स्वरूपातील विवरणपत्रासह जे फेरबदल करण्याचे प्रस्तावित केलेले आहेत अशा स्थायी आदेशांचा तपशील अंतर्भूत असेल, आणि अशा विवरणपत्रावर, औद्योगिक आस्थापनेने किंवा उपक्रमाने प्राधिकृत केलेल्या व्यक्तीकडून किंवा ज्यांनी फेरबदल करण्यासाठी असा अर्ज सादर केलेला आहे अशा कामगारांकडून अथवा कामगार संघाकडून, किंवा यथास्थिती, कामगारांच्या इतर प्रतिनिधी संस्थेकडून स्वाक्षरी करण्यात येईल.

प्रकरण- पाच
बदलाची नोटीस.

३०. अंमलात आणण्याचे प्रस्तावित केलेल्या बदलाची नोटीस.- (१) संहितेच्या तिसऱ्या अनुसूचीमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या बाबींपैकी कोणत्याही बाबींच्या संबंधात, कोणत्याही कामगारास लागू असलेल्या सेवा शर्तींमध्ये कोणताही बदल करण्याचा इरादा असणारा कोणताही नियोक्ता, अशा बदलांमुळे बाधा पोहोचण्याचा संभव असलेल्या अशा कामगारांना, **नमुना-बारा**मधील नोटीस इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा पोच देय नोंदणीकृत डाकेने किंवा व्यक्तिशः देईल आणि अशी नोटीस, औद्योगिक आस्थापनेच्या कोणत्याही असल्यास, नेमून दिलेल्या पोर्टलवर देखील प्रसिद्ध करण्यात येईल.

(२) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेली नोटीस, नियोक्त्याद्वारे औद्योगिक आस्थापनेच्या मुख्य प्रवेशद्वाराजवळील सूचना फलकावर किंवा इलेक्ट्रॉनिक नोटीस बोर्डवर स्पष्टपणे प्रदर्शित करण्यात येईलः

परंतु, जेव्हा तेथे संबंधित औद्योगिक आस्थापनेशी संबंधित असणारा नोंदणीकृत कामगार संघ असेल किंवा नोंदणीकृत कामगार संघ असतील अथवा वाटाघाटी करणारा संघ किंवा वाटाघाटी करणारी परिषद असेल त्याबाबतीत, अशा नोटिसची प्रत, अशा कामगार संघाच्या सचिवावर, किंवा अशा कामगार संघांच्या प्रत्येक सचिवावर, किंवा यथास्थिती, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेच्या घटकावर आणि संबंधित अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त व सहायक कामगार आयुक्त यांना, पोट-नियम (१) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या रीतीने बजावण्यात येईल.

प्रकरण-सहा
विवाद स्वेच्छेने लवादाकडे पाठवणे.

३१. लवाद करारनाम्याचा नमुना व त्यातील पक्षकारांनी स्वाक्षरी करण्याची रीत.- (१) नियोक्ता व कामगार, **नमुना-तेरा**मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे लवाद करारनामा करून त्याद्वारे कोणताही औद्योगिक विवाद,लवादाकडे पाठवण्याचे मान्य करू शकतील.

(२) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या लवाद करारनाम्यावर, उक्त करारनाम्यातील पक्षकारांद्वारे स्वाक्षऱ्या करण्यात येतील आणि त्या सोबत, लवादाची किंवा लवादांची एकतर लेखी किंवा इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपातील संमती असेल.

(३) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या लवाद करारनाम्यावर,-

(एक) नियोक्त्याच्या बाबतीत, स्वतः नियोक्ताद्वारे, किंवा जेव्हा नियोक्ता एखादी विधीसंस्थापित कंपनी किंवा इतर निगम संस्थेच्या असेल तेव्हा, अशा प्रयोजनासाठी प्राधिकृत

केलेल्या कंपनीच्या किंवा निगम संस्थेच्या प्रतिनिधीद्वारे, व्यवस्थापकाद्वारे किंवा अन्य अधिकाऱ्याद्वारे;

(दोन) कामगारांच्या बाबतीत, या बाबतीत प्राधिकृत केलेल्या नोंदणीकृत कामगार संघाच्या अधिकाऱ्याद्वारे किंवा अशा प्रयोजनासाठी घेतलेल्या संबंधित कामगारांच्या बैठकीत याबाबतीत यथोचितरीत्या प्राधिकृत केलेल्या कामगारांच्या पाच प्रतिनिधींद्वारे; आणि

(तीन) वैयक्तिक कामगाराच्या बाबतीत, स्वतः अशा कामगाराद्वारे किंवा असा कामगार जिचा सदस्य आहे अशा नोंदणीकृत कामगार संघाच्या अधिकाऱ्याद्वारे, किंवा याबाबतीत त्याने यथोचितरित्या प्राधिकृत केलेल्या त्याच आस्थापने मधील अन्य कामगाराद्वारे,

स्वाक्षऱ्या करण्यात येतील.

स्पष्टीकरण.- या नियमाच्या प्रयोजनांसाठी, 'अधिकारी' या शब्दाचा अर्थ,-

(क) नियोक्त्यांच्या अधिसंघाच्या बाबतीत, अशा प्रयोजनासाठी प्राधिकृत केलेला नियोक्त्याच्या अशा अधिसंघाचा कोणताही अधिकारी, असा आहे;

(ख) नोंदणीकृत कामगार संघाच्या बाबतीत, अशा प्रयोजनासाठी प्राधिकृत केलेल्या अशा कामगार संघाच्या पुढील अधिकाऱ्यांपैकी कोणताही अधिकारी, असा आहेः-

(एक) अध्यक्ष;

(दोन) उपाध्यक्ष;

(तीन) सचिव (सरचिटणीसासह);

(चार) सहसचिव; किंवा

(पाच) अशा कामगार संघाच्या अध्यक्षाने किंवा सचिवाने याबाबतीत प्राधिकृत केलेला अशा कामगार संघाचा अन्य कोणताही अधिकारी.

३२. अधिसूचना काढणे.- जेव्हा लवादाकडे औद्योगिक विवाद संदर्भित करण्यात आलेला असेल आणि निर्दिष्ट करणाऱ्या व्यक्ती, प्रत्येक पक्षाचे बहुमत दर्शवित आहेत अशी शासनाची खात्री पटली असेल तेव्हा, ते, जे लवाद करारनाम्यातील पक्षकार नाहीत, परंतु जे विवादाशी संबंधित आहेत असे नियोक्ते व कामगार यांच्या माहितीसाठी शासकीय राजपत्रात याबाबतीत अधिसूचना प्रसिद्ध करील, जेणेकरून ते, अशा प्रयोजनासाठी नियुक्त केलेल्या लवादासमोर किंवा लावादांसमोर त्यांचे प्रकरण सादर करू शकतील.

३३. जेथे कामगार संघ नसेल तेथे कामगारांच्या प्रतिनिधींची निवड करणे.- जेथे कामगार संघ नाही तेथे, कलम ४२ च्या पोट-कलम (५) च्या परंतुकाच्या खंड (ग) अनुसार लवादासमोर किंवा लावादांसमोर त्यांचे प्रकरण सादर करण्यासाठी कामगारांचे प्रतिनिधी, प्रकरण सादर करण्याकरिता त्यात प्राधिकृत करणाऱ्या संबंधित कामगारांच्या बहुमताने **नमुना-चौदा**मध्ये संमत केलेल्या ठरावाद्वारे निवडण्यात येतील आणि

असे कामगार, लवादासमोर, किंवा यथास्थिती, लावादांसमोर त्यांचे प्रकरण सादर करण्यासाठी ज्यांची अशा प्रकारे निवड करण्यात आलेली आहे त्या त्यांच्या प्रतिनिधींच्या कृत्यांस बांधील असतील.

प्रकरण-सात
औद्योगिक विवाद निवारण यंत्रणा.

३४. ज्या बाबतीत समेट अधिकाऱ्यास व न्यायाधिकरणास दिवाणी न्यायालयाचे अधिकार असतील त्या बाबी.- समेट अधिकाऱ्यास व न्यायाधिकरणास, जेव्हा ते पुढील बाबींच्या बाबतीत न्यायचौकशी करीत असतील तेव्हा, दिवाणी प्रक्रिया संहिता,१९०८ (१९०८ चा ५) खालील दिवाणी न्यायालयास असलेले अधिकार असतील:-

(क) आस्थापनेच्या परिसराची व दस्तऐवजांची तपासणी करणे;

(ख) शपथपत्रावर पुरावा स्वीकारणे;

(ग) दस्तऐवजांचा शोध घेणे;

(घ) अन्वेषण व चौकशी करणे;

(ङ) राज्य शासनाद्वारे विहित करण्यात येतील अशा अन्य कोणत्याही बाबी.

३५. समेट कार्यवाही करणे, संपूर्ण अहवाल व अर्ज आणि अशा अर्जावर कार्यवाही करण्याची रीत.- (१) जेव्हा समेट अधिकाऱ्याला,-

(क) नियम ३७ किंवा नियम ३८ अन्वये दिलेल्या संपाची किंवा टाळेबंदीची कोणतीही सूचना; किंवा

(ख) अस्तित्त्वात असलेला औद्योगिक विवादाच्या बाबतीतील कोणताही अर्ज; किंवा

(ग) संभाव्य असलेल्या औद्योगिक विवादाची कोणतीही माहिती,

तेव्हा तो,-

(एक) खंड (क) च्या बाबतीत, उपलब्ध असल्यास, नेमून दिलेल्या पोर्टलवर तपशील नोंदवील आणि समेट कार्यवाही करील आणि संबंधित पक्षकारांना अशा प्रयोजनासाठी बैठकीची तारीख कळवील;

(दोन) खंड (ख) च्या बाबतीत, उपलब्ध असल्यास, नेमून दिलेल्या पोर्टलवर तपशील नोंदवील आणि अर्जाची तपासणी करील व अर्जावर कार्यवाही करील त्याबाबतीत समेट करील; आणि

(तीन) खंड (ग) च्या बाबतीत, उपलब्ध असल्यास, नेमून दिलेल्या पोर्टलवर तपशील नोंदवील आणि समेट कार्यवाही सुरू करण्याचा त्यांचा इरादा जाहीर करणारी नवीन नोटीस संबंधित पक्षकारांना देईल.

(२) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेली नोटीस मिळाल्यानंतर, नियोक्त्याचा प्रतिनिधी व कामगाराचा प्रतिनिधी, समेट कार्यवाहीच्या पहिल्या बैठकीत उक्त विवादाच्या बाबतीतील त्यांचे संबंधित निवेदने सादर करतील.

(३) समेट अधिकारी, कोणताही विलंब न करता, विवादाशी संबंधित असणारी तथ्ये व परिस्थिती याविषयी खातर जमा करील आणि त्याच्या गुणवत्तेवर व योग्य समझोत्यावर परिणाम करणाऱ्या सर्व बाबींची चौकशी करील आणि विवादातील पक्षकारांमध्ये समेट कार्यवाही करील आणि विवादाच्या न्याय्य व सौहार्दपूर्ण समझोत्यासाठी पक्षकारांना प्रवृत्त करण्यासाठी त्याला योग्य वाटेल अशा सर्व गोष्टी करू शकेल.

(४) पोट-नियम (३) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या समेट कार्यवाहीत कोणताही तोडगा निघाला नाही तर, समेट अधिकारी, समेट कार्यवाही समाप्त झाल्याच्या तारखेपासून सात दिवसांच्या आत, उपलब्ध असल्यास, कामगार विभागाच्या नेमून दिलेल्या पोर्टलवर एक अहवाल दाखल करीत (अपलोड करील) आणि त्याची एक प्रत, इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने किंवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने किंवा व्यक्तिशः विवादातील पक्षकारांना आणि राज्य शासनाला किंवा राज्य शासनाने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याला पाठवील.

(५) जर समेट कार्यवाही करीत असताना, विवादाचा किंवा विवादातील कोणत्याही बाबींचा समझोता निघाला असेल तर, समेट अधिकारी, राज्य शासनाला किंवा राज्य शासनाने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याला त्याचा अहवाल सादर करण्याव्यतिरिक्त, विवादातील पक्षकारांनी स्वाक्षरी केलेल्या समझोत्याच्या करारनाम्यासह, उपलब्ध असल्यास, कामगार विभागाच्या नेमून दिलेल्या पोर्टलवर असा अहवाल व समझोता करारनामा देखील दाखल करील (अपलोड करील).

(६) पोट-नियम (४) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या अहवालात, इतर गोष्टींबरोबरच, विवादात सहभागी असलेल्या नियोक्त्याचे, कामगारांचे किंवा यथास्थिती, कामगार संघाचे म्हणणे अंतर्भूत असेल, आणि त्यात, पक्षकारांमध्ये सौहार्दपूर्ण समझोता घडवून आणण्यासाठी समेट अधिकाऱ्याने केलेले प्रयत्न, विवाद सोडवण्यास पक्षकारांनी नकार देण्याची कारणे आणि समेट अधिकाऱ्याचा निष्कर्ष यांचा देखील अंतर्भाव असेल.

(७) कागदोपत्री पुराव्यांखेरीज, समेट अधिकाऱ्यासमोर आलेले सर्व पुरावे शपथपत्राच्या स्वरूपात दाखल करण्यात येतील आणि विवादातील पक्षकार, अर्ज, किंवा यथास्थिती, प्रतिज्ञापत्राच्या स्वरूपातील त्याचे उत्तर किंवा प्रत्युत्तर (रिजॉईन्डर) देखील दाखल करतील.

(८) समेट कार्यवाहीमध्ये ज्याचा समझोता केलेला नाही असा कोणताही विवाद, त्यानंतर, संबंधित पक्षकारांपैकी कोणताही पक्षकार, पोट-नियम (२) खालील अहवालाच्या तारखेपासून नव्वद दिवसांच्या आत, **नमुना-पंधरा**मध्ये न्यायाधिकरणासमोर अर्ज करू शकेल.

(९) समेट कार्यवाहीमध्ये ज्याचा समझोता करण्यात आलेला नाही अशा कोणत्याही विवादाच्या बाबतीत, संबंधित पक्षकारांपैकी कोणत्याही पक्षकाराकडून अभिनिर्णयासाठी न्यायाधिकरणासमोर अर्ज करता येऊ शकेल. न्यायाधिकरण, विवाद उपस्थित करणाऱ्या पक्षकारास, संबंधित दस्तऐवज, आधारभूत दस्तऐवजांची व साक्षीदारांची यादी यासोबत संपूर्ण तपशीलांसह हक्क मागणीचे निवेदन, अर्ज दाखल केल्याच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या आत, दाखल करण्याचा निर्देश देईल. अशा निवेदनाची प्रत, विवादातील प्रत्येक विरुद्ध पक्षकारांना पाठवता येईल.

(१०) हक्क मागणीच्या निवेदनाच्या प्रती आणि इतर संबंधित दस्तऐवज, विवाद उपस्थित करणाऱ्या पक्षकाराकडून विरुद्ध पक्षकारास सादर केलेले आहेत याची खात्री केल्यानंतर, न्यायाधिकरण, शक्य तितक्या लवकर आणि अर्ज प्राप्त झाल्याच्या तारखेपासून एक महिन्याच्या कालावधीत, पहिली सुनावणी निश्चित करील. विरोधी पक्षकार किंवा पक्षकार, आधारभूत दस्तऐवज व त्यांची यादी आणि कोणत्याही असल्यास, साक्षीदारांची यादी, यांसह, त्यांचे लेखी निवेदन, पहिल्या सुनावणीच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या कालावधीत, दाखल करील किंवा दाखल करतील आणि एकाचवेळी त्याची प्रत, विरुद्ध पक्षकारावर किंवा पक्षकारांवर बजावण्यासाठी पाठवतील.

(११) जेव्हा न्यायाधिकरणास, त्याने निर्देश देऊन देखील, विवाद उपस्थित करणाऱ्या पक्षकाराने, हक्क मागणीच्या निवेदनाची प्रत व अन्य दस्तऐवज विरोधी पक्षकारास किंवा पक्षकारांना पाठविलेली नाही असे आढळून येईल त्या बाबतीत, ते, जर हक्क मागणीचे निवेदन व अन्य दस्तऐवज वेळेमध्ये दाखल न करण्यासाठी पुरेशी कारणे आहेत असे न्यायाधिकरणास आढळून आले तर, निवेदन दाखल करण्यासाठी पंधरा दिवसांची मुदतवाढ देऊन विरोधी पक्षकारास किंवा पक्षकारांना निवेदनाची प्रत सादर करण्याकरिता संबंधित पक्षकारास निर्देश देईल.

(१२) पुरावे एकतर न्यायाधिकरणात नोंदवण्यात येतील किंवा प्रतिज्ञापत्रावर दाखल केले जाऊ शकतात, परंतु प्रतिज्ञापत्राच्या बाबतीत, विरुद्ध पक्षकाराला, प्रतिज्ञापत्र दाखल करणाऱ्या प्रत्येक अभिसाक्षीची उलटतपासणी करण्याचा अधिकार असेल. जेव्हा प्रत्येक साक्षीदाराची तोंडी तपासणी केली जाते तेव्हा, न्यायाधिकरण, काय अभिसाक्षित केले जात आहे त्याच्या सारांशाचे ज्ञापन तयार करील. तोंडी साक्षी पुरावा नोंदविताना, औद्योगिक न्यायाधिकरण, दिवाणी प्रक्रिया संहिता,१९०८ (१९०८ चा ५) याच्या पहिल्या अनुसूचीच्या आदेश अठराव्याच्या नियम ५ मध्ये दिलेल्या कार्यपद्धतीचे पालन करील.

(१३) साक्षीपुरावे पूर्ण झाल्यावर, तात्काळ युक्तिवाद ऐकता येईल किंवा युक्तिवादासाठी तारीख निश्चित करण्यात येईल, अशी तारीख,साक्षीपुरावे नोंदविण्याचे बंद केल्यापासून पंधरा दिवसांच्या कालावधीच्या नंतरची तारीख नसेल.

(१४) न्यायाधिकरण, साधारणपणे, एका वेळी एक आठवड्यापेक्षा अधिक कालावधीसाठी स्थगिती देणार नाही, परंतु, विवादातील पक्षकारांच्या विनंतीवरून, कोणत्याही परिस्थितीत, सर्व मिळून तीनपेक्षा अधिक स्थगिती देण्यात येणार नाही:

परंतु, न्यायाधिकरण, लेखी नोंदवावयाच्या कारणांसाठी, एका वेळी एक आठवड्यापेक्षा अधिक कालावधीसाठी स्थगिती देईल, परंतु, विवादातील कोणत्याही पक्षकारांच्या विनंतीवरून, कोणत्याही परिस्थितीत, तीनपेक्षा अधिक स्थगिती देण्यात येणार नाही.

(१५) जर कोणताही पक्षकार, कोणत्याही टप्प्यावर उपस्थित राहण्यास कसूर करील किंवा निष्फळ ठरेल त्या बाबतीत, न्यायाधिकरण, एकतर्फी कार्यवाही करू शकेल आणि कसूर करणाऱ्या पक्षकारांच्या अनुपस्थितीत अर्जावर निर्णय घेऊ शकेल:

परंतु, निवाडा सादर करण्यापूर्वी,पक्षकारांपैकी कोणत्याही पक्षकाराने दाखल केलेल्या अर्जावरून, न्यायाधिकरण, पक्षकाराची अनुपस्थिती समर्थनीय कारणांवरून असल्याबाबत त्याची खात्री पटली असेल तर, ज्या प्रकरणावर एकतर्फी कार्यवाही करण्यात येईल त्या प्रकरणातील आदेश रद्द करील, आणि विवादित प्रकरणावर निर्णय घेण्यासाठी पुढील कार्यवाही करील.

(१६) न्यायाधिकरण, निवाडा घोषित केल्याच्या तारखेपासून एक महिन्याच्या आत, संबंधित पक्षकारांना आणि राज्य शासनाला त्याचा निवाडा कळवील.

(१७) न्यायाधिकरणास, प्रकरणाचा निर्णय करण्यासाठी जिचा साक्षी पुरावा, महत्त्वाचा असल्याचे त्याला दिसून येईल अशा कोणत्याही व्यक्तीस समन्स पाठवता येईल व तिची तपासणी करता येईल आणि ते, भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, २०२३ (२०२३ चा ४६) याच्या कलम ३८४, ३८५ व ३८७ याच्या अर्थानुसार दिवाणी न्यायालय असल्याचे समजण्यात येईल.

(१८) जेव्हा न्यायाधिकरणास, त्याच्या समोरील कारवाईच्या संबंधात सल्ला देण्यासाठी कलम ४९ च्या पोट-कलम (५) अन्वये मूल्यांकनकाराची नियुक्ती केलेली असेल त्या बाबतीत, न्यायाधिकरण, अशा मूल्यांकनकाराचा सल्ला घेईल, परंतु असा सल्ला, अशा न्यायाधिकरणांवर बंधनकारक असणार नाही.

(१९) निवाड्यातील ज्या पक्षकारास निवाड्याची प्रत किंवा अन्य दस्तऐवज मिळविण्याची इच्छा आहे तो पक्षकार, न्यायाधिकरणाकडे पुढील रीतीने इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात शुल्क जमा केल्यानंतर, निवाड्याची प्रत किंवा अन्य दस्तऐवज मिळवू शकेल, म्हणजेच:-

(क) निवाड्याची किंवा न्यायाधिकरणाच्या कोणत्याही कार्यवाहीमध्ये दाखल केलेल्या दस्तऐवजाची प्रत मिळवण्यासाठी प्रत्येक पृष्ठास दहा रुपये या दराने शुल्क आकारण्यात येईल.

(ख) अशा कोणत्याही निवाड्याची किंवा आदेशाची किंवा दस्तऐवजाची प्रमाणित प्रत मिळण्यासाठी, प्रत्येक पृष्ठास दहा रुपये या दराने शुल्क प्रदेय असेल.

(ग) प्रतिलिपी करण्याचे व प्रमाणित करण्याचे शुल्क, इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने किंवा व्यक्तीशः प्रदेय असेल.

(घ) जेव्हा एखादा पक्षकार, अशा कोणत्याही निवाड्याची किंवा दस्तऐवजाची प्रत तातडीने देण्याकरिता अर्ज करतो तेव्हा, या नियमान्वये आकारण्यायोग्य असलेल्या शुल्काच्या निम्मे इतके अतिरिक्त शुल्क आकारण्यात येईल.

(२०) न्यायाधिकरणासमोर हजर होणाऱ्या पक्षकारांच्या प्रतिनिधींना, जेव्हा साक्षी पुरावे मागितले जातात तेव्हा, तपासणी करण्याचा, उलटतपासणी करण्याचा आणि न्यायाधिकरणाला संबोधित करण्याचा हक्क असेल:

परंतु, पक्षकार स्वतः किंवा कोणत्याही विधी व्यवसायिकाला किंवा कोणत्याही संघाच्या प्रतिनिधीला किंवा कोणत्याही अधिकृत प्रतिनिधीला न्यायाधिकरणासमोर हजर राहण्यासाठी नियुक्त करतील.

(२१) न्यायाधिकरणासमोरील कार्यवाही खुल्या न्यायालयात घेण्यात येईल:

परंतु, न्यायाधिकरण, त्याच्या समोरील कोणतीही कार्यवाही, व्हिडिओ कॉन्फरन्सिंगद्वारे घेण्याचे निर्देश देऊ शकेल:

परंतु आणखी असे की, न्यायाधिकरण, कोणत्याही टप्प्यावर, असा निदेश देऊ शकेल की, कोणत्याही साक्षीदाराची तपासणी करण्यात येईल किंवा त्याची कार्यवाही बंद दाराआड (इनकॅमेरा) घेण्यात येईल.

३६. देणी वसूल करण्यासाठी अर्ज.- (१) जेव्हा नियोक्त्याकडून कामगाराला किंवा कामगारांच्या गटाला समझोत्याअंतर्गत किंवा निवाड्याअंतर्गत किंवा संहितेच्या प्रकरण नऊच्या किंवा प्रकरण दहाच्या तरतुदींन्वये कोणतेही पैसे देय असेल त्या बाबतीत, कामगार, किंवा यथास्थिती, कामगारांचा गट, देय रक्कम वसूल करण्याकरिता राज्य शासनाकडे किंवा ज्याला राज्य शासनाचे अधिकार प्रदान करण्यात आलेले आहेत त्या अधिकाऱ्याकडे **नमुना-सोळा**मध्ये अर्ज करू शकेल:

परंतु, कामगाराने लेखी स्वरूपात प्राधिकृत केलेल्या व्यक्तीच्या बाबतीत, किंवा कामगाराच्या मृत्यूच्या बाबतीत, मृत कामगाराचा अभिहस्तांकिती किंवा वारस **नमुना-सतरा**मध्ये अर्ज करील.

(२) जेव्हा कोणताही कामगार किंवा कामगारांचा गट नियोक्त्याकडून कोणतेही पैसे किंवा पैशाच्या स्वरूपात मोजता येण्याजोगा आहे असा कोणताही लाभ मिळविण्यास हक्कदार असेल त्या बाबतीत, कामगार, किंवा यथास्थिती, कामगारांचा गट, देय रक्कम, किंवा यथास्थिती, ज्या रकमेत अशा लाभाची गणना करता येईल ती रक्कम निर्धारित करण्यासाठी, अधिकारिता असलेल्या न्यायाधिकरणाकडे **नमुना-**

अठरामध्ये अर्ज करू शकेल, आणि असे न्यायाधिकरण, अर्ज दाखल केल्याच्या तारखेपासून तीन महिन्यांपेक्षा अधिक नसेल अशा कालावधीत अर्जावर निर्णय घेईल:

परंतु, या पोट-नियमात निर्दिष्ट केलेल्या कामगाराच्या मृत्यूच्या बाबतीत, मृत कामगाराचा अभिहस्तांकिती किंवा वारस **नमुना-एकोणीस**मध्ये अर्ज करील.

प्रकरण- आठ
संप व टाळेबंदी.

३७. ज्या व्यक्तींकडून संपाची नोटीस देण्यात येईल त्या व्यक्तींची संख्या, ज्या व्यक्तीला किंवा व्यक्तींना अशी नोटीस देण्यात येईल ती व्यक्ती किंवा त्या व्यक्ती आणि अशी नोटीस देण्याची रीत.- कलम ६२ च्या पोट-कलम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेली संपाची नोटीस, औद्योगिक आस्थापनेच्या नियोक्त्याला **नमुना-वीस**मध्ये देण्यात येईल, तिच्यावर संबंधित नोंदणीकृत औद्योगिक कामगार संघाच्या सचिवाकडून किंवा जेव्हा असा कोणताही नोंदणीकृत संघ नसेल तेव्हा, संबंधित औद्योगिक आस्थापनेशी संबंधित असलेल्या नोटीस देणाऱ्या कामगारांनी निवडलेल्या पाच प्रतिनिधींकडून रितसर स्वाक्षरी करण्यात येईल आणि तिची प्रत, इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने, संबंधित समेट अधिकारी, अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त आणि कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य यांना पृष्ठांकित करण्यात येईल.

(३) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेली नोटीस प्राप्त झाल्याचा दिनांक हा, नियम ३५ च्या पोट-नियम (१) च्या खंड (क) च्या प्रयोजनार्थ, नोटीस मिळाल्याचा दिनांक असेल.

(३) जर औद्योगिक आस्थापनेच्या नियोक्त्यास, त्याने नोकरीवर ठेवलेल्या कोणत्याही व्यक्तीकडून कलम ६२ च्या पोट-कलम (१) मध्ये निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे संपाची कोणतीही नोटीस प्राप्त झाली असेल तर, तो, अशी नोटीस प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून पाच दिवसांच्या आत, तिच्याबद्दल इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात संबंधित संबंधित समेट अधिकारी, अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त आणि कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य यांना कळवील.

३८. टाळेबंदीची नोटीस व प्राधिकारी.- (१) कलम ६२ च्या पोट-कलम (५) मध्ये निर्दिष्ट केलेली टाळेबंदीची नोटीस, औद्योगिक आस्थापनेच्या नियोक्त्याकडून, अशा औद्योगिक आस्थापनेशी संबंधित असलेल्या प्रत्येक नोंदणीकृत कामगार संघाच्या सचिवास **नमुना-एकवीस**मध्ये नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात देण्यात येईल, आणि तिची प्रत, संबंधित समेट अधिकारी, अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त आणि कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य यांना पृष्ठांकित करण्यात येईल.

(२) नियोक्त्याकडून, पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेली नोटीस, औद्योगिक आस्थापनाच्या मुख्य प्रवेश द्वाराजवळील सूचना फलकावर किंवा इलेक्ट्रॉनिक सूचना फलकावर ठळक जागी लावण्यात येईल आणि उक्त नोटीसीची प्रत, अशा औद्योगिक आस्थापनाच्या नेमलेल्या पोर्टलवर, कोणत्याही असल्यास, देखील प्रदर्शित करु शकेल आणि समेट अधिकाऱ्याला अशी नोटीस मिळाल्याचा दिनांक हा, नियम ३५ च्या पोट-नियम (१) च्या खंड (क) च्या प्रयोजनार्थ, नोटीस मिळाल्याचा दिनांक असेल.

(३) जर नियोक्त्याने, त्याने नोकरीवर ठेवलेल्या कोणत्याही व्यक्तीस टाळेबंदीची नोटीस दिली असेल तर, तो, अशी नोटीशीच्या दिनांकापासून पाच दिवसांच्या आत, तिच्याबद्दल इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात संबंधित समेट अधिकारी, अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त आणि कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य यांना कळवील.

प्रकरण-नऊ

अपरिहार्य कामबंदी (ले-ऑफ), कामगार कपात (रिट्रेंचमेंट) आणि कामबंदी (क्लोजर).

३९. कामगार कपात करण्यापूर्वी नोटीस बजावण्याची रीत.- जर कोणत्याही नियोक्त्याची, त्याच्या औद्योगिक आस्थापनेमध्ये एक वर्षापेक्षा कमी नसेल इतकी नियमित सेवा केलेल्या त्याच्या औद्योगिक आस्थापनेत नोकरीस असलेल्या कोणत्याही कामगारांची कपात करण्याची इच्छा असेल तर, असा नियोक्ता, अशा कामगार कपातीची पूर्व नोटीस, **नमुना-बावीस**मध्ये राज्य शासनाला देईल आणि तिची प्रत, पुढील रीतीने संबंधित अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त व सहाय्यक कामगार आयुक्त यांना ईमेलद्वारे किंवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने पाठवील किंवा व्यक्तीशः देईलः-
(क) जेव्हा एखाद्या कामगाराला नोटीस दिली जाते तेव्हा, ज्या दिनांकास कामगारावर नोटीस बजावण्यात आली असेल त्या दिनांकापासून तीन दिवसांच्या आत, कामगार कपातीची नोटीस पाठवण्यात येईल;

(ख) जेव्हा कामगाराला कोणतीही नोटीस दिली जात नसेल आणि त्याऐवजी त्याला एक महिन्याचे वेतन दिले जात असेल तेव्हा, ज्या दिनांकास असे वेतन प्रदान करण्यात आले असेल त्या दिनांकापासून तीन दिवसांच्या आत, कामगार कपातीची नोटीस पाठवण्यात येईल; आणि

(ग) सेवा समाप्तीचा दिनांक विनिर्दिष्ट करणाऱ्या करारनाम्यान्वये कामगार कपात केली जात असेल तेव्हा, कामगार कपातीची नोटीस, अशा प्रकारे पाठवण्यात येईल की, ती अशा दिनांकाच्या किमान एक महिना आधी राज्य शासनाकडे आणि संबंधित अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त व सहाय्यक कामगार आयुक्त यांना पोहोचेलः

परंतु, जर मान्य केलेला सेवा समाप्तीची दिनांक हा,करारनाम्याच्या तीस दिवसांच्या आतील असेल तर, कामगार कपातीची नोटीस, राज्य शासनाकडे आणि संबंधित अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त व सहाय्यक कामगार आयुक्त यांचेकडे करारनाम्याच्या तीन दिवसांच्या आत पाठवण्यात येईल.

४०. कामगार कपात केलेल्या कामगारांना पुन्हा कामावर घेण्याची संधी देण्याची रीत.-

(१) नियोक्ता, ज्या विशिष्ट प्रवर्गातून कामगार कपात करण्याचे योजिलेले आहे त्या प्रवर्गातील सर्व कामगारांची एक यादी तयार करील; ती यादी, त्या प्रवर्गातील कामगारांच्या सेवा ज्येष्ठतेनुसार तयार करील आणि, कामगार कपातीच्या प्रत्यक्ष तारखेच्या किमान सात दिवस आधी, या यादीची एक प्रत औद्योगिक आस्थापनेच्या आवारातील एखाद्या ठळक जागी असलेल्या सूचना फलकावर लावण्याची व्यवस्था करील.

(२) जेव्हा एखाद्या औद्योगिक आस्थापनेमध्ये कोणत्याही रिक्त जागा निर्माण झाल्या असतील आणि आशा रिक्त जागा भरण्याच्या प्रस्तावापूर्वी एक वर्षाच्या आत कामगार कपात केलेले अशा औद्योगिक आस्थापनेचे कामगार असतील तेव्हा, अशा औद्योगिक आस्थापनेचा नियोक्ता, जर असे कामगार, भारताचे नागरिक असतील आणि त्यांनी नोकरी करण्याची इच्छा दर्शविले असेल तर, त्यांच्या सेवाजेष्ठतेच्या आधारे, इतर कामगारांपेक्षा त्यांना प्राधान्य देईल.

(३) नियोक्ता, रिक्त जागा भरण्याच्या तारखेच्या किमान पंधरा दिवस आधी, त्या रिक्त जागांचा तपशील, औद्योगिक आस्थापनेच्या आवारात ठळक जागी असलेल्या सूचना फलकावर प्रदर्शित करण्याची व्यवस्था करील आणि, तसेच त्या रिक्त जागांची माहिती, त्या रिक्त जागांसाठी विचार केला जाण्यास पात्र असलेल्या कामगार कपात केलेल्या प्रत्येक कामगाराला, कामगार कपात करतेवेळी किंवा त्यानंतर कोणत्याही वेळी कामगाराने दिलेल्या त्याच्या अद्ययावत पत्त्यावर नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने किंवा ई-मेलद्वारे देईल:

परंतु, जेव्हा अशा रिक्त जागांची संख्या कामगार कपात केलेल्या कामगारांच्या संख्येपेक्षा कमी असेल तेव्हा, पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या यादीतील कामगार कपात केलेल्या सर्वात ज्येष्ठ कामगारांना नियोक्त्याने वैयक्तिकरित्या सूचना दिलेली असेल तर आणि अशा सर्वात ज्येष्ठ कामगारांची संख्या ही रिक्त जागांच्या संख्येच्या दुप्पट असेल तर, ते पुरेसे असेल:

परंतु आणखी असे की, जेव्हा रिक्त जागेचा कालावधी एका महिन्यापेक्षा कमी असेल त्या बाबतीत, अशा रिक्त जागेची सूचना कामगार कपात केलेल्या वैयक्तिक कामगारांना पाठवण्याचे कोणतेही आबंधन नियोक्त्यावर असणार नाही:

परंतु तसेच, जर कामगार कपात केलेल्या एखाद्या कामगाराने, नियोक्त्याला लेखी स्वरूपात कोणतेही पुरेसे कारण न देता, या पोट-नियमांन्वये नियोक्त्याने त्याला पाठवलेल्या सूचनेमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या तारखेला किंवा तारखांना पुनर्नियुक्तीसाठी स्वतः प्रस्ताव दिला नसेल तर, त्यानंतरच्या कोणत्याही प्रसंगी भरण्यात येतील अशा रिक्त जागांची सूचना त्या कामगाराला देण्याचे नियोक्त्यावर कोणतेही बंधन असणार नाही.

(४) पोट-नियम (३) मधील तरतुदींचे पालन केल्यानंतर, लगेचच, नियोक्ता, वाटाघाटी करणाऱ्या कामगार संघाला, वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेच्या घटकांना किंवा औद्योगिक आस्थापनेशी संबंधित असलेल्या इतर कामगार संघांना, भरल्या जाणाऱ्या रिक्त जागांची संख्या आणि त्या पोट-नियमांन्वये ज्यांना सूचना पाठवण्यात आलेली आहे त्या कामगार कपात केलेल्या कामगारांची नावे, यांविषयी माहिती देईलः

परंतु, ज्या प्रकरणामध्ये पोट-नियम (१) अन्वये तयार केलेल्या यादीत नमूद केलेल्या प्रत्येक कामगाराला सूचना पाठवण्यात आली असेल, अशा कोणत्याही प्रकरणात, नियोक्त्याने या पोट-नियमातील तरतुदींचे पालन करण्याची गरज असणार नाही.

४१. उद्देशित उद्योग बंदीसाठी (क्लोजर) नियोक्त्याने नोटीस बजावणे.-

(१) जर नियोक्त्याचा, औद्योगिक आस्थापना बंद करण्याचा इरादा असेल तर, तो, अशी उद्योग बंदी (क्लोजर) करण्याची नोटीस, कलम ७४ च्या पोट-कलम (१) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत, **नमुना-बावीस**मध्ये राज्य शासनाला देईल आणि त्याची एक प्रत, संबंधित अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त व सहाय्यक कामगार आयुक्त यांना ई-मेलद्वारे अथवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने अथवा व्यक्तिशः देईल.

(२) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या नोटीसची एक प्रत, औद्योगिक आस्थापनांमध्ये कार्यरत असलेल्या नोंदणीकृत कामगार संघाला किंवा यथास्थिती, कामगारांच्या अधिकृत प्रतिनिधींना देखील पाठवण्यात येईल.

प्रकरण- दहा

विवक्षित आस्थापनांमधील अपरिहार्य कामबंदी, कामगार कपात व उद्योग बंदी करण्याशी संबंधित असणाऱ्या विशेष तरतुदी.

४२. उद्देशीत असलेली अपरिहार्य कामबंदी करिता नियोक्त्याने अर्ज करण्याची रीत व अशा अर्जाची प्रत कामगारांवर बजावण्याची रीत.-

(१) कलम ७८ च्या पोट-कलम (१) अन्वये अपरिहार्य कामबंदीसाठी (ले-ऑफ) परवानगी मिळण्याचा अर्ज, त्यामध्ये उद्देशित अपरिहार्य कामबंदीची कारणे स्पष्टपणे नमूद करून, नियोक्त्याद्वारे, **नमुना-तेवीस**मध्ये करण्यात येईल आणि अशा अर्जाची प्रत, एकाचवेळी संबंधित कामगारांवर आणि संबंधित अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त व सहाय्यक कामगार आयुक्त यांना इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा व्यक्तिशः अथवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने बजावण्यात येईल.

(२) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेला अर्ज, नियोक्त्याद्वारे औद्योगिक आस्थापनेच्या मुख्य प्रवेशद्वाराजवळ असलेल्या सूचना फलकावर किंवा इलेक्ट्रॉनिक फलकावर देखील ठळकपणे प्रदर्शित करण्यात येईल.

४३. पुनर्विलोकन करण्याची कालमर्यादा.-

(१) राज्य शासनास, एकतर स्वतःहून अथवा नियोक्त्याने किंवा कोणत्याही कामगाराने केलेल्या अर्जावरून, कलम ७८ च्या पोट-कलम (४) अन्वये परवानगी देण्याच्या किंवा परवानगी देण्यास नकार देण्याच्या त्याच्या आदेशाचे, पुनर्विलोकन करता येईल.

(२) संबंधित नियोक्ता किंवा कोणताही कामगार, पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या आदेशासह, ज्या दिनांकास असा आदेश दिला असेल त्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या आत, त्या आदेशाचे पुनर्विलोकन करण्यासाठी राज्य शासनाकडे अर्ज करू शकेल; आणि ते शासन, ज्या दिनांकास अर्ज केलेला असेल त्या दिनांकापासून दोन महिन्यांच्या आत, संबंधित पक्षकारांना बाजू मांडण्याची संधी दिल्यानंतर, तो अर्ज निकालात काढील.

(३) जेव्हा राज्य शासनाने, पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या आदेशाचे पुनर्विलोकन करण्याचा निर्णय स्वतःहून घेतला असेल त्या बाबतीत, ते, ज्या दिनांकास असा आदेश दिलेला असेल त्या दिनांकापासून एका महिन्याच्या आत आवश्यक ती पावले उचलू शकेल; आणि संबंधित पक्षकारांना बाजू मांडण्याची संधी दिल्यानंतर, ज्या दिनांकास असा निर्णय घेण्यात आला असेल त्या दिनांकापासून दोन महिन्यांच्या कालावधीत, असा पुनर्विलोकन अर्ज निकालात काढू शकेल.

४४. उद्देशित कामगार कपात करण्यासाठी अर्ज करण्याची रीत आणि अशा अर्जाची प्रत कामगारांवर बजावण्याची रीत.-

(१) कलम ७९ च्या पोट-कलम (१) च्या खंड (ख) मध्ये मध्ये निर्दिष्ट केलेला पूर्वपरवानगीचा अर्ज, त्यामध्ये उद्देशित कामगार कपातीची कारणे स्पष्टपणे नमूद करून, नियोक्त्याद्वारे, **नमुना-तेवीस**मध्ये करण्यात येईल आणि अशा अर्जाची प्रत, संबंधित कामगारांना आणि संबंधित अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त व सहाय्यक कामगार आयुक्त यांना इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा व्यक्तिशः अथवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने पाठवण्यात येईल.

(२) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेला अर्ज, नियोक्त्याद्वारे, औद्योगिक आस्थापनेच्या मुख्य प्रवेशद्वाराजवळ असलेल्या सूचना फलकावर किंवा इलेक्ट्रॉनिक फलकावर देखील ठळकपणे प्रदर्शित करण्यात येईल.

४५. पुनर्विलोकन करण्याची कालमर्यादा.-

(१) राज्य शासनास, एकतर स्वतःहून अथवा नियोक्त्याने किंवा कोणत्याही कामगाराने केलेल्या अर्जावरून, कलम ७९ च्या पोट-कलम (३) अन्वये परवानगी देण्याच्या किंवा परवानगी देण्यास नकार देण्याच्या त्याच्या आदेशाचे, पुनर्विलोकन करता येईल.

(२) संबंधित नियोक्ता किंवा कोणताही कामगार, पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या आदेशासह, ज्या दिनांकास असा आदेश दिला असेल त्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या आत, त्या आदेशाचे पुनर्विलोकन करण्यासाठी राज्य शासनाकडे अर्ज करू शकेल; आणि ते शासन, ज्या दिनांकास असा अर्ज केलेला असेल त्या दिनांकापासून दोन महिन्यांच्या आत, संबंधित पक्षकारांना बाजू मांडण्याची संधी दिल्यानंतर, तो अर्ज निकालात काढील.

(३) जेव्हा राज्य शासनाने, पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या आदेशाचे पुनर्विलोकन करण्याचा निर्णय स्वतःहून घेतला असेल त्या बाबतीत, ते, ज्या दिनांकास असा आदेश दिलेला असेल त्या दिनांकापासून एका महिन्याच्या आत आवश्यक ती पावले उचलू शकेल; आणि संबंधित पक्षकारांना बाजू मांडण्याची संधी दिल्यानंतर, ज्या दिनांकास असा निर्णय घेण्यात आला असेल त्या दिनांकापासून दोन महिन्यांच्या कालावधीत, असा पुनर्विलोकन अर्ज निकालात काढू शकेल.

४६. औद्योगिक आस्थापना बंद करण्यासाच्या उद्देशाने नियोक्त्याने राज्य शासनाकडे अर्ज करण्याची रीत आणि अशा अर्जाची प्रत संबंधित कामगारांवर बजावण्याची रीत.- ज्या औद्योगिक आस्थापनेस संहितेच्या प्रकरण दहाच्या तरतुदी लागू असतील अशी औद्योगिक आस्थापना बंद करण्याचा इरादा असणारा नियोक्ता, उद्देशित आस्थापना बंद करण्याचे ज्या तारखेस अंमलात येईल त्या तारखेपूर्वी किमान नव्वद दिवस आधी, त्यामध्ये अशी औद्योगिक आस्थापना बंद करण्याच्या उद्देशाची कारणे स्पष्टपणे नमूद करून, पूर्वपरवानगीकरिता राज्य शासनाकडे **नमुना-तेवीस**मध्ये अर्ज करील आणि अशा अर्जाची प्रत, एकाच वेळी संबंधित कामगारांना आणि संबंधित अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त व सहाय्यक कामगार आयुक्त यांना इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात किंवा व्यक्तिशः अथवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने पाठवण्यात येईल.

४७. पुनर्विलोकन करण्याची कालमर्यादा.-

(१) राज्य शासनास, एकतर स्वतःहून अथवा नियोक्त्याने किंवा कोणत्याही कामगाराने केलेल्या अर्जावरून, कलम ८० च्या पोट-कलम (२) अन्वये परवानगी देण्याच्या किंवा परवानगी देण्यास नकार देण्याच्या त्याच्या आदेशाचे, पुनर्विलोकन करता येईल.

(२) संबंधित नियोक्ता किंवा कोणताही कामगार, पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या आदेशासह, ज्या दिनांकास असा आदेश दिला असेल त्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या आत, त्या आदेशाचे पुनर्विलोकन करण्यासाठी राज्य शासनाकडे अर्ज करू शकेल; आणि ते शासन, ज्या दिनांकास असा अर्ज केलेला असेल त्या दिनांकापासून दोन महिन्यांच्या आत, संबंधित पक्षकारांना बाजू मांडण्याची संधी दिल्यानंतर, तो अर्ज निकालात काढील.

(३) जेव्हा राज्य शासनाने, पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या आदेशाचे पुनर्विलोकन करण्याचा निर्णय स्वतःहून घेतला असेल त्या बाबतीत, ते, ज्या दिनांकास असा आदेश दिलेला असेल त्या दिनांकापासून एका महिन्याच्या आत आवश्यक ती पावले उचलू शकेल; आणि संबंधित पक्षकारांना बाजू मांडण्याची संधी दिल्यानंतर, ज्या दिनांकास असा निर्णय घेण्यात आला असेल त्या दिनांकापासून दोन महिन्यांच्या कालावधीत, असा पुनर्विलोकन अर्ज निकालात काढू शकेल.

प्रकरण - अकरा
कामगार पुनर्कौशल्य निधी.

४८. कामगार पुनर्कौशल्य निधीमध्ये अशा इतर स्त्रोतांमधून करावयाचे अंशदान.- कलम ८३ च्या पोट-कलम (२) च्या खंड (क) खालील नियोक्त्याच्या अंशदानाशिवाय, कामगार पुनर्कौशल्य निधीमध्ये पुढील निधीचा समावेश असेल:-

(१) औद्योगिक किंवा नियोक्ता किंवा विकासक यांचे संघाकडून मिळालेल्या देणग्या;
(२) कर्मचारी संघाकडून मिळालेल्या देणग्या;
(३) भारतातील नागरिकांकडून मिळालेल्या देणग्या;
(४) केंद्र व राज्य सरकारकडून मिळालेली अनुदाने;
(५) संसदेच्या व राज्य विधानमंडळाच्या सदस्यांच्या निधीतून मिळालेले अंशदान;
(६) स्थानिक प्राधिकरणाकडून किंवा अशा इतर संस्थांकडून मिळालेली अनुदाने व देणग्या.

४९. निधीचा विनियोग करण्याची रीत.-

(१) ज्याने, या संहितेअन्वये कामगाराची किंवा कामगारांची कपात केलेली आहे असा प्रत्येक नियोक्ता, कामगार कपात केल्याच्या तारखेपासून दहा दिवसांच्या आत, अशी कामगार कपात केलेल्या कामगाराच्या किंवा कामगारांच्या आहारित केलेल्या शेवटच्या वेतनाच्या पंधरा दिवसांच्या वेतना इतकी

रक्कम, राज्य शासनाने अधिसूचित केलेल्या कामगार आयुक्तालयाच्या संबंधित जिल्हा प्रमुखाने ठेवावयाच्या खात्यांमध्ये इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने हस्तांतरित करील.

(२) पोट-नियम (१) अन्वये अशा रीतीने मिळालेला निधी, संबंधित जिल्हा प्रमुखाद्वारे, त्यांचे पुनर्कौशल्य करण्यासाठी त्या रकमेचा वापर करणे त्यांना शक्य व्हावे म्हणून, कामगार कपात केल्याच्या तारखेपासून पंचेचाळीस दिवसांच्या आत, कामगार कपात केलेल्या प्रत्येक कामगाराच्या खात्यात किंवा कामगारांच्या खात्यांत इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने हस्तांतरित करण्यात येईल.

(३) नियोक्ता, कामगार कपात केलेल्या प्रत्येक कामगाराचे नाव अंतर्भूत असलेली यादी, अशा कामगारांच्या आहारित केलेल्या शेवटच्या वेतनाच्या पंधरा दिवसांच्या वेतनाइतकी रक्कम आणि त्याच्या बँक खात्याचा तपशील, कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य याच्या कार्यालयास, संबंधित अपर कामगार आयुक्त किंवा कामगार उप आयुक्त व सहाय्यक कामगार आयुक्त याच्या कार्यालयास देखील सादर करील.

प्रकरण - बारा
अपराध व शास्ती.

५०. राजपत्रित अधिकाऱ्याने अपराधाचे प्रशमन करण्याची रीत व कोणताही अपराधाचे प्रशमन करण्याकरीता अर्ज करण्याची रीत.-

(१) कलम ८९ च्या पोट-कलम (१) अन्वये अपराधाचे प्रशमन करण्याच्या प्रयोजनांसाठी, राज्य शासनाने अधिसूचित केलेला अधिकारी (यात यापुढे ज्याचा निर्देश, प्रशमन अधिकारी असा केला आहे), ज्याच्या बाबतीत उक्त कलमान्वये अपराधाचे प्रशमन करण्यास परवानगी आहे आणि ज्याच्या बाबतीत, खटला सुरू केला नसेल असा या संहितेखालील कोणताही अपराध असल्याचे त्याचे मत असेल तर, तो, तीन भागांचा अंतर्भाव असणारी **नमुना-चोवीस** मधील नोटीस इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात आणि व्यक्तिशः अथवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने आरोपीला पाठवील.

(२) प्रशमन अधिकारी, **नमुना-चोवीस**च्या भाग-एकमध्ये, इतर बाबींबरोबरच,-

(क) अपराध्याचे नाव व त्याचा इतर तपशील;

(ख) अपराधाचा तपशील व ज्या कलमाखालील अपराध करण्यात आलेला आहे ते कलम; आणि

(ग) असा अपराधाचे प्रशमन करण्यासाठी प्रदान करण्याची आवश्यकता असलेली प्रशमन करण्याची रक्कम,

विनिर्दिष्ट करील.

(३) प्रशमन अधिकारी, **नमुना-चोवीस**च्या भाग-दोनमध्ये, जर अपराधाचे प्रशमन झाले नाही तर, होणारे परिणाम विनिर्दिष्ट करील, आणि उक्त नमुन्याच्या भाग-तीनमध्ये, जर आरोपीची अपराध प्रशमन करण्याची इच्छा असेल तर, त्याने दाखल करावयाचा अर्ज अंतर्भूत असेल.

(४) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या प्रत्येक नोटीसमध्ये, वर्ण किंवा संख्या यांचा अंतर्भाव असणारा एक सलग अनन्यसाधारण क्रमांक आणि सहजपणे ओळख पटण्याच्या प्रयोजनार्थ, संबंधित प्रशमन अधिकारी, औद्योगिक आस्थापना, वर्ष, ठिकाण व तपासणीचा प्रकार यांसारखा इतर तपशील असेल.

(५) पोट-नियम (१) मध्ये नमूद केलेली नोटीस ज्या आरोपीवर बजावण्यात आली आहे तो आरोपी, त्याने यथोचित रीतीने भरलेला नोटीसीच्या भाग-तीनमधील अर्ज, प्रशमन अधिकाऱ्याने **नमुना-चोवीस**च्या नोटिशीमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या खात्यामध्ये, प्रशमन करणाऱ्या अधिकाऱ्याकडे इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने पाठवू शकेल आणि नोटीस मिळाल्यापासून पंधरा दिवसांच्या आत, इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने किंवा रोख स्वरूपात, किंवा यथास्थिती, डिमांड ड्राफ्टद्वारे प्रशमन करण्याची रक्कम जमा करील.

(६) जेव्हा आरोपीच्या विरोधात सक्षम न्यायालयात यापूर्वीच खटला सुरू करण्यात आला असेल तेव्हा, अशा बाबतीत, आरोपी, त्याच्याविरुद्धचा अपराध प्रशमन करण्यासाठी अशा न्यायालयाकडे अर्ज करू शकेल आणि ते न्यायालय, अर्ज विचारात घेतल्यानंतर, कलम ८९ च्या तरतुदींनुसार व या नियमामध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कार्यपद्धतीनुसार प्रशमन करणाऱ्या अधिकाऱ्यादवारे अपराध प्रशमन करण्याची मुभा देऊ शकेल.

(७) जर आरोपीने, पोट-नियम (५) च्या शर्तींचे पालन केले असेल तर, प्रशमन अधिकारी, आरोपीने जमा केलेल्या रकमेच्या बदल्यात, अपराध प्रशमन करील आणि,-

(क) जर खटला सुरू करण्यापूर्वी अपराधाचे प्रशमन केले असेल तर, आरोपीविरुद्ध खटल्यासाठी कोणतीही तक्रार दाखल केली जाणार नाही;

(ख) जर कलम ८५ खालील कार्यवाही प्रलंबित असताना, अपराधाचे प्रशमन केले असेल तर, प्रशमन अधिकारी, त्या कलमामध्ये निर्दिष्ट केलेल्या अधिकाऱ्यास प्रशमनाची सूचना देईल, असा अधिकारी, सूचना मिळाल्यानंतर, अशा अपराधाचा आरोप असलेल्या व्यक्तीच्या बाबतीत कार्यवाही बंद करील; आणि

(ग) जर पोट-नियम (६) अन्वये खटला सुरू केल्यानंतर, न्यायालयाच्या परवानगीने अपराधाचे प्रशमन केले असेल तर, प्रशमन अधिकारी, प्रकरण बंद केले आहे असे समजेल आणि ज्या न्यायालयाने अशा प्रशमनास परवानगी दिली होती त्या न्यायालयास अपराधाच्या प्रशमनाची सूचना देईल आणि अशी सूचना मिळाल्यानंतर, न्यायालय, आरोपी व्यक्तीला मुक्त करील आणि खटला बंद करील.

(८) प्रशमन करणारा अधिकारी, राज्य शासनाचे निर्देश, नियंत्रण व पर्यवेक्षण यांस अधीन राहून, या नियमाखालील अपराधाचे प्रशमन करण्याच्या अधिकारांचा वापर करील.

प्रकरण-तेरा

संकीर्ण.

५१. कलम ९० च्या पोट-कलम (४) अन्वये संरक्षित कामगार.- (१) ज्या कामगार संघाला या संहितेच्या तरतुदी लागू आहेत असा औद्योगिक आस्थापनेशी संबंधित असलेला प्रत्येक नोंदणीकृत कामगार संघ, जे त्या आस्थापनेमध्ये कामाला आहेत आणि अशा कामगार संघाच्या मते, ज्यांना संरक्षित कामगार म्हणून मान्यता मिळावयास हवी अशा कामगार संघाच्या अशा पदाधिकाऱ्यांची नावे व पत्ते, प्रत्येक वर्षाच्या ३० एप्रिलपूर्वी नियोक्त्याला कळवील.

(२) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या कामगार संघाच्या कोणत्याही पदाधिकाऱ्याच्या अधिकार पदामधील कोणताही बदल, अशा बदलापासून पंधरा दिवसांच्या आत, अशा कामगार संघाकडून नियोक्ताला कळविण्यात येईल.

(३) नियोक्ता, पोट-नियम (१) अन्वये कामगार संघाकडून नावे व पत्ते प्राप्त झाल्यापासून पंधरा दिवसांच्या आत आणि कलम ९० च्या पोट-कलम (३) व पोट-कलम (४) च्या तरतुदींना अधीन राहून, उक्त कलमाच्या प्रयोजनांसाठी अशा कामगारांना संरक्षित कामगार म्हणून मान्यता देईल आणि असे कळविल्याच्या तारखेपासून बारा महिन्यांच्या कालावधीसाठी संरक्षित कामगार म्हणून मान्यता दिलेल्या कामगारांची यादी, लेखी स्वरूपामध्ये अशा कामगार संघास कळवील.

(४) जेव्हा पोट-नियम (१) अन्वये नियोक्त्यास प्राप्त झालेल्या नावांची एकूण संख्या, कलम ९० च्या पोट-कलम (४) अन्वये औद्योगिक आस्थापनेसाठी अनुज्ञेय असलेल्या संरक्षित कामगारांच्या कमाल संख्येपेक्षा अधिक असेल त्या बाबतीत, नियोक्ता, अशा कमाल संख्येतील कामगारांनाच केवळ संरक्षित कामगार म्हणून मान्यता देईलः

परंतु, जेव्हा एखाद्या औद्योगिक आस्थापनामध्ये एकापेक्षा अधिक नोंदणीकृत कामगार संघ असतील त्या बाबतीत, नियोक्त्याकडून कामगार संघांमध्ये कमाल संख्या अशा प्रकारे वितरित करण्यात येईल की, वैयक्तिक कामगार संघामधील मान्यताप्राप्त संरक्षित कामगारांची संख्या, कामगार संघांच्या सदस्यत्वाच्या आकडेवारीनुसार व्यावहारिकपणे एक दुसऱ्याशी समान प्रमाणात असेल; आणि नियोक्ता, त्या प्रकरणी, त्या कामगार संघास वाटप केलेल्या संरक्षित कामगारांची संख्या, संबंधित कामगार संघाच्या अध्यक्षाला किंवा सचिवाला लेखी स्वरुपात कळवीलः

परंतु आणखी असे की, जेव्हा या पोट-नियमांन्वये अशा कामगार संघाला वाटप केलेल्या संरक्षित कामगारांची संख्या, संरक्षण मागणाऱ्या अशा कामगार संघाच्या पदाधिकाऱ्यांच्या संख्येपेक्षा कमी असेल त्या बाबतीत, तो कामगार संघ, संरक्षित कामगार म्हणून मान्यता द्यावयाच्या पदाधिकाऱ्यांची निवड करण्यास हक्कदार असेल; आणि अशी निवड, त्या कामगार संघाद्वारे करण्यात येईल आणि या संबंधात नियोक्ताची लेखी सूचना मिळाल्यापासून पाच दिवसांच्या आत नियोक्त्याला कळविण्यात येईल.

(५) जेव्हा या नियमांन्वये संरक्षित कामगारांच्या मान्यतेशी संबंधित असलेल्या कोणत्याही बाबीमध्ये नियोक्ता व नोंदणीकृत कामगार संघ यांच्यामध्ये विवाद उद्भवला असेल त्या बाबतीत, असा विवाद, संबंधित सहाय्यक कामगार आयुक्ताकडे संदर्भित करण्यात येईल, त्यावरील त्याचा निर्णय अंतिम असेल.

५२. व्यथित कामगारांकडून तक्रार.-
(१) संहितेच्या कलम ९१ खालील कामगाराची प्रत्येक तक्रार, **नमुना-पंचवीस**मध्ये इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने आणि नोंदणीकृत डाकेने किंवा शीघ्र डाकेने करण्यात येईल आणि अशा तक्रारीमध्ये नमूद केलेल्या प्रत्येक विरोधी पक्षकारांसाठी त्यांच्या संख्येइतक्या प्रती त्या तक्रारीसोबत जोडण्यात येतील.

(२) पोट-नियम (१) अन्वये प्रत्येक तक्रार, प्रकरणाच्या वस्तुस्थितीची माहिती असल्याबाबत समेट अधिकाऱ्याची, लवादाची, किंवा यथास्थिती, न्यायाधिकरणाची खात्री पटवण्याकरिता, तक्रार करणाऱ्या कामगारांकडून किंवा कामगारांच्या प्राधिकृत प्रतिनिधीकडून सत्यापित करण्यात येईल.

५३. कोणत्याही कार्यवाहीमध्ये प्रतिनिधित्व करण्यासाठी कामगारास प्राधिकृत करणे.- जेव्हा एखादा कामगार, कोणत्याही कामगार संघाचा सदस्य नसेल त्या बाबतीत, कामगार ज्या उद्योगात नोकरीला आहे त्या उद्योगाशी संबंधित असलेल्या कोणत्याही कामगार संघाच्या कार्यकारिणीच्या कोणत्याही सदस्यास किंवा अन्य पदाधिकाऱ्यास अथवा त्या उद्योगात नोकरीला असलेल्या अन्य कोणत्याही कामगारास, कामगार ज्या विवादात एक पक्षकार आहे अशा विवादाशी संबंधित असणाऱ्या संहितेखालील कोणत्याही कार्यवाहीमध्ये त्याचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी अशा कामगाराद्वारे **नमुना-चौदा**मध्ये प्राधिकृत करता येईल.

५४. नियोक्त्यास प्राधिकृत करणे.- जेव्हा नियोक्ता, नियोक्त्यांच्या कोणत्याही संघाचा सदस्य नसेल तेव्हा, नियोक्ता, नियोक्ता ज्या विवादातील एक पक्षकार आहे अशा विवादाशी संबंधित असणाऱ्या संहितेखालील कोणत्याही कार्यवाहीमध्ये त्याचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी तो ज्या उद्योगात कार्यरत आहे त्या उद्योगाशी संबंधित असलेल्या नियोक्त्यांच्या कोणत्याही संघाच्या अन्य अधिकाऱ्यास अथवा त्या उद्योगात कार्यरत असलेल्या अन्य कोणत्याही नियोक्त्यास, **नमुना-चौदा**मध्ये प्राधिकृत करू शकेल.

५५. साक्षीदाराचा खर्च.- समन्स मिळाल्यावर, जी व्यक्ती न्यायाधिकरणासमोर किंवा लवाद न्यायाधिकरणासमोर साक्षीदार म्हणून हजर होते किंवा अन्य प्रकारे उपस्थित होते अशी प्रत्येक व्यक्ती, ज्या जिल्ह्यात अशी चौकशी, अधिनिर्णय, किंवा यथास्थिती, लवाद चालवला जात आहे त्या जिल्ह्यातील दिवाणी न्यायालयात साक्षीदारांना लागू असलेल्या दरांनुसार खर्चासाठी भत्ता मिळण्यास हक्कदार असेल.

५६. कामगार विषयक सांख्यिकीचे संकलन करणे.- नियोक्ता, संप, टाळेबंदी, अपरिहार्य काम बंदी(ले ऑफ), कामगार कपात (रिट्रेंचमेंट), उद्योग बंदी(क्लोजर) यांचा तपशील आणि या नियमान्वये आवश्यक असलेली अन्य कोणतीही सांखिकी माहिती, इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने किंवा अन्य प्रकारे आणि महासंचालक, लेबर ब्युरो,भारत सरकार यांच्या कार्यालयाकडून आणि राज्य शासनाकडून व कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य यांच्याकडून वेळोवेळी, विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा रितीने, सादर करील.

५७. संदेशवहन माध्यम प्रसिद्ध करणे.- या नियमांखालील संदेश पाठवण्याच्या व दस्तऐवजांची बजावणी करण्याच्या प्रयोजनांसाठी संदेशवहनाचे माध्यम म्हणून, राज्य शासन, न्यायाधिकरण, ज्यांच्यासाठी राज्य शासन हे समुचित शासन आहे असा प्रत्येक नियोक्ता, प्रत्येक कामगार संघ, वाटाघाटी करणारा संघ किंवा वाटाघाटी करणाऱ्या परिषदेचे घटकांना आणि या नियमांमध्ये निर्दिष्ट केलेला प्रत्येक प्राधिकारी, त्यांच्या नाममुद्रित पत्रावर (लेटर-हेड्स) त्यांचा ई-मेल आयडी, संकेतस्थळ (website), पोर्टल, किंवा यथास्थिती, यापैकी कोणतेही एक किंवा सर्व गोष्टी विनिर्दिष्ट करील.

५८. अभिलेख, नोंदवह्या, नमुने, नोटिसा व दर्शक फलक ठेवणे.-
(१) संहितेन्वये व या नियमांन्वये ठेवणे आवश्यक असलेला सर्व अभिलेख, नोंदवह्या, नमुने, नोटिसा, दर्शक फलक व इतर दस्तऐवज, आवश्यक त्या नमुन्यात किंवा आवश्यक असलेली माहिती समाविष्ट करून इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात ठेवण्यात येतील.

(२) पोट-नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेले अभिलेख, नोंदवह्या, नमुने, सूचना, फलक व इतर दस्तऐवज ठेवताना, अभिलेख जतन करण्याच्या आवश्यकतेचे पालन करण्यात येईल; तसेच निरीक्षक-नि-सुविधाकाराद्वारे किंवा संहितेन्वये अथवा या नियमांन्वये या बाबतीत विनिर्दिष्ट केलेल्या संबंधित प्राधिकाऱ्याद्वारे जेव्हा जेव्हा मागणी करण्यात येईल तेव्हा, ते सादर करण्यात येतील किंवा दाखवण्यात येतील.

५९. आयुक्ताची नियुक्ती.- जेव्हा कलम ५९ च्या पोट-कलम (२) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या लाभाचे आर्थिक मूल्याची गणना करण्याचे प्रयोजनार्थ, उक्त कलम ५९ च्या पोट-कलम (३) अन्वये आयुक्त नियुक्त करणे आवश्यक असेल तेव्हा, न्यायाधिकरण,-

(क) विशिष्ट उद्योगातील, व्यापारातील, व्यवसायातील किंवा उक्त कलमाच्या पोट-कलम (२) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या प्रश्नांचा समावेश असणाऱ्या क्षेत्रातील अनुभव असलेली व्यक्ती; किंवा

(ख) दिवाणी न्यायालयाची न्यायाधीश राहिलेली व्यक्ती; किंवा

(ग) वेतनधारी दंडाधिकारी; किंवा

(घ) कोणत्याही राज्य अधिनियमाखाली गठीत केलेल्या न्यायाधिकरणाचा, किंवा संहितेखाली गठीत केलेल्या न्यायाधिकरणाचा निबंधक किंवा सचिव.

६०. आयुक्ताचे शुल्क, इत्यादी.-

(१) न्यायाधिकरण, संबंधित पक्षकारांशी विचार विनिमय केल्यानंतर, नियम ५९ मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या आयुक्ताद्वारे केल्या जाणाऱ्या चौकशीचा संभाव्य कालावधी अंदाजीत करील आणि त्याच्या शुल्काची व त्याने केलेल्या इतर आनुषंगिक खर्चाची रक्कम निश्चित करील.

(२) न्यायाधिकरण, आयुक्ताला शुल्काचे व इतर आनुषंगिक खर्चाचे प्रदान करण्याकरिता, विनिर्दिष्ट कालावधीत व त्याला योग्य वाटेल अशा प्रमाणात, पक्षकाराने किंवा पक्षकारांनी नजीकच्या कोषागारात जमा करण्याचा निदेश देईल.

(३) आयुक्त, पोट-नियम (२) मध्ये निर्दिष्ट केलेली रक्कम कोषागारात जमा केल्याची पावती न्यायाधिकरणासमोर सादर करण्यात येईपर्यंत, त्याचा अहवाल सादर करणार नाही:

परंतु, न्यायाधिकरण, लेखी स्वरूपात कारणे नमूद करून, असा निर्देश देऊ शकेल की, कोणतीही आणखी रक्कम किंवा रकमा, त्याला योग्य वाटेल अशा कालावधीत व अशा पक्षकारांनी कोषागारात जमा कराव्यात:

परंतु आणखी असे की, न्यायाधिकरण, त्याच्या स्वेच्छाधिकारात, अशी रक्कम कोषागारात जमा करण्यासाठीचा कालावधी वाढवून देऊ शकेल.

(४) न्यायाधिकरण, कोणत्याही वेळी, लेखी स्वरूपात कारणे नमूद करून आणि संबंधित पक्षांशी विचारविनिमय करून, आयुक्ताच्या शुल्काच्या रकमेत बदल करू शकेल.

(५) न्यायाधिकरण, त्याला योग्य वाटेल अशा हप्त्यांमध्ये व अशा तारखेस, आयुक्तास त्याचे शुल्क वितरित करण्यात येईल असा निर्देश देऊ शकेल.

(६) या नियमांन्वये जमा केलेल्या रकमेपैकी, वितरित न केलेली शिल्लक रक्कम, जर कोणतीही असल्यास, ज्या पक्षकाराने किंवा पक्षकारांनी ती जमा केली होती त्या संबंधित पक्षकाराला किंवा पक्षकारांना, त्याने किंवा त्यांनी जमा केलेल्या प्रमाणात, परत करण्यात येईल.

६१. अहवाल सादर करण्यासाठीची मुदत.-

(१) कलम ५९ च्या पोट-कलम (३) अन्वये आयुक्ताची नियुक्ती करण्याच्या प्रत्येक आदेशात, आयुक्तास त्याचा अहवाल सादर करण्यासाठी पुरेसा वेळ देऊन, एखादी तारीख नमूद करण्यात येईल.

(२) जर आयुक्तास, त्याचा अहवाल सादर करण्यासाठी निश्चित केलेली तारीख वाढण्याचा संभव आहे असे कोणत्याही कारणामुळे वाटत असेल तर, तो, उक्त तारीख समाप्त होण्यापूर्वी, त्याची कारणे नमूद करून मुदतवाढीसाठी अर्ज करील आणि न्यायाधिकरण, विचार केल्यानंतर, त्या अर्जावर योग्य तो आदेश पारित करील:

परंतु, न्यायाधिकरण, जेव्हा पोट-नियम (१) अन्वये मुभा दिलेल्या कालमर्यादेमध्ये आयुक्ताकडून मुदतवाढीसाठी कोणताही अर्ज प्राप्त झालेला नसला तरी देखील, जर पुरेशा कारणासाठी त्याला योग्य वाटत असेल तर, अशी मुदतवाढ देऊ शकेल.

६२. निरसन व व्यावृत्ती.- औद्योगिक विवाद (महाराष्ट्र) नियम, १९५७, महाराष्ट्र औद्योगिक रोजगार (स्थायी आदेश) नियम, १९५९ व महाराष्ट्र कामगार संघ विनियम, १९२७, याद्वारे, निरसित करण्यात येत आहेत.

****

नमुना - एक

(नियम ४ पहा)

समेट कार्यवाही करण्याच्या दरम्यान किंवा अन्यथा घडून आलेल्या समझोत्याचा करारनामा.

पक्षकारांची नावेः

.... नियोक्त्याचे प्रतिनिधित्व करणार (करणारे);

.................कामगारांचे प्रतिनिधीत्व करणार (करणारे);

प्रकरणाचे संक्षिप्त कथनः

....

समझोत्याच्या अटीः

....

पक्षकारांची स्वाक्षरी.

साक्षीदारः

(१)

(२)

*समेट अधिकाऱ्याची स्वाक्षरी.

समेट कार्यवाही करण्याच्या दरम्यान असेल त्या व्यतिरिक्त अन्यथा नियोक्ता व त्याचे कामगार यांच्यामध्ये घडून आलेल्या समझोत्याच्या बाबतीत, करारनाम्याची प्रत, संबंधित अपर/ उप/सहायक कामगार आयुक्तास पृष्ठांकित करण्यात येईल.

नमुना - दोन

(नियम १० (५) पहा)

लेखापरीक्षकाचे घोषणापत्र

खाली स्वाक्षरी करणार, यास................ संघाची पुस्तके व लेखा पुस्तके पहावयास मिळाली आहे आणि त्याने पूर्ववर्ती विवरणपत्रांची तपासणी केली आहे आणि त्याच्याशी संबंधित असलेल्या लेखा प्रमाणकांशी त्यांची पडताळणी केली असून, आता, यासोबत जोडलेल्या, कोणत्याही असल्यास, शेऱ्यांना अधीन राहून, ते अचूक असल्याचे, त्यासोबत यथोचितपणे प्रमाणके असल्याचे व कायद्यानुसार असल्याचे आढळून आले आहे म्हणून त्यावर स्वाक्षरी केली आहे आणि असे देखील प्रमाणित करण्यात येते की,.......................संघाने, त्याची सदस्यत्व नोंदवही व त्याचे लेखे यथोचित रीतीने ठेवलेली आहेत आणि यासोबत जोडलेल्या, कोणत्याही असल्यास, शेऱ्यांना अधीन राहून, कामगार संघाच्या सर्वसाधारण निधी लेखाच्या पूर्ववर्ती विवरणपत्रामध्ये दर्शविल्याप्रमाणे, सदस्यांनी, त्यांची सभासदत्व वर्गणी .... संघाला प्रदान केली आहे.

(१) लेखापरीक्षक

(२) लेखापरीक्षक

नमुना - तीन

(नियम ११(१) पहा)

कामगार संघाची नोंदणी करण्याचा अर्ज

प्रस्तावित कामगार संघाचे नावः ....

पत्ताः ....

दिनांक ....२०.................

१. आम्ही याद्वारे, ... या नावाने कामगार संघाची नोंदणी करण्यासाठी अर्ज करीत आहोत.

२. ज्या पत्त्यावर सर्व पत्रव्यवहार व नोटिसा पाठवण्यात येतील तो कामगार संघाच्या मुख्य कार्यालयाचा पत्ताः ।..।।।।।।।।...... ....

३.दिनांक..................२०।..रोजी........................... कामगार संघ अस्तित्वात आला.

४. हा कामगार संघ,................................ उद्योगात/किंवा...................व्यवसायात/किंवा.....................(आस्थापनेत) काम करीत असलेल्या नियोक्त्यांचा/ कामगारांचा संघ आहे, आणि त्याचे .... इतके सदस्य आहेत.

५. औद्योगिक संबंध संहिता,२०२०(२०२० चा ३५) याच्या कलम ७ व ८ द्वारे आवश्यक असलेला तपशील, यासोबत जोडलेल्या अनुसूची एक, दोन व तीनमध्ये दिलेला आहे.

६. औद्योगिक संबंध संहिता,२०२०(२०२० चा ३५) याच्या कलम ८ (१) (क) द्वारे आवश्यक असल्याप्रमाणे, नमुना चारमधील प्रतिज्ञापत्र यासोबत जोडलेले आहे.

७. असे नियम स्वीकारणाऱ्या कामगार संघाच्या सदस्यांच्या ठरावाच्या प्रतीसोबत कामगार संघाच्या नियमांची एक प्रत, या अर्जासोबत जोडलेली आहे.

८. कामगार संघाने, त्याच्या वतीने, हा अर्ज करण्यासाठी त्यासाठीच्या ठरावाच्या प्रतीसह, आम्हाला यथोचितरित्या प्राधिकृत केले आहे.

अ. क्र.	नाव	व्यवसाय	पत्ता	स्वाक्षरी
१				

२				
३				
४				
५				

(स्वाक्षरी)

प्रति,

उप निबंधक, कामगार संघ,

(संबंधित क्षेत्र)

अनुसूची- एक

(नियम (११) (१) नमुना तीन)

औद्योगिक संबंध संहिता,२०२०

पदाधिकाऱ्यांची यादी

कामगार संघाचे नावः..................................

संघामध्ये धारण केलेले पद	**नाव**	**वय**	**पत्ता**	**व्यवसाय**

अनुसूची- दोन

(नियम (११) (१) नमुना तीन)

नियमांचा संदर्भ

खालील स्तंभ (१) मधील अनेक बाबींच्या तपशीलाकरिता तरतूद करणाऱ्या नियमांचा क्रमांक खालील स्तंभ (२) मध्ये दिलेला आहे:-

बाब (**१**)	**नियमांचा क्रमांक** (**२**)
संघाचे नाव	
ज्या उद्देशांसाठी संघाची स्थापना करण्यात आली आहे ते संपूर्ण उद्देश	
ज्या प्रयोजनांसाठी संघाच्या सर्वसाधारण निधीचा विनियोग करण्यात येईल ती संपूर्ण प्रयोजने	
सदस्यांची यादी ठेवणे	
पदाधिकाऱ्यांनी व सदस्यांनी सदस्यांच्या यादीचे निरीक्षण करण्यासाठी पुरविलेल्या सुविधा	
सर्वसाधारण सदस्यांचा प्रवेश	
मानद किंवा तात्पुरत्या सदस्यांचा प्रवेश	
ज्या शर्तींच्या अन्वये, नियमांद्वारे आश्वासित केलेले लाभ मिळण्यास सदस्य हक्कदार आहेत त्या शर्ती	
ज्या शर्तींच्या अन्वये, दंड किंवा जप्ती लादली जाऊ शकते किंवा फेरबदल केला जाऊ शकतो त्या शर्ती	
ज्या रीतीने, नियमांत सुधारणा करण्यात येईल,फेरबदल करण्यात येईल किंवा ते रद्द करण्यात येतील ती रीत	
ज्या रीतीने, संघाच्या कार्यकारिणीचे सदस्य व पदाधिकारी नियुक्त करण्यात येतील व काढून टाकण्यात येतील ती रीत	
निधीची सुरक्षित अभिरक्षा	

लेख्यांची वार्षिक लेखापरीक्षा	
पदाधिकाऱ्यांना व सदस्यांना लेखा पुस्तकांचे निरीक्षण करण्यासाठी पुरविलेल्या केलेल्या सुविधा	
ज्या रीतीने, संघाचे विसर्जन करण्यात येईल ती रीत	

अनुसूची तीन

(नियम (११) (१) नमुना तीन)

(नोंदणी अर्जाच्या तारखेपूर्वी एक वर्षापेक्षा कमी काळ संघ अस्तित्वात आला असेल तर, हा नमुना भरण्याची गरज नाही)

दिनांक.....२० रोजी असल्याप्रमाणे मत्ता व दायित्व यांचे विवरणपत्र

दायित्वे	रुपये	मत्ता	रुपये
सर्वसाधारण निधीची रक्कम राजकीय निधीची रक्कम		रोख रक्कम कोषाध्यक्षाच्या हातातील सचिवाच्या हातातील	
-कडून कर्ज		बँकांमधील बँकेमधील	
देणे असलेले ऋण		खालील सुचीप्रमाणे रोखे येणे असलेली अदत्त वर्गणी ला कर्जे -	
इतर दायित्वे (विनिर्दिष्ट करावी)		स्थावर मालमत्ताः- वस्तू व फर्निचर इतर मत्ता (विनिर्दिष्ट करावी)	
एकूण दायित्वे		एकूण मत्ता	

रोख्यांची सूची

तपशील	दर्शनी मूल्य	परिव्यय मूल्य	बाजार मूल्य	च्या हातातील

(सही)

१.

२.

३.

४.

५.

६.

७.

नमुना - चार

(नियम ११(२) पहा)

कामगार संघाची नोंदणी करण्यासाठी अर्जदाराचे प्रतिज्ञापत्र

मी,श्री/श्रीमती--

पत्ताः--- व्यवसायः---

वयः---------------वर्षे----------याद्वारे, लेखी स्वरूपात सत्यपणे असे घोषित करतो की, औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) यान्वये नोंदणी करण्यात आलेल्या कामगार संघाची (कामगार संघाचे नाव) बैठक, ... च्या प्रयोजनार्थ, आज दिनांक.............. रोजी,...च्या अध्यक्षतेखाली................या प्रदेशात घेण्यात आली होती.

नाव व नोंदणी तपशील पुढीलप्रमाणे आहेः-

अ. क्र.	नाव	वय	व्यवसाय	पत्ता
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				

वर नमूद नमूद केलेल्या नोंदणीकृत व्यक्ती आणि त्यांची प्रतिनियुक्ती अद्याप वैध आहे आणि त्या अजूनही कामगार संघाच्या वैध सदस्य आहेत.

आज रोजी, दिनांक...... च्या सार्वत्रिक निवडणुकीत कार्यकारी समितीची निवड केली होती.

वर नमूद केलेल्या व्यक्तींनी, माझ्या बाबतीत, नोंदणी रद्द करण्यासंबंधात किंवा नोंदणी करण्यासंबंधात अर्ज दाखल केला आहे. माझ्या माहितीनुसार, अर्जासोबत, सदस्यांची यादी समाविष्ट करण्यात आली असून जोडलेली सदस्यत्वाची यादी खरी आहे.

मी, शपथपूर्वक व विश्वासपूर्वक असे नमूद करतो की, माझ्या माहितीप्रमाणे आणि ज्ञानाप्रमाणे, वरील माहिती खरी आहे.

सही.

दिनांक:

ठिकाण:

नमुना - पाच

(नियम ११(५) पहा)

कामगार संघांच्या नोंदणीचे प्रमाणपत्र

कामगार संघाचे नावः -------------------------------

नोंदणी क्रमांक ....,
निबंधक, कामगार संघ यांचे कार्यालय(संबंधित
क्षेत्र)...

यादवारे असे प्रमाणित करण्यात येते की, आज दिनांक........२०... रोजी, औदयोगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) या अन्वये .... संघाची नोंदणी करण्यात आली आहे.

शिक्का

निबंधक / उप निबंधक, कामगार संघ.

नमुना - सहा

(नियम ११(७) पहा)

कामगार संघांची नोंदवही

कामगार संघाचे नाव नावः ....

नोंदणीची तारीखः.............................

शेराः.............................

नोंदणी क्रमांकः.............................

अर्ज क्रमांकः................................

मुख्य कार्यालयाचे पत्तेः...

मुख्य कार्यालयाच्या पत्त्यात नंतर झालेले बदल	अर्ज करणाऱ्या सदस्यांची नावे
१.	१.
२.	२
३.	३.
४.	४.
५.	५.
६.	६
७.	७.
८.	८.

पदे (एका पदावरून दुसर्‍या पदावर झालेली बदली ही, नियुक्तीचा त्याग असल्याचे समजणे)

पद धारण	नाव	कामगार संघांमध्ये	धारण करतेवेळी	पत्ते	व्यवसाय	पदत्या ग	कार्यकारी समितीच्या

केल्याचे वर्ष		धारण केलेले पद	असलेले वय			केल्याचे वर्ष	सदस्यत्वांशिवाय धारण केलेली अन्य पदे तारखांसह

नमुना - सात

(नियम ११(८) पहा)

नोंदणी प्रमाणपत्र मागे घेण्याचा किंवा रद्द करण्याचा अर्ज

कामगार संघाचे नावः
नोंदणी क्रमांकः

आज .... दिनांक ....२० ...रोजी

प्रति,
निबंधक /उप निबंधक, कामगार संघ,
....

वर नमूद केलेल्या कामगार संघाची अशी इच्छा आहे की, औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) या अन्वये नोंदणी केलेले त्याचे नोंदणी प्रमाणपत्र, मागे घेण्यात यावे (किंवा रद्द करण्यात यावे) आणि दिनांक.............२०...... रोजी रीतसर घेतलेल्या सर्वसाधारण सभेत* पुढीलप्रमाणे ठराव केला होताः-

(येथे ठरावाची सत्यप्रत द्यावी)

(स्वाक्षरी)

* जर सर्वसाधारण सभा घेण्यात आली नसेल तर, कोणत्या रीतीने विनंती करण्याचा निर्णय घेण्यात आला ते येथे नमूद करा.

नमुना - आठ

(नियम १३(५) पहा)

कामगार संघाने त्याच्या नोंदणी अर्जामध्ये दिलेल्या तपशिलामध्ये आणि त्याच्या घटनेमध्ये किंवा नियमांमध्ये कोणताही बदल करण्यासाठी निबंधकाकडे करावयाचा अर्ज

कामगार संघाचे नावः...

पत्ताः ....

दिनांक ....२०।...

महोदय/महोदया,

अर्जाच्या नमुन्यामध्ये/ दिनांक........च्या अर्जासोबत सादर केलेली घटना / नियम / पदाधिकारी, इत्यादींमध्ये पुढील बदल करण्याची आमची इच्छा आहेः-

१. ---

२. ---

३.---

शिक्का

सही.

प्रति,

उप निबंधक, कामगार संघ, ... (संबंधित क्षेत्र)

नमुना-नऊ

(नियम १७(२) पहा)

कामगार संघांच्या विलिनीकरणाची नोटीस

अ. नोंदणीकृत कामगार संघाचे नावः...............

ब. नोंदणी क्रमांकः..................

अ. क्र.	कामगार संघाचे नाव	नोंदणी क्रमांक	पत्ता
(१)	(२)	(३)	(४)
१			
२			
३			

क. आज दिनांक ....२० ...... रोजी.

प्रति,
निबंधक /उप निबंधक, कामगार संघ,
(संबंधित क्षेत्र)

यादवारे अशी नोटीस देण्यात येत आहे की, औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम २४ च्या शर्तीनुसार, वर नमूद केलेल्या प्रत्येक कामगार संघांच्या सदस्यांनी, एक कामगार संघ म्हणून एकत्र विलीनीकरण करण्याचा ठराव संमत केलेला आहे. विलीनीकरणास मान्यता देणाऱ्या ठरावाच्या प्रती, सोबत जोडलेले आहेत.

आणि असे की, उक्त विलीनीकरणाच्या अटी पुढीलप्रमाणे आहेतः-

(येथे अटी नमूद करा)

आणि असे नमूद केले आहे की, यापुढे कामगार संघाला ....म्हणून संबोधले जाईल.

या नोटीस सोबत, विलीनीकरण केलेल्या कामगार संघाद्वारे, यापुढे स्वीकृत करण्याचे उद्देशीत असलेल्या नियमांची प्रत जोडलेली असून ते संघाचे नियम (कोणतेही असल्यास) आहेत.

(प्रत्येक कामगार संघाच्या सात सदस्यांनी
व सचिवाने करावयाची स्वाक्षरी)

ज्यांना नोंदणीकृत प्रत पाठवावयाची आहे त्यांची नावे व पत्ते (स्वाक्षरी केलेली)

१. .... सचिव

२. ....

३. ....

४. .... सदस्य

५. ....

६. ....

७. ....

८. ....

नमुना-दहा

(नियम १९(१) व ११(३) पहा)

औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० याच्या कलम २६ अन्वये विहित केलेले सर्वसाधारण विवरणपत्र

१ जानेवारी, ... ते ३१ डिसेंबर .... पर्यंत

भाग- क

१. कामगार संघाचे नावः..

२. पत्ताः..

३. नोंदणीकृत मुख्य कार्यालयः ....

४. नोंदणी प्रमाणपत्राचा क्रमांक व दिनांकः
क्रमांक........, दिनांक........

५. कामगार संघ कोणत्या उद्योगाच्या प्रवर्गातील आहे? जसे की, सार्वजनिक क्षेत्र किंवा खाजगी क्षेत्रः ....

६. वर नमूद केलेला उद्योग कोणाच्या अधिकारक्षेत्रात येतो? जसे की, केंद्र सरकार किंवा राज्य शासन.: ....

७. कामगार संघ कोणत्याही अखिल भारतीय संस्थेशी संलग्न आहे का? जर असल्यास, त्याचे नाव व संलग्नता क्रमांक नमूद करा. .... नाही ....

८. संलग्नता शुल्कः रुपये.........

९. अखिल भारतीय संस्थेला संलग्नता शुल्क प्रदान केल्याचा क्रमांक व दिनांकः
पावती क्र.......... दिनांक ....

१०. कार्य समितीच्या सदस्यांची संख्याः.....................

११. कार्य समितीमधील, कोणत्याही असल्यास, बाहेरील सदस्यांची संख्याः......................

१२. कामगार संघ ज्या उद्योगातील आहे त्या उद्योगाचे नावः......................

१३. कामगार संघाच्या अधिकार क्षेत्राचा तपशीलः ....

१४. सदस्यांची मासिक वर्गणीः ....

१५. (ही माहिती कामगार संघाच्या महासंघांनी देण्याची गरज नाही):-

(अ) वर्षाच्या सुरुवातीला पुस्तकांवरील सदस्यांची संख्याः ....

(ब) वर्षभरात प्रवेश घेतलेल्या सदस्यांची संख्याः ....

(अ) व (ब)ची एकूण..............

(क) वर्षभरात कामगार संघ सोडणाऱ्या सदस्यांची संख्याः ....

एकूण (अ) व (ब) मधून वजा
करता राहिलेली शिल्लकः.......

(ड) वर्षाच्या अखेरीस पुस्तकांवरील सदस्यांची एकूण संख्या (म्हणजे, ३१ डिसेंबर रोजी असल्याप्रमाणे):-

पुरुष ....
महिला ....
एकूण ....

(इ) राजकीय निधीमध्ये अंशदान देणाऱ्या सदस्यांची संख्याः...................

(फ) त्यांची संपूर्ण वर्षाची वर्गणी भरणाऱ्या सदस्यांची संख्याः....................

१६. कामगार संघांच्या महासंघांने परत करावयाचे विवरणः-

(अ) वर्षाच्या सुरुवातीला संलग्न झालेल्या कामगार संघांची संख्याः ....

(ब) चालू वर्षामध्ये सामील होणाऱ्या कामगार संघांची संख्याः ....

(क) वर्षभरात विलग झालेल्या कामगार संघाची संख्याः ....

(ड) वर्षाच्या अखेरपर्यंत संलग्न झालेल्या कामगार संघांची संख्याः ....

(इ) संलग्नित संघटनांकडून वसूल केलेले सदस्यत्व शुल्कः रुपये.........

(फ) वर्षभरात ज्यांच्याकडून सदस्यत्व शुल्क प्राप्त झालेले असेल त्या कामगार संघांची संख्याः ....

(ग) राजकीय निधीमध्ये अंशदान देणाऱ्या संलग्न कामगार संघांची संख्याः ....

(ह) संलग्न कामगार संघांच्या सदस्यांची संख्याः ....

पुरुषः.........
महिलाः.......
एकूणः...............

टीप:- पुढील संबंधातील माहिती:-

१. (अ) या विवरणपत्राच्या भाग अ चे स्तंभ १ ते १३, कामगार संघ व महासंघ, अशा दोन्ही प्रवर्गांतील कामगार संघांनी भरावयाचे आहेत.

(ब) स्तंभ १४ व १५, महासंघांनी नव्हे तर केवळ कामगार संघांनी भरावयाचे आहेत.

(ग) स्तंभ क्रमांक १६ केवळ महासंघांनी भरावयाचा आहे.

२. संबंधित कामगार संघाच्या नियमांची, ती पाठवण्याच्या तारखेपर्यंत दुरुस्त केलेली प्रत, वार्षिक विवरणाच्या विवरणपत्रांसह जोडावयाची आहे.

भाग- ख

सर्वसाधारण निधी लेखा

उत्पन्न **खर्च**

अ. क्र.	**तपशील**	**रूपये**	**अ. क्र.**	**तपशील**	**रूपये**
१	वर्षाच्या सुरुवातीची शिल्लक		१	वेतन, भत्ते व कार्यालयांचा खर्च	
२	पुढील तपशीलाप्रमाणे सदस्यांकडून मिळालेली वर्गणी:-		२	वेतन, भत्ते व आस्थापनेचा इतर खर्च	
	(अ) चालू वर्षासाठी मिळालेली वर्गणी		३	लेखापरीक्षकाचे शुल्क	
	(ब) चालू वर्षाची थकीत वर्गणी		४	कायदेशीर खर्च	
	(१) ३ महिने किंवा त्यापेक्षा कमी कालावधीची थकीत वर्गणी		५	औद्योगिक विवाद करण्यामधील खर्च	
	(२) ६ महिने किंवा त्यापेक्षा अधिक कालावधीची थकीत वर्गणी		६	औद्योगिक विवादातून उद्भवलेल्या नुकसानीसाठी सदस्यांना प्रदान करावयाची नुकसान भरपाई	

	(क) एक वर्षापेक्षा अधिक कालावधीची थकीत वर्गणी		७	अंत्य संस्कार, वृद्धत्व, आजारपण, बेरोजगार लाभ, इत्यादी	
	एकूण...		८	शैक्षणिक, सामाजिक व धार्मिक लाभ	
३	देणग्या		९	नियतकालिके प्रसिद्ध करण्याचा खर्च	
४	गुंतवणुकांवरील व्याज		१०	भाडे, दर व कर	
५	नियतकालिके, पुस्तके व नियम, इत्यादींची विक्री		११	लेखन सामग्री, मुद्रण व टपाल	
६	संकीर्ण स्रोतांमधून मिळालेले उत्पन्न (विनिर्दिष्ट करावयाचे)		१२	या नियमाच्या नियम १५(१) (ञ) अन्वये केलेला खर्च	
			१३	इतर खर्च (विनिर्दिष्ट करावयाचा)	
	(१)............			(१)............	
	(२)............			(२)............	
	(३)............			(३)............	
	(४)............			एकूण खर्च...	
	(५)............				
	(६)............			वर्षाच्या अखेरची शिल्लक।..	
	एकूण...			एकूण..	

खजिनदार.

भाग- ग

कामगार संघांच्या मत्ता व दायित्व यांचे विवरणपत्र

दिनांक.................. २० ...... रोजी असल्याप्रमाणे

दायित्वे **मत्ता**

अ. क्र.	तपशील	रुपये	अ. क्र.	तपशील	रुपये
१	सर्वसाधारण निधीची रक्कम		१	रोख रक्कम	
२	राजकीय निधीची रक्कम			(अ) कोषाध्यक्षाच्या हातातील	
३	कडून कर्जे			(ब) सचिवाच्या किंवा अन्य व्यक्तीच्या हातातील	
			२	बँकेतील	
४	प्रदान करावाची थकबाकी		३	रोखे (भाग ड मधील यादी प्रमाणे)	
			४	येणे असलेली अदत्त वर्गणी (भाग-ब च्या स्तंभ (ब) व (क) मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे)	
५	इतर दायित्वे (विनिर्दिष्ट करावयाचे)				
	(१).............			(अ) चालू वर्षाच्या वर्गणीची रक्कम	
	(२).............			(ब) मागील वर्षाच्या वर्गणीची रक्कम	
	(३).............		५	कर्जे	
	(४).............			(अ) पदाधिकारी	

				(ब) सदस्य	
				(क) इतर	
			६	जंगम मालमत्ता	
			७	वस्तू व फर्निचर	
				(अ) चालू वर्षाचे	
				(ब) मागील वर्षाचे	
			८	इतर मत्ता	
	एकूण..............			एकूण...	

भाग- घ

रोख्यांची यादी

तपशील	**दर्शनी मूल्य**	**परिव्यय मूल्य**	**ज्या तारखेस लेखे तयार करण्यात आले त्या तारखेची बाजार मूल्य**	**कडे जमा केलेली**
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)

भाग- ङ

राजकीय निधी लेखा

उत्पन्न **खर्च**

	तपशील	**रुपये**		**तपशील**	**रुपये**
१	वर्षाच्या सुरूवातीची शिल्लक		१	या नियमाच्या नियम १६(२) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या उद्‌दिष्टांवर केलेले प्रदान	

२	सदस्यांकडून अंशदान		२	व्यवस्थापनाचा खर्च (पूर्णपणे विनिर्दिष्ट करावयाचा)	
				एकूण.............	
				वर्षाच्या अखेरची शिल्लक	
	एकूण.............			एकूण.............	

भाग- च

लेखापरीक्षकाचे घोषणापत्र

खाली स्वाक्षरी करणार, यास.............संघाची पुस्तके व लेखा पुस्तके पहावयास मिळाली आहे आणि त्याने पूर्ववर्ती विवरणपत्रांची तपासणी केली आणि त्याच्याशी संबंधित असलेल्या लेखा प्रमाणकांशी त्यांची पडताळणी केली असून, आता, यासोबत जोडलेल्या, कोणत्याही असल्यास, शेऱ्यांना अधीन राहून, ते अचूक असल्याचे, त्यासोबत यथोचितपणे प्रमाणके असल्याचे व कायद्यानुसार असल्याचे आढळून आले म्हणून त्यावर स्वाक्षरी केली आहे आणि असे देखील प्रमाणित करण्यात येते की,.......................संघाने, त्याची सदस्यत्व नोंदवही व त्याचे लेखे योग्यरित्या ठेवलेली आहेत आणि यासोबत जोडलेल्या, कोणत्याही असल्यास, शेऱ्यांना अधीन राहून, कामगार संघाच्या सर्वसाधारण निधी लेखाच्या पूर्ववर्ती विवरणपत्रामध्ये दर्शविल्याप्रमाणे, सदस्यांनी, त्यांची रुपये.................इतकी सभासदत्व वर्गणी......... संघाला प्रदान केली आहे.

(१) लेखापरीक्षक

(२) लेखापरीक्षक.

भाग- छ

निवडणुकीद्‌वारे किंवा नामनिर्देशनाने नियुक्त केलेले पदाधिकारी

नाव	जन्म तारीख	निवासस्थानाचा पत्ता	व्यवसाय	कामगार संघांमध्ये धारण केलेले पद	निवडणुकीद्‌वारे किंवा नामनिर्देशनाने किंवा कसे	स्तंभ (५) मधील नियुक्ती ज्या तारखेस केली होती ती तारीख
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)

भाग- ज

वर्षभरात पदाधिकाऱ्यांमध्ये पुढील बदल करण्यात आले आहेत

पदत्याग करणारे पदाधिकारी

क्रमांक	नाव	पद	पदत्याग केल्याची तारीख
(१)	(२)	(३)	(४)

मी, गांभीर्यपूर्वक असे घोषित करतो की, माझ्या सर्वोत्तम ज्ञानाप्रमाणे वरील माहिती खरी आहे. आज दिनांक.............२०.............रोजी................ येथे सदर सत्यापण मी स्वाक्षरीत केले आहे.

सही.

नमुना- अकरा

(नियम २८(१) पहा)

(प्रमाणित स्थायी आदेशांची नोंदवही)

भाग एक

औद्योगिक आस्थापना

अनन्यसाधारण व नियमित क्रमांक	औद्योगिक आस्थापनेचे नाव	औद्योगिक आस्थापनेचे स्वरूप	स्थायी आदेश हे, (अ) आदर्श स्थायी आदेश, किंवा (ब) मानीव स्थायी आदेश, किंवा (क) प्रमाणित स्थायी आदेश, आहे किंवा कसे.	स्थायी आदेश स्वीकृतीची तारीख किंवा मानीव अधिप्रमानणाची तारीख किंवा प्रमाणपत्राची अधिप्रमानणाची तारीख
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)

अपिल अर्ज सादर करण्याची तारीख	अपिल निर्णयाची तारीख व स्वरूप	अपिलावर केलेली कोणतेही सुधारणा	अपिलावर समझोता केल्याप्रमाणे स्थायी आदेशांच्या प्रती रवाना केल्याची तारीख	इतर कोणताही संबंधित तपशील
(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)

भाग दोन

स्थायी आदेशांच्या प्रमाणित प्रती इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात अंतर्भूत कराव्या.

नमुना- बारा

(नियम ३०(१) पहा)

नियोक्त्याने प्रस्तावित केलेल्या सेवा शर्तींच्या बदलाची नोटीस

नियोक्त्याचे नावः..

पत्ताः..

आज दिनांक ....२०....... रोजी

औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) च्या कलम ४० च्या पोट-कलम (१) नुसार, मी/आम्ही याद्वारे सर्व संबंधित अशी नोटीस देतो की, या संहितेच्या तिसऱ्या अनुसूचीमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या बाबींच्या संदर्भात कामगारांना लागू असलेल्या सेवा शर्तींमध्ये, जोडपत्रामध्ये विनिर्दिष्ट केलेला बदल / केलेले बदल..........पासून अंमलात आणण्याचा माझा/आमचा इरादा आहे.

स्वाक्षरी ....

पदनाम ....

<u>जोडपत्र</u>

(येथे, अंमलात आणण्याचे उद्देशीत असलेला बदल/असलेले बदल विनिर्दिष्ट करा)

प्रत अग्रेषितः

१. नोंदणीकृत कामगार संघाचा सचिव, कोणताही असल्यास.

२. संबंधित अपर/ उप/ सहायक कामगार आयुक्त.

नमुना- तेरा

(नियम ३१(१) पहा)

(स्वेच्छा लवादाचा करारनामा)

सदर करारनामा,

.............नियोक्त्याचे (नियोक्त्यांचे) प्रतिनिधित्व करणाऱ्या पक्षकारांचे नाव (नावे)

आणि

.............कामगाराचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या पक्षकारांचे नाव (नावे),

यांच्यामध्ये करण्यात आला.

यादवारे, पुढील विवाद, लवादासाठी.................................... (येथे, लवादाचे नाव (नावे) आणि लवादाचा पत्ता (लवादांचे पत्ते) नमूद करावे) पाठवण्याचे याद्वारे पक्षकारांमध्ये मान्य केले आहेः-

(एक) विवादातील विनिर्दिष्ट बाबी.

(दोन) सामील झालेल्या आस्थापनेचे किंवा उपक्रमाचे नाव व पत्ता यासह विवादातील पक्षकारांचा तपशील.

(तीन) कामगार स्वतःच विवादात सामील झाल्यास, कामगाराचे नाव किंवा विवादातील कामगाराचे किंवा कामगारांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या, कोणत्याही असल्यास, कामगार संघाचे नाव.

(चार) बाधित उपक्रमामध्ये काम करीत असलेल्या कामगारांची एकूण संख्या.

(पाच) विवादामुळे बाधित झालेल्या किंवा बाधित होण्याचा संभव असलेल्या कामगारांची अंदाजे संख्या.

*आम्ही आणखी असेही मान्य करतो की, लवादाचा बहुमताचा निर्णय आमच्यावर बंधनकारक असेल, जर लवादामध्ये (लवादांमध्ये) समसमान मत विभाजन झाले तर अशा बाबतीत, ते दुसऱ्या व्यक्तीला पंच म्हणून नियुक्त करतील, त्याचा निवाडा आमच्यावर बंधनकारक असेल.

लवाद त्याचा (लवाद त्यांचा) निवाडा, राज्य शासनाद्वारे हा करारनामा शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध केल्याच्या तारखेपासून.......... कालावधीमध्ये (येथे पक्षकारांनी मान्य केलेला कालावधी विनिर्दिष्ट करा) किंवा आमच्यामध्ये लेखी स्वरुपात परस्परांत मान्य करण्यात येईल अशा आणखी वाढीव कालावधीमध्ये देतील. जर उपरोक्त नमूद केलेल्या कालावधीत निवाडा दिला नाही तर, लवादाकडे केलेला संदर्भ आपोआप रद्द होईल आणि आम्ही नव्याने लवादासाठी वाटाघाटी करण्याकरिता मुक्त असू.

नियोक्त्याचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या पक्षकारांची स्वाक्षरी.

कामगाराचे/ कामगारांचे करणाऱ्या पक्षकारांची स्वाक्षरी.

साक्षीदारः

१ ....

२ ....

प्रतः (१) समेट अधिकारी (*** येथे संबंधित क्षेत्राच्या समेट अधिकाऱ्याच्या कार्यालयाचा पत्ता नमूद करा.)

(२) महाराष्ट्र शासनाचे प्रधान सचिव.

नमुना - चौदा

(नियम ३३, ५३, ५४!पहा)

या संहितेखालील प्राधिकाऱ्यासमोरील कार्यवाहीमध्ये प्रतिनिधित्व करावयाच्या कामगाराने, कामगारांच्या गटाने, नियोक्त्याने व नियोक्त्यांच्या गटाने करावयाचे प्राधिकारपत्र

प्राधिकाऱ्यासमोर,

(येथे संबंधित प्राधिकाऱ्याचा उल्लेख करा)

............................च्या प्रकरणात (येथे कार्यवाहीच्या नावाचा उल्लेख करा):

.... कामगार

विरुद्ध

....नियोक्ता

मी/आम्ही याद्वारे, श्री/सर्वश्री (प्रतिनिधी एकापेक्षा अधिक असल्यास)१.........................२..,३............. .... यांना, वरील प्रकरणात माझे /आमचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी प्राधिकृत करतो.

आज, दिनांक ....२०.....रोजी.

प्रतिनिधी (प्रतिनिधी) नामनिर्देशित करणाऱ्या व्यक्तीची(व्यक्तींची) स्वाक्षरी

स्विकृत केलेला पत्ता.

नमुना - पंधरा

(नियम ३५ (८) पहा)

समेट कार्यवाहीमध्ये विवाद सोडविलेला नसेल तर, न्यायाधिकरणासमोर सादर करायचा अर्ज

.... (येथे क्षेत्रावर अधिकारिता असणाऱ्या न्यायाधिकरणाच्या नावाचा उल्लेख करा)

..........................च्या प्रकरणामध्ये:

.... अर्जदार (अर्जदार)

पत्ता...

विरुद्ध

.... विरुद्ध पक्षकार (पक्षकार)

पत्ता...

वर नमूद केलेला अर्जदार, पुढीलप्रमाणे विनंती करीत आहेः- (येथे, प्रकरणाची संबंध तथ्ये व परिस्थितीची नमूद करा).

अर्जदार अशी प्रार्थना करतो की, कृपया, विवाद त्वरित निर्णयासाठी स्वीकारला जावा आणि यथोचित निवाडा पारित करावा अशी विनंती आहे.

तारीख ....

ठिकाण ....

अर्जदाराची सही.

नमुना - सोळा

(नियम ३६(१) पहा)

(औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० याच्या कलम ५९ च्या पोट-कलम (१) खालील अर्ज)

प्रति,

सहाय्यक कामगार आयुक्त

------------------------,

महोदय,

मी/आम्ही, असे नमूद करतो की, औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) याच्या प्रकरण नऊ व दहा च्या तरतुदींन्वये / दिनांक .... रोजी .... यांनी दिलेल्या निवाड्याच्या अटींनुसार / मेसर्स .... आणि यथोचितरित्या निवडलेल्या प्रतिनिधींमार्फत, त्यांचे कामगार यांच्यामध्ये दिनांक .... रोजी झालेल्या समझोत्याच्या अटींनुसार, मी/ आम्ही, मेसर्स .... यांच्याकडून .... (येथे कारण नमूद करावे) या पोटी, रुपये .... (अक्षरी) इतकी रक्कम मिळण्यास हक्कदार आहे.

मी/आम्ही, आणखी असेही नमूद करतो की, उक्त रकमेसाठी मी/आम्ही, व्यवस्थापनाला दिनांक .... रोजी नोंदणीकृत डाकेने मागणी सूचना (Demand Notice) पाठवली होती; परंतु पंधरा दिवसांचा कालावधी उलटून गेलेला असून देखील, व्यवस्थापनाने मला/आम्हाला उक्त रक्कम प्रदान केलेली नाही किंवा प्रदान करण्याची तयारी देखील दर्शविलेली नाही. या रकमेचा तपशील यासोबत जोडलेल्या विवरणपत्रात नमूद केलेला आहे.

मी/आम्ही, अशी विनंती करतो की, औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ५९ च्या पोट-कलम (१) अन्वये, उक्त रक्कम कृपया व्यवस्थापनाकडून वसूल करून ती मला/आम्हाला लवकरात लवकर प्रदान करण्यात यावी.

पत्ता(पत्ते) ठिकाण:

दिनांक:

अर्जदाराची स्वाक्षरी.

जोडपत्र

****

नमुना - सतरा

(नियम ३६(१) पहा)

(औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० याच्या कलम ५९ च्या पोट-कलम (१) अन्वये, कामगाराने प्राधिकृत केलेल्या व्यक्तीने अथवा मृत कामगाराच्या अभिहस्तांकितीने किंवा वारसदाराने केलेला अर्ज)

प्रति,
सहाय्यक कामगार आयुक्त
------------------------,

महोदय,

मी, श्री./श्रीमती/कुमारी .... मी/आम्ही, असे नमूद करतो की, औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) याच्या प्रकरण नऊ व दहा च्या तरतुदींन्वये / दिनांक .... रोजी .... यांनी दिलेल्या निवाड्याच्या अटींनुसार / मेसर्स .... आणि यथोचितरित्या निवडलेल्या प्रतिनिधींमार्फत, त्यांचे कामगार यांच्यामध्ये दिनांक .... रोजी झालेल्या समझोत्याच्या अटींनुसार, मी/ आम्ही, मेसर्स .... यांच्याकडून .... (येथे कारण नमूद करावे) या पोटी, रुपये .... (अक्षरी) इतकी रक्कम मिळण्यास हक्कदार आहे.

मी, आणखी असेही नमूद करतो की, उक्त रकमेसाठी मी, व्यवस्थापनाला दिनांक .... रोजी नोंदणीकृत डाकेने मागणी सूचना (Demand Notice) पाठवली होती; परंतु पंधरा दिवसांचा कालावधी उलटून गेलेला असून देखील, व्यवस्थापनाने मला उक्त रक्कम प्रदान केलेली नाही किंवा प्रदान करण्याची तयारी देखील दर्शविलेली नाही. या रकमेचा तपशील यासोबत जोडलेल्या विवरणपत्रात नमूद केलेला आहे.

मी, अशी विनंती करतो की, औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ५९ च्या पोट-कलम (१) अन्वये, उक्त रक्कम कृपया व्यवस्थापनाकडून वसूल करून ती मला लवकरात लवकर प्रदान करण्यात यावी.

हा अर्ज करण्यासाठी आणि कामगाराला (येथे कामगाराचे नाव लिहा) देय असलेल्या उपरोक्त रकमेचे प्रदान मिळण्यासाठी, ... कामगाराकडून मला लेखी स्वरूपात रीतसर प्राधिकृत करण्यात आले आहे.

मी, मृत कामगाराचा अभिहस्तांकिती/वारसदार आहे आणि त्याला देय असलेल्या उपरोक्त रकमेचे प्रदान मिळण्यासाठी मी हक्कदार आहे.

ठिकाण:.........................

दिनांक।।।।।.........

पत्ता.........................

प्राधिकृत व्यक्तीची/अभिहस्तांकितीची
/वारसदाराची स्वाक्षरी.

जोडपत्र

(येथे दावा केलेल्या रकमेचा तपशील नमूद करा.)

****

!

नमुना - अठरा

(नियम ३६(२) पहा)

(औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० याच्या कलम ५९ च्या पोट-कलम (२) खालील अर्ज)

.... येथील न्यायाधिकरणासमोर
....

आणि ....
१) अर्जदाराचे नाव/अर्जदारांची नावे ।।।।।।।।।।।।।।।।।।।।।
२) नियोक्त्याचे नाव ।।।।।।।।।।।।।।।।।।।।।।
यांच्यामध्ये.

अर्जदार(अर्जदार), ... मेसर्स .... चा कामगार.
खाली सही करणारे अर्जदार(अर्जदार), कामगार/कामगार, उक्त मेसर्स ।।।।.. यांच्याकडून, यासोबत जोडलेल्या विवरणात नमूद केलेली रक्कम/लाभ प्राप्त करण्यास हक्कदार आहे/ आहेत.

अशी प्रार्थना करतो की, न्यायाधिकरणाने अर्जदार(अर्जदारांना) देय असलेली रक्कम/रकमा कृपया निर्धारित करण्यात याव्या.

अर्जदाराची सही किंवा अंगठ्याचा ठसा.

पत्ता: ....

ठिकाण:...
दिनांक:...

जोडपत्र

(येथे, देय असलेल्या रकमेचा किंवा प्राप्त झालेल्या लाभांचा तपशील, त्यांच्या अनुज्ञेयतेच्या प्रकरणासह नमूद करा.)

****

नमुना - एकोणीस

(नियम ३६(२) पहा)

(औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० याच्या कलम ५९ च्या पोट-कलम (२) अन्वये, जी व्यक्ती मृत कामगाराची अभिहस्तांकिती किंवा वारसदार आहे अशा व्यक्तीने केलेला अर्ज)

.... येथील न्यायाधिकरणासमोर.

....

आणि ....

१) अर्जदाराचे नाव/अर्जदारांची नावे ।।।।।।।।।।।।।।।।।।।।।

२) नियोक्त्याचे नाव ।।।।।।।।।।।।।।।।।।।।।।

यांच्यामध्ये.

मी/आम्ही मृत कामगाराच्या अभिहस्तांकिती (अभिहस्तांकिती) आहे/आहोत आणि त्याच्या/तिच्या वतीने अर्ज करण्यास मी/आम्ही हक्कदार आहे/आहोत.

श्री/श्रीमती..., मेसर्स .... चे माजी कामगार, उक्त मेसर्स .... कडून, यासोबत जोडलेल्या विवरणात नमूद केलेली रक्कम/लाभ प्राप्त करण्यास हक्कदार आहे;

अशी प्रार्थना करतो की, न्यायाधिकरणाने अर्जदार(अर्जदारांना) देय असलेली रक्कम/रकमा कृपया निर्धारित करण्यात याव्या.

कामगाराचे नाव व पत्ता:.........................

अभिहस्तांकितीची/वारसदाराची सही किंवा अंगठ्याचा ठसा.

पत्ता (पत्ते):..

ठिकाण:...

दिनांक:...

जोडपत्र

(येथे, देय असलेल्या रकमेचा किंवा प्राप्त झालेल्या लाभांचा तपशील, त्यांच्या अनुज्ञेयतेच्या प्रकरणासह नमूद करा.)

****

नमुना - वीस

(नियम ३७ (१) पहा)

कामगार संघाने (कामगार संघाचे नाव)/ कामगारांच्या गटाने द्यावयाची संपाची नोटीस

कामगारांच्या निवडलेल्या पाच प्रतिनिधींची नावे:..

आज, दिनांक ....२०.........रोजी

प्रति,

(नियोक्त्याचे नाव)

महोदय/ महोदया,

औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ६२ च्या पोट-कलम (१) मध्ये अंतर्भूत असलेल्या तरतुदींनुसार, मी / आम्ही, याद्वारे तुम्हाला अशी नोटीस देतो की, जोडपत्रामध्ये स्पष्ट केलेल्या कारणांसाठी मी/आम्ही, संप पुकारण्याचा प्रस्ताव देत आहे / आम्ही संपावर जाण्याचा प्रस्ताव देत आहे.

आपला विश्वासू,
(कामगार संघाचा सचिव).

दिनांक.............रोजी घेतलेल्या बैठकीत यथोचितपणे निवडलेले कामगारांचे पाच प्रतिनिधी (ठराव जोडलेला आहे)

जोडपत्र

प्रकरणाचे निवेदन.

प्रतः

१) कामगार आयुक्त, मुंबई.

२) संबंधित क्षेत्राचे अपर कामगार आयुक्त/ कामगार उप आयुक्त.

३) संबंधित क्षेत्राचे सहायक कामगार आयुक्त.

नमुना - एकवीस

(नियम ३८ (१) पहा)

औद्योगिक आस्थापनेच्या नियोक्त्याने द्यावयाची टाळेबंदीची (लॉक-आउटची) नोटीस

नियोक्त्याचे नावः..

पत्ताः..

आज, दिनांक ....२०.....रोजी.

औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ६२ च्या पोट-कलम (६) च्या तरतुदींनुसार, मी / आम्ही, याद्वारे, सर्व संबंधितांना अशी नोटीस देतो की, जोडपत्रामध्ये स्पष्ट केलेल्या कारणांसाठी माझ्या/ आमच्या आस्थापनेच्या .... विभागात (विभागांमध्ये) कक्षांमध्ये (कक्षांमध्ये).........................पासून टाळेबंदी (लॉक-आउट) करण्याचा माझा/ आमचा इरादा आहे.

सहीः..............

पदः..............

जोडपत्र

१	**कारणांचे निवेदन**

प्रत अग्रेषितः

१) नोंदणीकृत कामगार संघाचा सचिव,कोणताही असल्यास.

२) समेट अधिकारी.........(येथे, संबंधित क्षेत्राचा सहायक कामगार आयुक्त/ कामगार उप आयुक्त/ अपर कामगार आयुक्त यांच्या कार्यालयाचा पत्ता नोंदवा)

३) कामगार आयुक्त, मुंबई.

नमुना - बावीस

(नियम ३९ व ४१ पहा)

औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० याच्या प्रकरण नऊच्या आणि त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदींन्वये नियुक्त्याने शासनाला द्यावयाच्या कामगार कपातीच्या / उद्योग बंदीच्या (क्लोजर) सूचनेची नोटीस

[भाग एकच्या बाबतीत, कामगार कपातीच्या (रीट्रेंचमेंट) प्रारंभापूर्वी तीस दिवस आधी कामगार कपातीच्या सूचनेची पूर्व नोटीस आणि भाग दोनच्या, म्हणजेच उद्योग बंदीच्या(क्लोजर) बाबतीत, उद्योग बंदीच्या प्रारंभापूर्वी साठ दिवस आधी, उद्योग बंदीच्या सूचनेची पूर्व नोटीस देणे आवश्यक आहे]

औद्योगिक आस्थापनेचे किंवा उपक्रमाचे किंवा नियोक्त्याचे नावः...

पत्ताः...

दिनांकः (तारीख/ महिना/ वर्ष)

(उद्योग बंदीची(क्लोजर)/कामगार कपातीची (रीट्रेंचमेंट) सूचना, अनुक्रमे, उद्योग बंदीच्या प्रारंभापूर्वी साठ दिवस आधी व कामगार कपातीच्या प्रारंभापूर्वी तीस दिवस आधी समुचीत शासनाला देणे आवश्यक आहे)

प्रति,
प्रधान सचिव(कामगार),
महाराष्ट्र शासन,
कामगार विभाग,
मुंबई.

महोदय,

भाग- एकः कामगार कपात (रीट्रेंचमेंट)

१. औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ७० च्या खंड (ग) अन्वये, मी/ आम्ही, याद्वारे, तुम्हाला असे कळवितो की, मी/ आम्ही, **जोडपत्र-एक** मध्ये स्पष्ट केलेल्या कारणांसाठी,............(तारीख/ महिना/ वर्ष) पासून............. (कामगारांची संख्या) इतक्या कामगारांची कपात करण्याचे ठरविले आहे.

२. आवश्यक असल्याप्रमाणे, संबंधित कामगारांना, ... (तारीख/ महिना/ वर्ष) रोजी एक महिन्याची लेखी नोटीस देण्यात आली आहे.

किंवा

आवश्यक असलेल्या नोटीसीऐवजी कामगारास (कामगारांना),.............(तारीख/ महिना/ वर्ष) रोजी एक महिन्यांचे वेतन देण्यात आले आहे.

३. औद्योगिक आस्थापनेत/उपक्रमामध्ये काम करीत असलेल्या कामगारांची एकूण संख्या .... इतकी आहे आणि त्यापैकी कामगार कपात करण्यात येत असणाऱ्या कामगारांची एकूण संख्या ....इतकी आहे.

भाग - दोनः उद्योग बंदी(क्लोजर)

१. औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ७४ च्या पोट-कलम (१) अन्वये, मी/ आम्ही, याद्वारे, तुम्हाला असे कळवितो की, मी/ आम्ही, **जोडपत्र-एक** मध्ये स्पष्ट केलेल्या कारणांसाठी,...........................(तारीख/ महिना/ वर्ष) पासून.............. (औद्योगिक आस्थापनेचे किंवा उपक्रमाचे किंवा नियोक्त्याचे नाव) उद्योग बंद(क्लोजर) करण्याचे ठरविले आहे.

२. औद्योगिक आस्थापना किंवा उपक्रम बंद केल्यामुळे ज्यांच्या सेवा समाप्त होतील त्या कामगारांची संख्या............. (कामगारांची संख्या) इतकी आहे.

कामगारांची संख्याः.........................

काम बंद केल्यामुळे जे बाधित होणार आहेत अशा कामगारांचा प्रवर्ग व पदनामः ....

मी/आम्ही, याद्वारे असे घोषित करतो की, संबंधित कामगारास/कामगारांना, नोटीसीचा कालावधी समाप्त होण्याचा तारखेपूर्वी किंवा रोजी, औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ७५ अन्वये त्यांना देय असलेली नुकसानभरपाई प्रदान केली आहे /प्रदान करण्यात आली आहे/ प्रदान करण्यात येईल.

आपला विश्वासू,

(नियोक्त्याचे/अधिकृत
प्रतिनिधीचे नाव व पदनाम)

जोडपत्र एक

कामगार कपातीच्या (रीट्रेंचमेंट) / उद्योग बंदीच्या (लागू नसेल ते खोडा) कारणांचे निवेदन.

प्रतः

१) कामगार आयुक्त, मुंबई.

२) संबंधित क्षेत्राचे अपर कामगार आयुक्त/ कामगार उप आयुक्त.

३) संबंधित क्षेत्राचे सहायक कामगार आयुक्त.

नमुना - तेवीस

(नियम ४२, ४४(१) व ४६ पहा)

(औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० याच्या प्रकरण दहाच्या आणि त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदींन्वये नियुक्त्याने/औद्योगिक आस्थापनांनी/उपक्रमांनी शासनाला द्यावयाच्या अपरिहार्य कामबंदीच्या (ले-ऑफ), कामगार कपातीच्या (रीट्रेंचमेंट) किंवा उद्योग बंदीच्या(क्लोजर) परवानगीसाठी अर्जाचा नमुना)

औद्योगिक आस्थापनेचे किंवा उपक्रमाचे किंवा नियोक्त्याचे नावः..

दिनांकः...................

(टीप : शासनाला खाली नमूद केल्याप्रमाणे अर्ज सादर करावाः

अपरिहार्य कामबंदीच्या (ले-ऑफ):- उद्देशित ले-ऑफच्या किमान १५ दिवस आधी

कामगार कपात (रीट्रेंचमेंट):- कामगार कपातीच्या उद्देशित तारखेपूर्वी किमान ६० दिवस आधी.

उद्योग बंदीच्या(क्लोजर) उद्देशित तारखेपूर्वी किमान ९० दिवस आधी)

प्रति,
प्रधान सचिव(कामगार),
महाराष्ट्र शासन,
कामगार विभाग,
मुंबई.

महोदय,

*१. अपरिहार्य काम बंदी (ले-ऑफ) (अ). औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ७८ च्या *पोट-कलम (२) अन्वये, मी*/ आम्ही*, याद्वारे, माझ्या*/आमच्या* आस्थापनेमध्ये काम करीत असलेल्या एकूण............इतक्या कामगारांपैकी** ....इतक्या कामगारांना** (तपशील, **जोडपत्र- एक** मध्ये द्यावयाचा आहे),.............(तारीख/ महिना/ वर्ष) पासून अपरिहार्य काम बंदी (ले-ऑफ) करण्याची परवानगी मिळण्यासाठी अर्ज करीत आहे/ आहोत.

किंवा

*कामगार कपात (रीट्रेंचमेंट) (क). औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ७९ च्या *पोट-कलम (२) अन्वये, मी*/ आम्ही*, याद्वारे, माझ्या*/आमच्या* आस्थापनेमध्ये काम करीत असलेल्या

एकूण............इतक्या कामगारांपैकी** दिनांक.............(तारीख/ महिना/ वर्ष) पासून .... इतकी उद्देशित कामगार कपात करण्यास (रीट्रेंचमेंट)** (तपशील, **जोडपत्र- एक** मध्ये द्यावयाचा आहे) परवानगी मिळण्यासाठी अर्ज करीत आहे/ आहोत.

किंवा

उद्योग बंदी(क्लोजर) (ड).औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ८० च्या पोट-कलम (१) अन्वये, मी/ आम्ही*, याद्वारे तुम्हाला असे कळवितो की, मी*/ आम्ही*, दिनांक .... (तारीख/ महिना/ वर्ष) पासून उपक्रम ....(औद्योगिक आस्थापनेचे किंवा उपक्रमाचे किंवा नियोक्त्याचे नाव) (तपशील, **जोडपत्र- एक** मध्ये द्यावयाचा आहे) **बंद करण्याचे योजिले आहे. औद्योगिक उपक्रम बंद केल्यामुळे ज्यांच्या सेवा समाप्त होतील त्या कामगारांची संख्या.............. (कामगारांची संख्या) इतकी आहे.

अपरिहार्य काम बंदी (ले-ऑफ). संबंधित कामगारास (कामगारांना),औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ७८ च्या पोट-कलम (२)/ पोट-कलम (३)* अन्वये आवश्यक असल्याप्रमाणे लेखी नोटीस देण्यात आली होती.

किंवा

(कामगार कपात/ उद्योग बंदी). संबंधित कामगारास (कामगारांना),औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ७९/ कलम ८०* अन्वये आवश्यक असल्याप्रमाणे तीन महिन्यांची लेखी नोटीस देण्यात आली होती.

किंवा

(कामगार कपात/ उद्योग बंदी). संबंधित कामगारास (कामगारांना),औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ७९/ कलम ८०* अन्वये आवश्यक असल्याप्रमाणे, नोटीसी ऐवजी दिनांक .... (तारीख/ महिना/ वर्ष) रोजी तीन महिन्यांचे वेतन देण्यात आले होते.

२. बाधित झालेल्या कामगाराचा (कामगारांचा) तपशील जोडपत्र- दोन मध्ये दिलेला आहे.

३. कामगार कपात (रीट्रेंचमेंट). मी*/आम्ही*, याद्वारे, असे घोषित करतो की, औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ७१ व कलम ७२ यांचे अनुपालन करून संबंधित कामगारांची कामगार कपात करण्यात येईल.

४. मी*/आम्ही*, याद्वारे असे घोषित करतो की, औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ६७ तसेच कलम ७८(१०)* / कलम ७९* / कलम ८०* अन्वये संबंधित कामगारास (कामगारांना), देय असलेली सर्व देणी व नुकसानभरपाई, त्यांना नोटीस कालावधी संपण्यापूर्वी किंवा संपल्याच्या दिवशी प्रदान करण्यात आली आहे /प्रदान करण्यात येईल.

किंवा

मी*/आम्ही*, याद्वारे असे नमूद करतो की, उक्त औद्योगिक आस्थापनेच्या/उपक्रमाच्या/ नियोक्त्याच्या बाबतीत सध्या दिवाळखोरीची कार्यवाही सुरू आहे, आणि,मी*/आम्ही*, संबंधित कायद्यांन्वये त्यांना देय असलेल्या नुकसानभरपाईसह सर्व देणी त्यांना प्रदान करू.

५. मी*/आम्ही*, याद्वारे, असे घोषित करतो की, या प्रकरणी कोणत्याही न्यायालयात कोणताही खटला प्रलंबित नाही आणि जर असल्यास, त्याचा तपशील यासोबत जोडण्यात आला आहे.

६. मी*/आम्ही*, याद्वारे, असे घोषित करतो की, या नोटीसमध्ये आणि सोबत जोडलेल्या कागदपत्रांमध्ये मी*/आम्ही* दिलेली वरील माहिती सत्य आहे; या माहितीच्या अचूकतेसाठी मी*/आम्ही* पूर्णपणे जबाबदार आहोत आणि या प्रकरणी कोणतीही वस्तुस्थिती/महत्त्वाची माहिती दडपण्यात आलेली नाही.

कृपया, मागितलेली परवानगी देण्यात यावी, ही विनंती.

आपला विश्वासू,

(नियोक्त्याचे/***प्राधिकृत
प्रतिनिधीचे नाव व शिक्का)

(*लागू नसेल ते खोडा)
(**संख्या, अंक व शब्द या दोन्हींमध्ये नमूद करा)
(***नियोक्त्याने दिलेल्या प्राधिकारपत्राची प्रत सोबत जोडण्यात यावी.)

जोडपत्र-एक

(कृपया प्रत्येकबाबी समोर उत्तर द्या)

अ. क्र.	तपशील	शेरे, कोणतेही असल्यास
१.	संपूर्ण टपाल पत्ता, ई-मेल, भ्रमणध्वनी व दूरध्वनी क्रमांक यांसह उपक्रमाचे नाव	
२.	उपक्रमाची स्थिती - (एक) केंद्रीय सार्वजनिक क्षेत्रातील/राज्य सार्वजनिक क्षेत्रातील/तत्सम इतर आहे किंवा कसे.	
	(दोन) खाजगी मर्यादित कंपनी/ भागीदारी संस्था किंवा मालकी असलेली भागीदारी संस्था आहे किंवा कसे	
	(तीन) उपक्रम लायसनप्राप्त/नोंदणीकृत आहे किंवा कसे आणि असल्यास, लायसन/नोंदणी प्राधिकरणाचे नाव आणि लायसन/नोंदणी प्रमाणपत्र क्रमांक.	
३.	(अ) निगम ओळख (सी आय एन) क्रमांक	
	(ब) वस्तू व सेवा कर ओळख क्रमांक (जी एस टी एन)	
४.	(एक) वार्षिक उत्पादन, मागील तीन वर्षांचे वस्तूनिहाय उत्पादन	
	(दोन) मागील बारा महिन्यांच्या उत्पादनाची महिना-निहाय आकडेवारी	
५.	आस्थापनेची/उपक्रमाची मालकी असलेल्या कायदेशीर संस्थेचा, गेल्या तीन वर्षांतील ताळेबंद, नफा-तोटा लेखे व लेखापरीक्षा अहवाल.	जोडावयाचे
६.	आंतर-संलग्न कंपन्यांची किंवा त्याच व्यवस्थापनाखालील कंपन्यांची नावे.	
७.	मागील तीन वर्षांत अवलंब केलेल्या अपरिहार्य काम बंदीचा/ कामगार	

	कपातीचा तपशील, तसेच अशा अपरिहार्य काम बंदीचा/ कामगार कपातीचा कालावधी आणि अशा अपरिहार्य काम बंदीत/ कामगार कपातीत सहभागी असलेल्या कामगारांची संख्या/अशा अपरिहार्य काम बंदीची अखंडता.	
८.	ज्यांचा अपरिहार्य काम बंदीच्या किंवा कामगार कपातीच्या किंवा उद्योग बंदीच्या अखंडतेवर परिणाम होतो असा इतर कोणताही संबंधित तपशील.	

जोडपत्र- दोन

(बाधित कामगारांचा तपशील)

अ. क्र.	यु ए एन / सी एम पी एफ ओ	कामगाराचे नाव	प्रवर्ग (अति-कुशल/ कुशल/ अर्ध-कुशल/ अकुशल)	ज्या तारखेपासून उक्त आस्थापनेत/ उपक्रमात/ नियोक्त्याच्या सेवेत आहे ती तारीख	अर्जाच्या तारखेस असलेले वेतन	शेरा

प्रतः

१) कामगार आयुक्त, मुंबई.

२) संबंधित क्षेत्राचे अपर कामगार आयुक्त / कामगार उप आयुक्त.

३) संबंधित क्षेत्राचे सहायक कामगार आयुक्त.

****

नमुना चोवीस

(नियम ५० पहा)

या संहिते अन्वये प्रथमच अपराध करणाऱ्या नियोक्त्याला कलम ८९ च्या पोट-कलम (४) अन्वये अपराध प्रशमन करण्यासाठी नोटीस

औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ८९ च्या पोट-कलम (१) अन्वये खाली स्वाक्षरी करणार व प्रशमन अधिकारी, याद्वारे, असे सूचित करीत आहे की, खाली दिलेल्या तपशीलांनुसार, या संहितेच्या विविध तरतुदींचे उल्लंघन केल्याचा अपराध केल्याबद्दल तुमच्याविरुद्ध आरोप करण्यात आला आहे:-

भाग - एक

१. अपराधी नियोक्त्याचे नाव व पत्ता:...

२. आस्थापनेचा पत्ता: ....

३. अपराधाचा तपशील:............. ....

४. संहितेचा ज्या कलमांन्वये अपराध केला आहे ते कलम............. ....

५. अपराध प्रशमन करण्यासाठी प्रदान करावयाची आवश्यकता असलेली प्रशमनाची रक्कम:.................. ....

भाग - दोन

औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० याच्या कलम ८९ च्या पोट-कलम (१) नुसार अपराध प्रशमन करण्यासाठी ही नोटीस जारी केल्याच्या तारखेपासून पंधरा दिवसांच्या आत, या सूचनेच्या भाग-तीन मध्ये संपूर्णपणे भरलेल्या अर्जासह वर नमूद केलेली रक्कम जमा करण्याचा तुम्हाला सल्ला देण्यात येत आहे.

जर तुम्ही विनिर्दिष्ट वेळेत ही रक्कम जमा करण्यात निष्फळ ठरला तर, आणखी कोणतीही संधी देण्यात येणार नाही आणि या कलमान्वये खटला दाखल करण्यासाठी आवश्यक ते निर्देश देण्यात येतील.

(प्रशमन अधिकाऱ्याची स्वाक्षरी)

तारीख:

ठिकाण:

भाग - तीन

अपराध प्रशमन करण्यासाठी औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० याच्या कलम ८९ च्या पोट-कलम (४) खालील अर्ज.

१. अर्जदाराचे नाव (औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) अन्वये ज्याने अपराध केला आहे अशा नियोक्त्याचे नाव नमूद करावे): ....

२. अर्जदाराचा पत्ता: ....

३. अपराधाचा तपशील:..
:..:..
....:..
....:.. :..

४. संहितेचा ज्या कलमांन्वये अपराध केला आहे ते कलम:..

५. जमा केलेल्या अपराध प्रशमनाच्या रकमेचा तपशील (इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने तयार केलेली पावती जोडावी) :.. :..
:.. :.. :..

६. वर नमूद केलेल्या अपराधाच्या उल्लंघनासाठी खटला दाखल केलेला असेल तर, खटल्याचा तपशील द्यावा:.. :.. :..
:..

७. हा अपराध पहिला अपराध आहे किंवा कसे अथवा अर्जदाराने या अपराधापूर्वी अन्य कोणताही अपराध केला आहे किंवा कसे, जर केला असेल तर, अपराधाचा संपूर्ण तपशील:..
:.. :.. :..
:.. :..

८. अर्जदार देऊ इच्छित आहे अशी इतर कोणतीही माहिती:..
:.. :..:..
....
:..:..

अर्जदार
(नाव व स्वाक्षरी)

दिनांक:

ठिकाण:

प्रत:

प्रशमन अधिकारी.

नमुना - पंचवीस

(नियम ५२(१) पहा)

(औद्योगिक संबंध संहिता,२०२० याच्या कलम ९१ खालील तक्रार)

समेट अधिकारी / लवाद / न्यायाधिकरण ....**यांच्यासमोर**

:..च्या प्रकरणाच्या बाबतीत.

संदर्भ क्रमांकः :...

अ.. तक्रारदार (तक्रारदार);

विरुद्ध

ब..विरुद्ध पक्षकार (पक्षकार).

पत्ताः..

तक्रारीतील याचिकाकर्ता (याचिकाकर्ते) अशी विनंती करतो/विनंती करतात की, विरोधी पक्षकार (पक्षकार), खाली दर्शवल्याप्रमाणे, औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ९० च्या तरतुदींच्या उल्लंघनासाठी दोषी आहे/आहेतः-

(येथे, अभिकथित उल्लंघन कोणत्या पध्दतीने घडून आले आहे ती पध्दत आणि व्यवस्थापनाच्या आदेशाला किंवा कृतीला ज्या कारणावरुन आव्हान देण्यात आले आहे ती कारणे दर्शविणारा तपशील संक्षिप्त स्वरूपात नमूद करा.)

त्यानुसार, तक्रारदार (तक्रारदार) अशी प्रार्थना करतो/ प्रार्थना करतात की, समेट अधिकाऱ्याने / लवादाने / औद्योगिक न्यायाधिकरणाने किंवा राष्ट्रीय न्यायाधिकरणाने वर नमूद केलेल्या तक्रारीवर निर्णय घ्यावा आणि त्यास योग्य व उचित वाटेल असा आदेश किंवा असे आदेश पारित करावा/करावेत.

औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० (२०२० चा ३५) याच्या कलम ९१ अन्वये आवश्यक असलेल्या तक्रारीच्या व तिच्या जोडपत्रांच्या प्रतींची संख्या यासोबत सादर केलेल्या आहेत.

आज, दिनांक ....२०।. रोजी.

तक्रारदाराची (तक्रारदारांची) स्वाक्षरी.

सत्यापण

मी, गांभीर्यपूर्वक असे घोषित करतो की, वरील परिच्छेदात जे नमूद केले आहे ते माझ्या ज्ञानाप्रमाणे खरे आहे आणि मला मिळालेल्या व खरी असल्याचा माझा विश्वास असलेल्या माहितीबाबत वरील परिच्छेद..................... मध्ये जे नमूद केले आहे ते, माझ्या ज्ञानाप्रमाणे व माहितीप्रमाणे, खरे आहे.

हे सत्यापन, आज दिनांक.................२०....रोजी .... येथे मी स्वाक्षरीत केलेले आहे.

सत्यापन करणाऱ्या व्यक्तीची स्वाक्षरी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(आय.ए.कुंदन)

शासनाचे प्रधान सचिव.

INDUSTRIES, ENERGY, LABOUR AND MINING DEPARTMENT,

Mantralaya, Madam Cama Marg, Hutatma Rajguru Chowk, Mumbai 400032,

Dated the 28th April 2026.

NOTIFICATION

Industrial Relations Code, 2020

No.IRC-012026/C.R.06/LABOUR-2.—The following draft of rules which the Government of Maharashtra, proposes to make in exercise of the powers conferred by sub-section (*1*) section 99 of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020) and of all other powers enabling it in that behalf and in supersession of the Industrial Disputes (Maharashtra) Rules, 1957, the Maharashtra Industrial Employment (Standing Order) Rules, 1959 and the Maharashtra Trade Unions Regulations, 1927, is hereby published as required by sub-section (*1*) of the said section 99, for the information of all persons likely to be affected thereby; and notice is hereby given that the said draft will be taken into consideration by the Government of Maharashtra after the expiry of forty five days from the date of publication of this notification in the *Maharashtra Government Gazette*.

Any objection or suggestion may be received by the Commissioner of Labour, Maharashtra State, KamgarBhawan, C 20, E Block, BandraKurla Complex, Bandra (East), Mumbai 400051 or on email- mh.labourcodes.rules@gmail.com. The objections and suggestions should be sent in a proforma containing column (i) specifying the name and address of the person or organization and column (ii) specifying the rule or sub-rule which is proposed to be modified and column (iii) specifying the revised rule or sub-rule proposed to be substituted and reasons thereof.

The objections and suggestions, which may be received from any person or organization with respect to the said draft before the expiry of the above mentioned period, will be considered by the State Government.

DRAFT RULES

CHAPTER-I
PRELIMINARY.

1. Short title, extent and commencement —

(1) These rules may be called the Maharashtra Industrial Relations Rules, 2026.

(2) They extend to the whole of the State of Maharashtra.

(3) They shall come into force on the date of their publication in the Official Gazette.

2. Definitions. — *(1) In these rules, unless the context otherwise requires, -*

(*a*) "Code" means the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020);

(*b*) "Electronically" means any information submitted by email or uploading on the designated portal or digital payment in any mode for the purpose of Code;

(c)"Form" means a form appended to these rules;

(*d*) "section" means the section of the Code;

(*e*) "State Government" means the Government of Maharashtra.

(*2*) The words and expressions used in these rules which are not defined herein, but are defined in the Code, shall have their respective meanings assigned to them in the Code.

3. Employer of industrial establishments -

For the purposes of these rules, with reference to clause (m) of section 2, it is hereby specified that, in relation to an industry, not being an industry referred to in sub-clause *(ii)* of clause (m) of section 2, carried on by or under the authority of the State Government, the officer-in-charge of the industrial establishment shall be the employer in respect of that establishment.

4. Memorandum of settlement– (1) The settlement arrived at in the course of conciliation proceedings or a written agreement between the employer and worker arrived at otherwise than in the course of conciliation proceeding shall be in **Form I**.

(2) The settlement shall be signed, —

(a) by the employer or by his authorized agent, or where the employer is an incorporated company or other body corporate, by the agent, manager or other principal officer of such company or such other body corporate; and

(b) on behalf of workers, by any of the following office bearers of Trade Union, namely: –

(i) President; or

(ii) Vice-President; or

(iii) Secretary (including the General Secretary); or

(iv) Joint Secretary; or

(v) any other office bearer of the Trade Union authorized in this behalf by the President and Secretary of the Union; or

(vi) five representatives of workers duly authorized in this behalf at the meeting of the workers held for the purpose.

(3) In case of an industrial dispute between individual worker and employer, the settlement shall be signed by the employer and the worker concerned.

(4) Where the settlement is arrived at in the course of conciliation proceedings, the conciliation officer shall send a report thereof to the State Government or the officers authorized by State Government together with a copy of the memorandum of settlement signed by the parties to the dispute.

(5) Where a settlement is arrived at between an employer and his worker otherwise than in the course of conciliation proceedings, the parties to the settlement shall jointly send a copy thereof electronically or by speed post or by registered post, to the concerned Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour and to the concerned conciliation officer.

(6) The conciliation officer shall file all settlements effected under the Code in respect of industrial disputes in the area within his jurisdiction in the register maintained electronically or otherwise.

(7) The register referred to in sub-rule *(6)* shall contain the details including serial number, name of the industry, parties to the settlement, date of settlement, remarks and whether settlement was arrived at after the intervention of conciliation officer or by mutual negotiation:

Provided that signature of conciliation officer on the agreement shall not be necessary where the agreement for settlement is arrived at outside conciliation:

Provided further that nothing in this rule shall prohibit a settlement between a worker or workers or Trade Union and an employer on mutually agreed terms and such settlement may be in a format other than Form I.

CHAPTER-II

BI- PARTITE FORUMS.

*5. **Works Committee, its constitution and matters related thereto**. –*

(1) Constitution of Works Committee:- Every employer to whom an order made by the

State Government under sub-section *(1)* of section 3 relates, shall forthwith proceed to constitute a Works Committee (hereinafter in this rule referred to as "the Committee") to promote measures for securing and preserving amity and good relations between the employer and workers and, to that end, to comment upon matters of common interest or concern, in the manner specified in this rule.

(2) Number of Members *: (i)* The number of members constituting the Committee shall be fixed so as to afford representation to the various categories, groups and class of workers engaged in, and to the sections, shops or departments of the industrial establishment.

(ii) The total number of members of the Committee shall not exceed twenty.

(iii) The number of representatives of the workers in the Committee shall not be less than the number of representatives of the employer therein:

Provided that the industrial establishment in which women workers are employed shall have adequate representation of women workers in Works Committee and such representation shall not be less than the proportion of women workers to the total workers employed in the industrial establishment.

(3) Representation of Employer:- Subject to the provisions of this rule, the representatives of the employer in the Committee shall be nominated by the employer and shall, as far as may be possible, be officials in direct touch with, or associated with, the working of the industrial establishment.

(4) Consultation with Trade Union:- Where the workers of the industrial establishment are members of a registered Trade Union or Trade Unions, the employer shall ask such registered Trade Union or Trade Unions to inform him in writing as to—

(a) number of the workers who are members of such registered Trade Union or Trade Unions; and

(b) if the employer has reason to believe that the information furnished to him by the registered Trade Union or Trade Unions is false, he may, after informing such registered Trade Union or Trade Unions, refer the matter to the concerned Assistant Commissioner of Labour, who shall, after hearing the parties, decide the matter and his decision shall be final.

(5) Group of Worker's representative's: On receipt of the information called for under sub-rule *(4)*, the employer shall provide for the choosing of worker's representative of the Committee in the following manner, namely:—

(a) in the case of a negotiating union under sub-section *(2)* or sub-section *(3)* of section 14, such negotiating union shall nominate the worker's representatives of the Committee;

(b) in the case of the negotiating council under sub-section *(4)* of section 14, the nomination shall be in such manner that every registered Trade Union representing in the negotiating council shall be represented in the Committee in proportion to the number of workers of the industrial establishment who are members of such Trade Union;

(c) where there is no recognized negotiating union or negotiating council referred to in clauses *(a)* and *(b)*, the workers of the industrial establishment shall elect amongst themselves the worker's representatives of the Committee:

Provided that the employer may, deploy an electronic platform for conducting the election process over an information technology application, online platform or such other

platform to enable as to how the representatives of workers shall be elected for the Committee under this clause:

Provided further that where a registered Trade Union fails to furnish the information called for under sub-rule *(4)* within one month of the date on which it is so called for, then, such Trade Union shall for the purpose of this rule be treated as if it did not exist:

Provided also that where any reference has been made by the employer under sub-rule *(4)*, the process of choosing the worker's representative relating thereto shall be held on receipt of the decision of the concerned Assistant Commissioner of Labour.

(6) Electoral Constituencies:- The employer may, if he thinks fit, direct that the workers shall vote in either by groups, sections, shops or departments.

(7) Qualification of Candidates for election:- Any worker, of not less than nineteen years of age and with a service of not less than one year in the industrial establishment may, if nominated as provided in this rule, be a candidate for election as a worker's representative of the Committee:

Provided that such service qualification shall not apply to the first election in an industrial establishment which has been in existence for less than a year.

Explanation- For the purposes of this sub-rule, a worker who has put in continuous service for not less than one year in two or more industrial establishments belonging to the same employer shall be deemed to have satisfied the service qualification specified therein.

(8) Qualification for voters:- All workers who are not less than eighteen years of age and who have put in not less than six month's continuous service in the industrial establishment shall be entitled to vote in the election of worker's representative of the Committee.

Explanation- For the purposes of this sub-rule, a worker who has put in continuous service of not less than six months in two or more industrial establishments belonging to the same employer shall be deemed to have satisfied the service qualification specified therein.

(9) Fixation of schedule for Election: *(i)* The employer shall give a minimum time period of at least three working days for filing of nomination along with other requisite details while fixing a date as the closing date for receiving nominations from candidates for election as worker's representatives of the Committee.

(ii) The date fixed by the employer for holding the election referred to in clause *(i)* shall not be earlier than three days and later than fifteen days after the closing date for receiving nominations.

(iii) The date of election fixed under sub-rule *(i)* shall be notified at least seven days in advance to the workers concerned and such notice, which shall specify the number of seats to be elected, shall be affixed on the notice board or electronic notice board of the industrial establishment and given adequate publicity amongst the workers.

(10) Nomination of Candidates for election: *(i)* Every nomination for election as worker's representative of the Committee shall be made on a nomination paper to be provided by employer and the copies thereof shall be supplied by the employer to the workers requiring

them.

(ii) Each nomination paper referred to in sub-rule *(10)* shall be signed by the candidate to whom it relates and attested by at least two other voters belonging to the group, section, shop or department, which the candidate seeking election shall represent, and shall be delivered to the employer.

(11) Scrutiny of Nomination papers:- *(i)* On the day following the last day fixed for filing nomination papers, the nomination papers shall be scrutinized by the employer in the presence of the candidates and the attesting persons and those nominations which are not valid shall be rejected.

(ii) A nomination paper shall be held to be not valid under sub-rule (11), if—

(a) the candidate nominated is ineligible for being a candidate under sub-rule *(7)*; or

(b) the requirements of sub-rule *(10)* have not been complied with:

Provided that where a candidate or an attesting person is unable to be present at the time of scrutiny, he may send a duly authorized nominee for the purpose.

(12) Withdrawal of Candidature:- Any candidate whose nomination for election has been accepted may withdraw his candidature within forty-eight hours of the completion of scrutiny of the nomination papers.

(13) Voting in Election:- *(i)* If the number of candidates who have been validly nominated for election as worker's representative of the Committee is equal to the number of seats, the candidates as such shall be forthwith declared as duly elected.

*(ii)*Where, in any industrial establishment, the number of candidates validly nominated for election as worker's representative of the Committee is more than the number of seats allotted to it, voting shall take place on the day fixed for election.

(14) Officers of the Committee: *(i)* The Committee shall have among its office-bearers a Chairperson, a Vice- Chairperson, a Secretary and a Joint-Secretary.

(ii) The Chairperson of the Committee shall be nominated by the employer from amongst the employer's representatives of the Committee and he shall, as far as possible, be the head of the industrial establishment.

(iii) The Vice-Chairperson shall be elected by the members of the Committee representing the workers, from amongst themselves:

Provided that in the event of equality of votes in the election of the Vice-Chairperson, the matter shall be decided by a draw of lot.

(iv) The Secretary and the Joint-Secretary of the Committee shall be elected every year.

(v) The Committee shall elect the Secretary and the Joint Secretary provided that where the Secretary is elected from amongst the representatives of the employers, the Joint Secretary shall be elected from amongst the representatives of the workers and *vice versa*:

Provided that the post of the Secretary or the Joint Secretary, as the case may be, shall not be held by a representative of the either the employer or the workers for three consecutive years:

Provided further that the employer's representatives shall not take part in the election of the Secretary or Joint Secretary, as the case may be, and only the

representatives of the workers shall be entitled to vote in elections for the post of Secretary or Joint Secretary:

Provided also that in the event of equality of votes in an election under this sub-rule, the matter shall be decided by a draw of lot.

(15) Term of Office: *(i)* The term of office of the members of the Committee other than a member chosen to fill a casual vacancy shall be three years.

(ii) Every member chosen to fill a casual vacancy shall hold office for the remaining period of the term of his predecessor.

(iii) The membership of any member, who fails to attend three consecutive meetings of the Committee without obtaining leave from the Committee, shall stand forfeited.

(16) Vacancies: In the event of worker's representative ceasing to be a member under clause *(iii)* of sub-rule *(15)* or ceasing to be employed in the industrial establishment or in the event of his resignation, death or otherwise, his successor shall be chosen in accordance with the provisions of this rule for the remaining period of the Committee from the same group to which the member vacating the seat belonged.

(17) Power to Co-Opt:- The Committee shall have the right to co-opt persons employed in the industrial establishment having particular or special knowledge of a matter under discussion in a consultative capacity and such co-opted member shall not be entitled to vote and shall be present at meetings only for the period during which the particular question is before the Committee.

(18) Meetings:- *(i)* The Committee may meet as often as necessary but not less often than

once in three months.

(ii) The Committee shall at its first meeting regulate its own procedure.

(19) Facilities for meetings, etc.: *(i)* The employer shall provide accommodation for holding meetings of the Committee and shall also provide all necessary facilities to the Committee and to its members for carrying out the work of the Committee.

(ii) The Committee shall ordinarily meet during working hours of the industrial establishment concerned on any working day and the representatives of the workers shall be deemed to be on duty while attending the meeting.

(iii) The Secretary of the Committee may with the prior concurrence of the Chairperson, put up notice regarding the functions of the Committee on the notice board of the industrial establishment.

(20) Annual Return:- The employer shall submit the details of the constitution and the functioning of the Committee as a part of unified annual return provided in the rules made in this behalf under the Occupational Safety, Health and Working Condition Code, 2020 (37 of 2020).

(21) Dissolution of Works Committee:- The State Government, or the officer authorized in its behalf, may after making such inquiry as it or he may deem fit, dissolve any Committee at any time, by an order for reasons to be recorded in writing, on being satisfied that the Committee has not been constituted in accordance with the provisions of this rule or that not less than two-thirds of the number of representatives of the workers have without any reasonable justification failed to attend three consecutive meetings of the

Committee or that the Committee has, for any other reason, ceased to function:

Provided that where the Committee is dissolved under this sub-rule, the employer, may, and if so required by the State Government or, as the case may be, by such officer, shall take steps to re-constitute the Committee in accordance with this rule.

6. Choosing of members from employers and workers for Grievance Redressal Committee. – *(1)* The Grievance Redressal Committee (hereinafter in this rule referred to as “the Grievance Committee”) in an industrial establishment employing twenty or more workers, shall consist of equal number of members representing the employer and workers, which shall not exceed ten.

(2) The representatives of the employer in the Grievance Committee shall be nominated by the employer and shall, as far as may be possible, be officials in direct touch with or associated with the working of the industrial establishment, preferably the heads of major departments of the industrial establishment.

(3) The worker’s representative of the Grievance Committee shall be chosen in the following manner, namely: —

(a) where there is a negotiating union under sub-section *(2)* or sub-section *(3)* of section 14, such negotiating union shall nominate the worker’s representatives of the Grievance Committee;

(b) in the case of a negotiating council under sub-section *(4)* of section 14, the nomination shall be in such manner that every registered Trade Union representing in the negotiating council shall be represented in the Grievance Committee in proportion to the number of workers of the industrial establishment who are members of such Trade Union;

(c) where there is no recognized negotiating union or negotiating council

referred to the clauses *(a)* and *(b)*, the workers of the industrial establishment shall choose amongst themselves the worker's representatives of the Grievance Committee:

Provided that the employer may, deploy an electronic platform for choosing worker's representatives under this clause, over an information technology application, online platform or such other like platform:

Provided further that there shall be adequate representation of women workers in the Grievance Committee and such representation shall not be less than the proportion of women workers to the total workers employed in the industrial establishment.

(4) The tenure of the members of the Grievance Committee shall be three years.

(5) Where there is no recognized negotiating union or negotiating council and if any dispute arises regarding choosing of the worker's representative to the Grievance Committee, the matter may be referred to the concerned Assistant Commissioner of Labour, who shall, after hearing the parties, decide the matter, whose decision shall be final.

7. Application in respect of any dispute to be filed before the Grievance Redressal Committee by an aggrieved worker– *(1)* Any aggrieved worker may file an application stating his grievance therein and dispute before the Grievance Redressal Committee giving name, designation, worker code or token number, department where he is posted, length of his service in years, category of worker, address for correspondence, contact number, details of grievances and the relief sought therefor.

(2) The application referred to in sub-rule *(1)* may be sent electronically or otherwise.

(3) The application referred to in sub-rule *(1)* shall be filed within one year from the date on which the cause of action of such dispute arose.

8. Manner of filing application for the conciliation of grievance as against the decision of the Grievance Redressal Committee to conciliation officer– Any worker who is aggrieved by the decision of the Grievance Redressal Committee or whose grievance is not resolved by the said Committee within thirty days of receipt of the application, may file an application electronically or by registered post or speed post, or in person, within a period of sixty days from the date of the decision of the Grievance Redressal Committee or from the date on which the period specified in sub-section *(6)* of section 4 expires, as the case may be, to the conciliation officer through the Trade Union, of which he is a member:

Provided that the conciliation officer may accept any application filed after the period of sixty days, if the applicant satisfies the conciliation officer with sufficient reasons in writing for not filing the application within a said period. However, no such application shall be accepted after expiry of period of one year, after the expiry of sixty days.

Provided further that in case of manual receipt of such application through registered post or speed post or in person, the conciliation officer shall get the same digitized and enter the particulars of the application in the online mechanism, if available, under intimation to the Trade Union and worker.

CHAPTER –III

TRADE UNIONS

9. Subscription by members to Trade Union- A registered Trade Union may collect a minimum subscription under clause *(f)* of section 7 from its members, as provided under the rules of the Trade Union, approved by the Registrar on monthly, quarterly, half yearly or yearly basis, which shall not be less than ten rupees per month.

10. Manner of annual audit of Trade Union- *(1)* The annual audit of the account of any registered Trade Union under clause *(j)* of section 7 shall be conducted by an auditor authorized to audit the accounts of companies under sub-section *(1)* of section 139 of the Companies Act, 2013 (18 of 2013) or by an auditor selected from the panel of certified auditor.

(2) The Registrar may constitute such panel of certified auditors to conduct the annual audit of accounts of any registered Trade Union, by special order.

(3) The Registrar may add or remove the auditors from the panel.

(4) The auditor shall conduct the audit of accounts of the Trade Union and shall submit the audit report to the Trade Union and forward one copy of the same to the Registrar.

(5) Accessibility to books of accounts– The auditor or auditors appointed in accordance with these rules to conduct the audit of accounts of the Trade Union shall be given access to all the books of the concerned registered Trade Union and shall verify the general statement with the accounts and vouchers relating thereto and shall thereafter sign the auditor’s declaration in **Form II**, indicating separately on that form under his signature or their signatures a statement showing in what respect he or they find the return to be

incorrect, not supported by vouchers or not in accordance with the Code. The particulars given in the statement shall indicate, –

(a) every payment which appears to be unauthorized by the rules of the registered Trade Union concerned or contrary to the provisions of the Code;

(b) the amount of any deficit or loss which appears to have been incurred by the negligence or misconduct of any person;

(c) the amount of any sum which ought to have been, but is not brought to account by any person.

(6) Rectification of defects in accounts- The Trade Union shall explain within three months from the date of audit report, the defects or irregularities pointed out by the auditor and action taken thereon, to the Registrar. The Registrar may also make an order directing the union or its office bearers to take such action, as may be specified in the order to remedy the defects within the time specified therein.

11. Registration of Trade Union and cancellation thereof- *(1)* Every application for registration of Trade Union under sub-section *(1)* of section 8 shall be made to the Registrar electronically or otherwise in **Form III**. The Registrar may decide such application within a period of ninety days.

(2) Every such application shall be accompanied by a declaration to be made by an affidavit of applicant in **Form IV.**

(3) If a Trade Union has been in existence for more than one year before making an application for registration then, a general statement of the assets and liabilities of the Trade Union in prescribed **Form X** shall also be attached with the application.

(4) The fees payable for registration of Trade Union shall be rupees two thousand only for a Trade Union having membership of one thousand workers and above and rupees one thousand only for a Trade Union having membership of less than one thousand workers.

(5) The Registrar shall issue the certificate of registration of Trade Union under sub-section *(2)* of section 9 in **Form V**.

(6) The fee payable for issue of duplicate certificate of registration shall be rupees five hundred only.

(7) The Registrar shall maintain the register of the Trade Union referred to in sub-section *(3)* of section 9 in **Form VI.**

(8) The Application for withdrawal or cancellation of certification of registration of the Trade Union under sub-section *(5)* of section 9 shall be made to the Registrar in **Form-VII.**

(9) The Registrar, on receiving an application for withdrawal or cancellation of registration of the Trade Union, shall, before granting such application, verify that the application is approved in the general meeting of the Trade Union, or if it is not so approved, it has approved by the majority of members of the Trade Union. The Registrar may call for such further particulars as he deems necessary and may examine any office of the Trade Union for this purpose.

12. Appeal against non-registration or cancellation of registration- An appeal under sub-section *(1)* of section 10 of the Code against the order of the Registrar, refusing to grant registration of a Trade Union under section 9 of the Code or cancellation of a certificate of registration under sub-section *(5)* of the said section, shall be filed within

sixty days from the date of receipt of order against which the appeal is preferred.

13. Communication and notices to Trade Union by Registrar and by Trade Union to Registrar- *(1)* All communication and notices under sub-section *(1)* and *(3)* of section 11 shall be sent electronically or otherwise to a registered Trade Union by the Registrar through the postal address or email address, as mentioned in the register.

(2) All communication and notices by a registered Trade Union with respect to any change in any particulars of the Trade Unions or its rules or membership thereof shall be sent electronically or otherwise to the Registrar to his official postal address or email address within thirty days from the date of such change or event.

(3) On receipt of any communication under sub-rule (*2*), the Registrar shall, unless he has reason to believe that such communication has not been made in the manner provided by the rules of the Trade Union and is not in accordance with the provisions of the Code, register such alteration in the register to be maintained for this purpose and shall inform the fact to the Secretary of the Trade Union in the manner specified under sub-rule (*1*).

(4) The fee payable for such communication or alteration of rules shall be five hundred rupees or as may be fixed by the State Government by an order, from time to time, and be paid electronically or otherwise for each set of alterations made at one time.

(5) The notice of any change in the name and constitution of the Trade Union shall be sent electronically or otherwise to the Registrar in **Form VIII.**

(6) When the Registrar registers a change in name or any other particulars, he shall certify under his signature at the end of the certificate issued under rule 11, that the new name and

the change in particulars has been registered and communicate the same electronically or otherwise.

14. Manner of Recognition of Negotiating Union and Negotiating Council-

(1) Matters for negotiation between negotiating union or negotiating council and employer for the workers employed in the industrial establishment:- The matters pertaining to workers which the negotiating union or the negotiating council, as the case may be, shall negotiate with the employer of the industrial establishment under sub-section *(1)* of section 14 are specified, as below: -

(i) classification of grades and categories of workers;

(ii) order passed by an employer under the standing orders applicable in the industrial establishment;

(iii) wages of the workers including their wage period, dearness allowance, bonus, increment, customary concession or privileges, compensatory and other allowances;

(iv) hours of work of the workers, rest days, number of working days in a week, rest intervals, working of shifts;

(v) leave with wages and holidays;

(vi) promotion and transfer policy and disciplinary procedures;

(vii) quarter allotment policy for workers;

(viii) safety, health and working conditions and related standards;

(ix) such matters pertaining to conditions of service and terms of employment of the workers which are not covered in the foregoing clauses; and

(x) any other matter which is agreed between employer of the industrial establishment and negotiating union or negotiating council, as the case may be.

(2) Criteria for recognizing a single registered Trade Union of workers as sole negotiating union of workers- Where there is only one registered Trade Union operating in an industrial establishment having its membership not less than 30 percent of the total workers employed in the industrial establishment, then the employer of such industrial establishment shall recognize such Trade Union as sole negotiating union of the workers under sub-section *(2)* of section 14.

(3) Manner of verification of membership of Trade Unions in an industrial establishment *(i) (a)* The State Government shall appoint a verification officer (hereinafter in this rule, referred to as verification officer) under sub-sections *(3)* and *(4)* of section 14 for the purpose of verification of membership of the Trade Unions in the industrial establishment who shall not have any interest with any of the Trade Unions in the industrial establishment, whose membership verification is to be carried out by him:

Provided that the process for recognition of the negotiating union or the negotiating council, as the case may be, shall commence three months before the expiry of the tenure of the existing recognition period of the negotiating union or the negotiating council, as the case may be, recognized by the employer under the Code.

(b) The verification officer may utilize the services of other officers to assist him depending upon the quantum of work of membership verification.

(c) The verification officer shall carry out the work of membership verification in the industrial establishment within the time as determined by the State Government.

(ii) The employer of the industrial establishment shall bear all expenses and make arrangements in connection with the verification of membership of trade unions under clause *(i)*.

(iii) The Trade Unions which satisfy the following conditions may submit an application to the employer of the industrial establishment to accord status of negotiating union or the representatives of negotiating council of the workers, as the case may be, namely:-

(a) such Trade Union has a valid registration under the Trade Unions Act, 1926 (16 of 1926) and continuing as such or has the registration under the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020), as the case may be; and

(b) The application for recognition made by Trade Union shall be accompanied with a copy of the registration certificate, a copy of list of members, details of the membership subscription and a copy of latest annual return of the trade union submitted to the Registrar of Trade Unions.

(iv) *(a)* In case the negotiating union or negotiating council, as the case may be, has been constituted under the Code, the employer of the industrial establishment shall initiate action before expiry of the tenure of negotiating union or negotiating council, as the case may be, sufficiently in advance but not later than three months before the expiry of the tenure of negotiating union or negotiating council, as the case may be;

(b) The date of reckoning shall be fixed by the verification officer for the industrial establishment for the purpose of verification of membership of the trade unions;

(c) The employer of the establishment shall forward the documents and records submitted by trade unions, to the verification officer.

(d) On receipt of the documents and records, the verification officer shall scrutinize the records and documents submitted by the trade union to ascertain the status of registration of trade unions and related matters;

(e) The verification officer shall hold meeting with representatives of employer of industrial establishment and all participating Trade Unions to decide about the process of verification of the membership of Trade Unions through secret ballot.

(f) The employer may, in consultation with the verification officer deploy an electronic process for conducting the election over an information technology application, online platform or like other platform.

(4) Verification of membership of Trade Unions through secret ballot- *(i)* The verification officer shall convene meeting of representatives of all registered Trade Unions functioning in the industrial establishment at least sixty days before the date of actual voting, to decide –

(a) Publication of voters list;

(b) date, time, mode of voting, place of voting;

(c) date, time and place of counting; and

(d) other modalities relating to secret ballot.

(ii) The verification officer shall cause the minutes of the meeting to be prepared and signed by all participating Trade Unions. All participating Trade Unions shall be allotted symbols in the same meeting. If no decision could be taken regarding date, time, mode of voting, place of voting, allotment of symbols, date, time and place of counting and like

other matters in the meeting, then, the decision of the verification officer shall be final and he shall publish the schedule, program and procedure of such secret ballot election.

(iii) All workers whose names are borne on the muster roll of the industrial establishment on the date of reckoning shall be eligible to cast their vote.

(iv) The voters list shall be prepared by the employer of the industrial establishment on the basis of names of the workers borne on the muster roll referred to in clause *(iii)* and the voters list shall contain the name, father's name, designation, worker number/identity card number issued by the employer and place of posting of the worker. The final voter list shall be published by the employer after obtaining the approval of verification officer and shall be displayed at notice board at the main entrance and website, if any, of the industrial establishment. A copy of such voters list shall also be sent to the participating Trade Unions by hand or by registered post or through electronic mode.

(v) The verification officer shall display the list of the name of the participating Trade Unions with the symbol allotted to them on the notice board at the main entrance and web site, if any, of the industrial establishment within two days of finalization of the list.

(vi) The voting and counting of votes shall be held on the date, time and place fixed by the verification officer under the supervision of the verification officer and during the counting, agents of all participating Trade Unions shall be allowed to remain present.

(vii) After final counting of votes, the result shall be declared by the verification officer. The result sheet shall contain the name of all Trade Unions participated in election, total

number of votes polled and the number of votes cast in favor of each of the trade unions which participated in the election.

***(5) Verification report to the employer* -** The verification officer shall submit verification report along with the result sheet to the employer of industrial establishment.

***(6) Recognition of Trade Union as negotiating union or constituents of negotiating council* -** *(i)* On the basis of verification report submitted by verification officer, the employer of the industrial establishment shall grant recognition to a Trade Union as a negotiating union or a constituent of negotiating council as per provisions of sub- section *(3)* or sub-section *(4)* of section 14 of the Code, as the case may be.

(ii) Any recognition either as negotiating union or the negotiating council shall be valid for three years from the date of recognition or constitution or such further period not exceeding five years, in total, as may be mutually decided by the employer and the Trade Union, as the case may be.

***(7) Facilities to be provided by industrial establishment to a negotiating union or negotiating councils* -**In an industrial establishment, where there is a negotiating union or negotiating council, as the case may be, the employer of such industrial establishment shall provide the following facilities under sub-section *(7)* of section 14 to the negotiating union or negotiating council, as the case may be, namely: -

(i) Notice board for the purpose of displaying information relating to activities; of negotiating union or negotiating council, as the case may be;

(ii) Venue and necessary facilities for holding discussions by the negotiating union or negotiating council, as the case may be, as per schedule and agenda to be settled between employer of the industrial establishment and the negotiating union or negotiating council, as the case may be;

(iii) Venue and necessary facilities for holding discussions amongst the members of the negotiating union or constituents of negotiating council, as the case may be;

(iv) Facility for entrance of the office bearers of the negotiating union or negotiating council, as the case may be, in the industrial establishment for the purposes of ascertaining the matters which are relating to working conditions of the workers;

(v) Employer of the industrial establishment shall deduct subscription of the members of the Trade Union on the basis of the written consent of the worker;

(vi) When the office bearers of the negotiating union or negotiating council shall be holding meetings with the employer as per agreed schedule between employer and such employed office bearers shall be treated as on duty; and

(vii) Employer of an industrial establishment, having three hundred or more workers, shall provide suitable office accommodation with necessary facilities to the negotiating union or negotiating council, as the case may be.

15. Objects and composition of general funds and subscription of members of the Trade Union- *(1)* The general funds of a registered Trade Union shall not be spent on any other objects other than that of the following under sub-section *(1)* of section 15, namely: -

(a) the payment of salaries, allowances and expenses to office bearers of the Trade Union;

(b) the payment to expenses for the administration of the Trade Union, including audit of the accounts of the general funds of the Trade Union;

(c) the prosecution or defense of any legal proceeding to which the Trade Union or any member thereof is a party, when such prosecution or defense is undertaken for the purpose of securing or protecting any rights of the Trade Union as such or any rights arising out of the relations of any member with his employer or with a person whom the member employees;

(d) the conduct of trade dispute on behalf of the Trade Union or any member thereof;
(e) the compensation of members for loss arising out of trade disputes;

(f) allowances to members of their dependency on account of death, old age, sickness, accidents or unemployment of such members;

(g) the issue of, or the undertaking of liability under policies of assurance on the lives of members, or under policies insuring members against sickness, accident or unemployment;

(h) the provision of educational, social or religious benefits for members (including the payment of the expenses of funeral or religious ceremonies for deceased members) or for the dependents of members;

(i) the upkeep of a periodical publicized mainly for the purpose of discussing questions affecting employers or workman as such;

(j) the payment, in furtherance of any of the objects on which the general funds of the Trade Union may be spent, of contributions to any cause intended to benefit workman in general:

Provided that, the expenditure in respect of such contributions in any financial year shall not at any time during that year be in excess of one fourth of the combined total

of the gross income which has up to that time accrued to the general funds of the Trade Union during that year and of the balance at the credit of those funds at the commencement of that year; and

(k) subject to any conditions contained in the notification, any other object notified by the State Government in the *Official Gazette*.

(2) A registered Trade Union may constitute a separate fund under sub-section *(2)* of section 15 in furtherance of any of the objects as follows, namely:-

(a) the payment of any expenses incurred, either directly or indirectly, by a candidate or prospective candidate for election as a member of any legislative body constituted under the Constitution of India or of any local authority, before, during, or after the election in connection with his candidature or election; or

(b) the holding of any meeting or the distribution of any literature or documents in support of any such candidate or prospective candidate; or

(c) the maintenance of any person who is a member of any legislative body constituted under the Constitution or of any local authority; or

(d) the registration of electors or the selection of a candidate for any legislative body constituted under the Constitution or for any local authority; or

(e) the holding of political meetings of any kind, or the distribution of political literature or political documents of any kind.

(3) No member shall be compelled to contribute to the fund constituted under sub-rule (*2*); and a member who does not contribute to the said fund shall not be excluded from any

benefits of the Trade Union, or placed in any respect either directly or indirectly under any disability or at any disadvantage as compared with other members of the Trade Union (except in relation to the control or management of the said fund) by reason of his not contributing to the said fund; and contribution to the said fund shall not be made a condition for admission to the Trade Union.

16. Manner of making application for adjudication before Tribunal- *(1)* The application before the Industrial Tribunal shall be filed within one year of occurrence of any dispute as provided under section 22 or any such order of the Registrar passed in relation to such dispute along with the relevant copies of the documents related to such dispute or order and mentioning the cause of such dispute.

(2) The Tribunal shall give an opportunity of hearing to all concerned parties and shall pass the order.

(3) This order shall be final and binding upon all the parties and the Registrar.
(4) The Registrar shall make relevant entries in the relevant records maintained by his Office in accordance with the order of the Tribunal.

17. Amalgamation of Trade Unions and notice of change in name of Trade Union - *(1)* Any two or more registered Trade Unions may amalgamate together as one Trade Union with or without dissolution or division of the funds of such Trade Unions or either any of them, provided that, votes of at least two third of the members of each or every such Trade Union entitled to votes are recorded, and that at least two third of the votes recorded are in favor of the proposal.

(2) Notice of every amalgamation under sub-section *(2)* of section 24 shall be sent to the

Registrar in **Form IX.**

18. Distribution of funds of Trade Union on dissolution by Registrar- Where it is necessary for the Registrar under sub-section *(2)* of section 25 to distribute the funds of a registered Trade Union which has been dissolved, he shall divide the fund amongst the members proportionate to the amounts contributed by them by way of subscription during their membership.

19. Date, form and manner of forwarding general statement of Trade Union and its audit- *(1)* Every registered Trade Union shall submits general statement under sub-section *(1)* of section 26 in **Form X** to the Registrar on or the 30th April in every year.

(2) The audit of general statement shall be conducted in the manner specified in rule 10.

(3) After an inquiry if the Registrar finds any irregularities in general statement, he may take all the necessary action, as he deems fit.

20. Manner and purpose of recognition of a State Trade Union or a federation of Trade Unions under sub-section (2) of section 27- (1) The State Trade Union or federation of the Trade Unions having substantial membership in major sectors of employment across the State, shall make an application to the State Government or any Officer authorized by the State Government in this behalf for recognition of a Trade Union or a federation of Trade Unions as a State Trade Union under sub-section (2) of section 27 at State level.

(2) The State Government or the officer authorized by the State Government in this behalf, shall, after due enquiry, as it deems fit, decide such application within ninety days of its

receipt and send the copy of the decision to the applicant with a copy to the Registrar.

(3) If any dispute arises in relation to such recognition, the Government or the officer appointed by the State Government in this behalf, shall refer the dispute to the Industrial Tribunal. The Industrial Tribunal shall, after giving opportunity of hearing to the applicant and going through the relevant records of the case, decide the reference preferably within forty-five days and the order of the Tribunal shall be binding upon the parties.

CHAPTER- IV

STANDING ORDERS

21. Forwarding of information to certifying officer*– (1)* If the employer adopts the model standing orders of the Central Government referred to in section 29 with respect to matters relevant to his industrial establishment or undertaking, then, he shall intimate the concerned certifying officer electronically, or in person, or by speed post or by registered post, the specific date from which the provisions of the model standing orders which are relevant to his establishment or undertaking have been adopted.

(2) The model standing order adopted under sub-rule *(1)* shall apply to the industrial establishment, and to all its units in the State.

(3) On receipt of information under sub-rule *(1)*, the certifying officer shall enter the details of the industrial establishment which has adopted the model standing order in the register maintained under rule 28.

(4) Where, the certifying officer observes that the industrial establishment, which has intimated adoption of model standing orders, is also engaged in activities other than for

which model standing orders have been adopted, then, he may, within a period of thirty days from such receipt of intimation of model standing orders so adopted, direct such employer to include or adopt certain provisions which are relevant to his industrial establishment and indicate those relevant provisions and direct such employer to comply the same within a period of thirty days from the date of the receipt of such direction and send a compliance report only in respect of those provisions which the certifying officer has so directed to get included.

(5) If no observation is made by the certifying officer within a period of thirty days of the receipt of the information as specified in sub-rule *(1),* then, the model standing order shall be deemed to have been certified by the certifying officer.

(6) The provisions of the model standing orders adopted in accordance with the provisions of these rules shall remain in force with effect from the date specified in sub-rule *(1).*

(7) Without prejudice to the provisions of this rule, the certifying officer shall not raise any observation if the industrial establishment is engaged in activities which are wholly covered by the activities of the industrial establishment to which the standing orders apply.

22. Choosing of representatives of workers of the industrial establishment or undertaking for issuing notice by certifying officer where there is no Trade Union *– (1)* Where there is no Trade Union as is referred to in clause *(ii)* of sub-section (5) of section 30, then, the certifying officer or any authorized officer in his behalf, shall call a meeting of the workers to choose three representatives, to whom he shall, upon their being chosen, issue notice along with a copy of the standing order or modification, as the case may be, in English, as well as the translation thereof in the Marathi and any other language

understood by the majority of the workers, requiring comments or suggestions, if any, which the workers may desire to make to the draft standing orders to be submitted within fifteen days from the date of receipt of such notice.

(2) The Trade Union or negotiating union or constituent of negotiating council shall be given a copy of the draft standing orders or modification, as the case may be, in English, as well as the translation thereof in the Marathi and any other language known by the majority of the workers, for seeking their comments or suggestions, if any, within fifteen days from the date of the receipt of the notice in this rule.

23. Authentication of certified standing order- The standing orders or the modifications in the standing orders certified in pursuance of sub-section *(8)* of section 30 shall be authenticated by the certifying officer and shall be sent electronically, and a hard copy thereof by registered post or speed post, within seven days from the date of such authentication to all concerned, that is to say, the employer and all the registered Trade Unions or chosen representative of workers:

Provided that there shall not be any requirement of authentication under this rule in cases of deemed certification under sub-section *(3)* of section 30 and in cases where the employer has certified adoption of model standing orders.

24. Statement to accompany draft standing orders- *(1)* The statement to be accompanied with a draft standing order shall contain, the particulars such as name of the industrial establishment or undertaking concerned, address, e- mail address, contact number and the strength and details of workers employed therein including particulars of Trade Union, if any, to which such workers belong.

(2) The statement to be accompanied with a draft modification in an existing standing order, shall contain the particulars of such standing order which is proposed to be modified along with a tabular statement containing details of each of the relevant provision of that standing order in force and the proposed modification therein and reasons therefor.

(3) The statement referred to in sub-rules *(1)* and *(2)* shall be signed by a person authorized by the industrial establishment or undertaking.

(4) The model standing orders, if modified, shall also apply to all the units of the industrial establishment or undertaking in the State.

25*. *Conditions for submission of draft standing orders in similar establishment- In case of group of employers engaged in similar industrial establishments, they may, after consultation with the concerned Trade Union, submit a joint draft of standing order under section 30 and for the purpose of proceedings specified in sub-sections *(1)*, *(5)*, *(6)*, *(8)* and sub-section *(9)* thereof:

Provided that the joint draft of standing orders, in cases of group of employers engaged in similar industrial establishments, shall be drafted and submitted to the Commissioner of Labour or Officer Authorized by him, who shall, in consultation with the concerned certifying officers, certify or refuse to certify such joint draft standing orders, after recording reasons therefor:

Provided further that certifying officer shall give notice to all the concerned parties, and ensure reasonable opportunity of being heard before certifying the standing orders.

26. Disposal of appeal by appellate authority- *(1)* An employer or Trade Union or the

negotiating union or negotiating council, or where there is no negotiating union or negotiating council in an industrial establishment or undertaking, any union or such representative body of the workers of the industrial establishment or undertaking, may prefer an appeal against the order of the certifying officer made under sub-section *(5)* of section 30 within sixty days of the receipt of such order, and for that purpose draw up a memorandum of appeal in a tabular form stating therein the provisions of the standing orders which are required to be altered or modified or deleted or added along with the reasons therefor, and file it electronically or in person with the appellate authority.

(2) The appellate authority shall fix a date for the hearing of the appeal and direct notice thereof to be given, —

(a) where the appeal is filed by the employer, to Trade Union or the negotiating union or negotiating council, as the case may be, or where there is no negotiating union or negotiating council in an industrial establishment or undertaking, any union or such representative body of the workers of the industrial establishment or undertaking;

(b) where the appeal is filed by a Trade Union or the negotiating union or negotiating council, to the employer and the negotiating union or the negotiating council or all other Trade Unions of the workers of the industrial establishment, as the case may be, or where there is no negotiating union or negotiating council in an industrial establishment or undertaking, any union or such representative body of the workers of the industrial establishment or undertaking; and

(c) where the appeal is filed by a representative body of the workers, to the employer and other Trade Unions of the workers of the industrial establishment, or where there is no trade union of the workers in an industrial establishment or undertaking, any other worker who joins as a party to the appeal.

(3) The appellant shall furnish each of the respondents with a copy of the memorandum of appeal referred to in sub- rule *(1)*.

(4) The appellate authority may at any stage of the proceeding call for any evidence, if it considers necessary for the disposal of the appeal.

(5) On the date fixed under sub-rule *(2)* for the hearing of the appeal, the appellate authority shall take such evidence as it may have called for or considers relevant, if produced, and after hearing the parties, dispose of the appeal.

27. Sending of order and maintaining of standing orders- *(1)* The order of the appellate authority shall be sent electronically or otherwise within seven days of the disposal of appeal to the employer or Trade Union or the negotiating union or negotiating council or any union or representative body of the workers, as the case may be, by whom the appeal has been filed.

(2) The text of the standing orders as finally certified or deemed to have been certified or adopted model standing orders under this Chapter, shall be maintained by the employer in English, Marathi and any other language understood by majority of workers.

(3) The certified standing orders shall be displayed in legible condition by the employer on the special board to be maintained for the purpose at the entrance or near the entrance of

the industrial establishment through which majority of workers enter and may also be posted on the designated portal or website, if any, of such industrial establishment.

28. Register for filing finally certified copy of standing orders– *(1)* The certifying officer shall maintain electronically, a register in **Form-XI,** of all finally certified standing orders or deemed to have been certified or adopted model standing orders, of all the concerned industrial establishments, which shall, contain details of –

(a) the unique number assigned to each standing order;

(b) name of industrial establishment;

(c) nature of industrial establishment;

(d) date of certification or deemed certification or date of adoption of model standing orders by each establishment or undertaking;

(e) the areas of operation of the industrial establishment; and

(f) such other details as may be relevant and helpful in retrieving the standing orders and create a data base of such of all standing orders.

(2) The certifying officer shall furnish a copy of the certified standing orders or deemed certified standing orders referred to in sub-rule (1) to any person applying therefor, on payment of five rupees per page of the certified standing orders or deemed certified standing orders, as the case may be.

(3) The payment of fee for getting certified standing orders may also be made through electronic mode.

29. Application for modification of standing orders– The application for modification of an existing standing orders under sub-section *(2)* of section 35 shall be submitted electronically or in person or by registered post or speed post and shall contain the particulars of such standing orders which are proposed to be modified along with a tabular statement containing details of each of the relevant provisions of standing order in force, and proposed modifications therein, reasons thereof and the details of registered Trade Unions operating therein, and such statement shall be signed by a person authorized by the industrial establishment or undertaking or workers or a Trade Union or other representative body of the workers, as the case may be, who has submitted such application for modification.

CHAPTER-V

NOTICE OF CHANGE

30. Notice for change proposed to be effected- *(1)* Any employer intending to effect any change in the conditions of service applicable to any worker in respect of any matter specified in the Third Schedule to the Code, shall give notice in **Form-XII** electronically or by registered post with acknowledgement due or in person, to such workers likely to be affected by such change and shall also upload such notice on the designated portal, if any, of the industrial establishment.

(2) The notice referred to in sub-rule *(1)* shall be displayed conspicuously by the employer on the notice board or on the electronic notice board at the main entrance of the industrial establishment:

Provided that when there is a registered Trade Union or registered Trade

Unions or a negotiating union or negotiating council relating to the concerned industrial establishment, a copy of such notice shall also be served in the manner specified in sub-rule *(1)* on the secretary of such Trade Union or each of the secretaries of such Trade Unions, or secretary of the negotiating union or constituent of negotiating council, as the case may be and concerned Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour and Assistant Commissioner of Labour.

CHAPTER-VI

VOLUNTARY REFERENCE OF DISPUTE TO ARBITRATION

31. Form of arbitration agreement and manner of signing by parties thereto- *(1)* The employer and workers may agree to refer any industrial dispute to arbitration by entering into an arbitration agreement as provided in **Form- XIII.**

(2) The arbitration agreement referred to in sub-rule *(1)* shall be signed by the parties to the said agreement and it shall be accompanied by the consent, either in writing or electronically, of arbitrator or arbitrators.

(3) The arbitration agreement referred to in sub-rule *(1)* shall be signed

(i) in case of an employer, by the employer himself, or when the employer is an incorporated company or other body corporate, by the agent, manager or other officer of the company or corporation authorized for such purpose;

(ii) in the case of workers, by the officer of the registered Trade Union authorized in this behalf or by five representatives of the workers duly authorized in this behalf at a meeting of the concerned workers held for such purpose; and

(iii) in the case of an individual worker, by such worker himself or by an officer of the registered Trade Union, of which the worker is a member, or by another worker in the same establishment duly authorized by him in this behalf.

Explanation- For the purposes of this rule, the term "officer",–

(a) in case of an association of the employers, means any officer of such association of the employers authorized for such purpose; and

(b) in case of a registered Trade Union, means any of the following officers of such Trade Union authorized for such purpose, namely:–

(i) President; or

(ii) Vice-President; or

(iii) Secretary (including the General Secretary); or

(iv) A Joint Secretary; or

(v) Any other officer of such Trade Union authorized in this behalf by the President and Secretary of such Trade Union.

32. Issuing of notification- Where an industrial dispute has been referred to arbitration and the State Government is satisfied that the persons making the reference represent the majority of each party, it shall publish a notification in this behalf in the *Official Gazette* and upload it on the website of Labour Department, for the information of the employers and workers who are not parties to the arbitration agreement but are concerned in the dispute so that they may present their case before the arbitrator or arbitrators appointed for such purpose.

33. Choosing of representatives of workers where there is no Trade Union– Where there is no Trade Union, the representative of workers to present their case before the arbitrator or arbitrators, in pursuance of clause *(c)* of the proviso to sub-section *(5)* of section 42, shall be chosen by a resolution passed by the majority of concerned workers in **Form-XIV** authorizing therein to represent the case and the workers shall be bound by the acts of their representatives who have been so chosen to represent before the arbitrator or arbitrators, as the case may be.

CHAPTER-VII

MECHANISM FOR RESOLUTION OF INDUSTRIAL DISPUTES

34. Matters in respect of which a conciliation officer and Tribunal shall have powers of a Civil Court- The Conciliation officer and the Tribunal shall have the powers of a Civil Court as are vested in a Civil Court under the Code of Civil Procedure, 1908 (5 of 1908), when trying a suit in respect of the following matters, namely: –

(a) inspection of premises of establishment and documents;

(b) receiving evidence on affidavit;

(c) discovery of the documents;

(d) investigation and enquiry.

(e) any other matters that may be prescribed by the State Government

35. Holding of conciliation proceeding, full report and application and the manner of deciding such application- *(1)* Where the conciliation officer receives any—

(a) notice of a strike or lockout given under rule 37 or rule 38; or

(b) application in respect of an existing industrial dispute; or

(c) information regarding apprehended industrial dispute,

then, he shall—

(i) in case of clause *(a),* enter the details on the designated portal, if available and hold conciliation proceedings and inform the concerned parties the date of sitting for such purpose;

(ii) in case of clause *(b)*, enter the details on the designated portal, if available and examine the application and proceed with the application and hold the conciliation in respect thereof; and

(iii) in case of clause *(c),* enter the details on the designated portal, if available and issue a fresh notice to the parties concerned declaring his intention to commence conciliation proceedings.

(2) The employer's representative and the worker's representative shall, on receipt of the notice referred to in sub-rule *(1)*, submit their respective statements in respect of the said dispute in the first meeting of the conciliation proceedings.

(3) The conciliation officer shall, without delay, ascertain the facts and circumstances relating to the dispute and enquire into all matters affecting the merits and right settlement thereof and hold conciliation proceedings between the parties to the dispute and may do all such things as he thinks fit for the purpose of inducing the parties to come to a fair and amicable settlement of the dispute.

(4) If no settlement is arrived at in the conciliation proceedings referred to in sub-rule *(3),* the conciliation officer shall, within seven days from the date on which the con-

ciliation proceedings are concluded, upload a report on designated portal of Labour Department, if available and forward a copy thereof through electronic mode or by registered post or speed post or in person to the parties to the dispute and to the State Government or officer authorized by the State Government.

(5) If a settlement of the dispute or of any of the matters in dispute is arrived at in the course of the conciliation proceedings, the conciliation officer shall, apart from submitting a report thereof to the State Government or officer authorized by theState Government along with a memorandum of the settlements signed by the parties to the dispute, also upload such report and memorandum of settlement on the designated portal of Labour Department, if available.

(6) The report referred to in sub-rule *(4)* shall, inter alia, contain the submissions of the employer, worker or Trade Union, as the case maybe, involved in the dispute and it shall also contain the efforts made by the conciliation officer to bring the parties to an amicable settlement, reasons for refusal of the parties to resolve the dispute and the conclusion arrived at by the conciliation officer.

(7) All the evidences before the conciliation officer, except the documentary evidence, shall be filed in the form of affidavit and the parties to the dispute shall also file the application or, as the case may be, reply or rejoinder thereof in the form of an affidavit.

(8) Any dispute which is not settled during the conciliation proceedings, then, either of the concerned party may make an application in **Form XV,** before the Tribunal within ninety days from the date of the report under sub-rule *(2)*.

(9) In case of an industrial dispute which has not been settled during the conciliation proceedings, an application may be made before the Tribunal by either of the parties concerned for adjudication. The Tribunal shall direct the party raising the dispute to file a statement of claim with complete details along with relevant documents, list of supporting documents and witnesses within thirty days from the date on which application is filed. A copy of such statement may be sent to each of the opposite parties in the dispute.

(10) The Tribunal after ascertaining that the copies of statement of claim and other related documents are furnished to the other side by the party raising the dispute, the Tribunal shall fix the first hearing as soon as possible and within a period of one month from the date of receipt of the application. The opposite party or parties shall file their written statement together with supporting documents and the list thereof and list of witnesses, if any, within a period of thirty days from the date of first hearing and simultaneously forward a copy thereof to the opposite party or parties for service.

(11) Where the Tribunal finds that the party raising the dispute, despite its directions, did not forward the copy of the statement of claim and other documents to the opposite party or parties, it shall give directions to the concerned party to furnish the copy of the statement to the opposite party or parties, granting extension of fifteen days for filing the statement, if the Tribunal finds sufficient cause for not filing the statement of claim and other documents within time.

(12) Evidence shall be recorded either in Tribunal or may be filed on affidavit but in the case of affidavit the opposite party shall have the right to cross-examine each of the deponents filing the affidavit. Where the oral examination of each witness proceeds, the Tribunal shall make a memorandum of the substance of what is being deposed. While

recording the oral evidence the Industrial Tribunal shall follow the procedure laid down in rule 5 of Order XVIII of the First Schedule to the Code of Civil Procedure, 1908 (5 of 1908).

(13) On completion of evidence, arguments may be heard immediately or a date may be fixed for arguments, which shall not be beyond a period of fifteen days from the closure of evidence.

(14) The Tribunal shall not ordinarily grant an adjournment for a period exceeding a week at a time, but not in any case more than three adjournments in all, at the instance of the parties to the dispute, shall be granted:

Provided that, the Tribunal for reasons to be recorded in writing, grant an adjournment exceeding a week at a time but not in any case more than three adjournments, at the instance of any one of the parties to the dispute, shall be granted.

(15) In case any party defaults or fails to appear at any stage, the Tribunal may proceed with the case ex-parte, and decide the application in the absence of the defaulting party:

Provided that, the Tribunal on the application of either party filed before the submission of the award, revoke the order that the case shall proceed ex-parte, if it is satisfied that the absence of the party was on justifiable grounds, and proceed further to decide the matter as contested.

(16) The Tribunal shall communicate its award to the parties concerned and the State Government within one month from the date of the pronouncement of the award.

(17) The Tribunal may summon and examine any person whose evidence appears to it to

be material for deciding the case and shall be deemed to be a civil court within the meaning of sections 384, 385 and 387 of the Bhartiya Nagarik Suraksha Sanhita, 2023 (46 of 2023).

(18) Where assessors are appointed to advise the Tribunal under sub-section *(5)* of section 49 in relation to proceeding before it, the Tribunal shall obtain the advice of such assessors, but such advice shall not be binding on such Tribunal.

(19) A party in an award, who wants to obtain a copy of the award or other document, may obtain a copy of the award or other document after depositing the fee electronically in the Tribunal in the following manner, namely: -

(a) fee for obtaining a copy of an award or the document filed in any proceedings of Tribunal be charged at the rate of ten rupees per page,

(b) for certifying a copy of any such award or order or document, a fee of ten rupees per page shall be payable,

(c) copying and certifying fees shall be payable electronically or manually,

(d) where a party applies for immediate delivery of a copy of any such award or document, an additional fee equal to one-half of the fee leviable under this rule shall be payable.

(20) The representatives of the parties appearing before a Tribunal shall have the right of examination, cross-examination and of addressing the Tribunal when evidence has been called:

Provided that parties shall himself or engage any legal practitioner or any union representative or any authorized representative to appear before tribunal.

(21) The proceedings before Tribunal shall be held in open court:

Provided that, the Tribunal may direct any proceeding before it to be held by video conferencing:

Provided further that, Tribunal may at any stage direct that any witness shall be examined, or its proceedings be held in-camera.

36. Application for recovery of dues- *(1)* Where any money is due from an employer to a worker or a group of workers under a settlement or an award or under the provisions of Chapter IX or Chapter X of the Code, the worker or the group of workers, as the case may be, may apply to the State Government or to the officer to whom powers of State Government have been delegated in **Form -XVI** for the recovery of such money due:

Provided that in the case of a person authorized in writing by the worker, or in the case of the death of the worker, the assignee or heir of the deceased worker shall make the application in **Form XVII.**

(2) Where any worker or a group of workers is entitled to receive from the employer any money or any benefit which is capable of being computed in terms of money, the worker or the group of workers, as the case may be, may apply to the Tribunal having jurisdiction, in **Form XVIII** for the determination of the amount due or, as the case may be, the amount at which such benefit should be computed, and such Tribunal shall decide the application within a period not exceeding three months from the date on which the application is filed:

Provided that in the case of the death of a worker referred to in this sub-rule, the application shall be made in **Form XIX** by the assignee or heir of the deceased worker.

CHAPTER-VIII

STRIKE AND LOCKOUTS.

37. Number of persons by whom notice of strike shall be given, person or persons to whom such notice shall be given and manner of giving such notice– *(1)* The notice of strike referred to in sub-section *(1)* of section 62 shall be given to the employer of an industrial establishment in **Form- XX,** which shall be duly signed by the Secretary of the concerned registered Trade Union or where there is no registered Trade Union, by five elected representatives of the workers giving the notice relating to the concerned industrial establishment, endorsing the copy thereof electronically or by registered post or speed post to the concerned conciliation officer, Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour and Commissioner of Labour State of Maharashtra.

(2) The date of receipt of the notice referred to in sub-rule *(1)* shall be the date of receiving the notice for the purposes of clause *(a)* of sub-rule *(1)* of rule 35.

(3) If the employer of an industrial establishment receives any notice of strike as referred to in sub-section *(1)* of section 62 from any person employed by him, then he shall, within five days from the date of receiving of such notice, intimate the same electronically to the concerned conciliation officer, Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour and Commissioner of Labour, State of Maharashtra.

38. Notice of lock-out and authority– *(1)* The notice of lock-out referred to in sub-section *(2)* of section 62 shall be given by the employer of an industrial establishment in **Form-XXI** to the Secretary of every registered Trade Union relating to such industrial establishment by registered post or speed post or electronically, endorsing a copy thereof

to the concerned conciliation officer, Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour and Commissioner of Labour, State of Maharashtra.

(2) The notice referred to in sub-rule *(1)* shall be displayed conspicuously by the employer on a notice board or on electronic board at the main entrance to the industrial establishment and a copy of the said notice may also be posted on the designated portal, if any, of such industrial establishment and the date of receipt of such notice by the conciliation officer shall be the date of receiving the notice for the purposes of clause *(a)* of sub-rule *(1)* of rule 35.

(3) If the employer gives to any person employed by him a notice of lock-out, then he shall, within five days from the date of such notice, intimate electronically the same to the concerned conciliation officer, Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour and Commissioner of Labour, State of Maharashtra.

CHAPTER -IX

LAYOFF, RETRENCHMENT AND CLOSURE.

39. Service of notice before retrenchment of worker– If any employer desires to retrench any worker employed in his industrial establishment who has been in continuous service for not less than one year under him, then, such employer shall give prior notice of such retrenchment in **Form-XXII** to the State Government and copy thereof to the concerned Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour, Assistant Commissioner of Labour through e-mail or, by registered or speed post or in person, in the following manner, namely: —

(a) where notice is given to a worker, notice of retrenchment shall be sent within three days from the date on which notice is served on the worker;

(b) where no notice is given to the worker and he is paid one month's wages in lieu thereof, notice of retrenchment shall be sent within three days from the date on which such wages are paid; and

(c) where retrenchment is carried out under an agreement, which specifies a date for the termination of service, notice of retrenchment shall be sent so as to reach the State Government andto the concerned Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour, Assistant Commissioner of Labour at least one month before such date:

Provided that if the date of termination of service agreed upon is within thirty days of the agreement, the notice of retrenchment shall be sent to State Government and to the concerned Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour, Assistant Commissioner of Labour within three days of the agreement.

40. Manner of giving an opportunity for re-employment to retrenched workers– *(1)* The employer shall prepare a list of all workers in the particular category from which retrenchment is contemplated, arranged according to the seniority of their service in that category and cause a copy thereof to be pasted on a notice board in a conspicuous place in the premises of the industrial establishment at least seven days before the actual date of retrenchment.

(2) When any vacancy occurs in an industrial establishment and there are workers of such industrial establishment retrenched within one year prior to the proposal for filling such

vacancies, then, the employer of such industrial establishment shall, if such workers are citizens of India and have given their willingness for employment, give them preference over other on the basis of their service seniority.

(3) The employer shall arrange for the display on a notice board in a conspicuous place in the premises of the industrial establishment the details of vacancies at least fifteen days before the date on which such vacancies are to be filled and shall also give intimation of those vacancies by registered post or speed post or through e-mail to every one of all the retrenched workers eligible to be considered therefor, to the latest address or e-mail, given by each of them at the time of retrenchment or at any time thereafter:

Provided that when the number of such vacancies is less than the number of retrenched workers, it shall be sufficient if the intimation is given by the employer individually to the senior most retrenched workers in the list referred to in sub-rule (1) and the number of such senior-most workers being double the number of such vacancies:

Provided further that where the vacancy is of duration of less than one month there shall be no obligation on the employer to send intimation of such vacancy to individual retrenched workers:

Provided also that if a retrenched worker, without sufficient cause being shown in writing to the employer, does not offer himself for re-employment on the date or dates specified in the intimation sent to him by the employer under this sub-rule, the employer may not intimate to him the vacancies that may be filled on any subsequent occasion.

(4) Immediately after complying with the provisions of sub-rule *(3)*, the employer shall also inform the negotiating union or the constituent of negotiating council or Trade Unions

connected with the industrial establishment, of the number of vacancies to be filled and names of the retrenched workers to whom intimation has been sent under that sub-rule:

Provided that the provisions of this sub-rule need not be complied with by the employer in any case where intimation is sent to every worker mentioned in the list prepared under sub-rule *(1)*.

41. Service of notice by employer for intended closure- *(1)* If an employer intends to close down an industrial establishment, he shall give notice within the time as specified in sub-section *(1)* of section 74 of such closure in **Form -XXII** to the State Government and copy thereof to the concerned Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour, Assistant Commissioner of Labour by e-mail or registered post or speed post or in person.

(2) A copy of the notice referred to in sub-rule *(1)* shall also be sent to the registered Trade Unions or authorized representatives of workers, as the case may be, operating in the Industrial establishments.

CHAPTER – X

SPECIAL PROVISIONS RELATING TO LAY-OFF, RETRENCHMENT AND CLOSURE IN CERTAIN ESTABLISHMENTS.

42. Manner of making application to State Government by employer for the intended lay-off and manner of serving copy of such application to workers - *(1)* An application for permission under sub-section *(1)* of section 78 shall be made by the employer in **Form-XXIII** stating clearly therein the reasons for the intended lay-off and

a copy of such application shall be served simultaneously to the workers concerned and concerned Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour, Assistant Commissioner of Labour electronically, or in person, or by registered post or speed post.

(2) The application referred to in sub-rule *(1)* shall also be displayed conspicuously by the employer on a notice board or on electronic board at the main entrance of the industrial establishment.

43.Time-limit for review – *(1)* The State Government may, either on its own motion or on the application made by the employer or any worker, review its order granting or refusing to grant permission under sub-section *(4)* of the section 78.

(2) The employer or any worker concerned, along with the order referred to in sub-rule *(1)*, may make an application, within thirty days from the date on which the order is made, to the State Government for reviewing the order and that Government shall, within two months from the date on which the application is made, dispose of the same after providing the concerned parties an opportunity of being heard.

(3) Where the State Government decides to review the order referred to in sub-rule *(1)* on its own motion, it may take necessary steps within one month from the date on which the order is made and after providing the concerned parties an opportunity of being heard, dispose of such review within a period of two months from the date on which such decision is taken.

44. Manner of making application to State Government by employer for intended retrenchment and manner of serving copy of such application to workers– *(1)* An

application for prior permission referred to in clause *(b)* of sub-section *(1)* of section 79 shall be made by the employer in **Form- XXIII** stating clearly therein the reasons for the intended retrenchment and a copy of such application shall be sent to the concerned workers and concerned Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour, Assistant Commissioner of Labour electronically, or in person, or by registered post or speed post.

(2) The application referred to in sub-rule *(1)* shall also be displayed conspicuously by the employer on a notice board or on electronic board at the main entrance to the industrial establishment.

45. Time-limit for review – *(1)* The State Government may, either on its own motion or on the application made by the employer or any worker, review its order granting or refusing to grant permission under sub-section *(3)* of section 79.

(2) The employer or any worker concerned, along with the order referred to in sub-rule *(1),* may make an application within thirty days from the date on which such order is made, to the State Government for reviewing that order and that Government shall within a period of two months from the date on which such application is made, dispose of the application after providing the concerned parties an opportunity of being heard.

(3) Where the State Government decides to review the order referred to in sub-rule *(1)*, on its own motion, it may take necessary steps within one month from the date on which such order is made and after providing the concerned parties an opportunity of being heard, dispose of such review within a period of two months from the date on which such decision is taken.

46. Application to State Government by employer for intended closing down of an industrial establishment and manner of serving copy of such application to representatives of workers– An employer who intends to close down an industrial establishment, to which the provisions of Chapter X of the Code apply, shall apply to the State Government in **Form XXIII** for prior permission, at least ninety days before the date on which the intended closure is to become effective, stating clearly therein the reasons for such intended closure of the industrial establishment and simultaneously a copy of such application shall also be sent to the representatives of the workers and concerned Additional Commissioner of Labour or Deputy Commissioner of Labour, Assistant Commissioner of Labour electronically or in person, or by registered post or speed post.

47. Time-limit for review– *(1)* The State Government may, either on its own motion or on an application made by the employer or any worker, review its order granting or refusing to grant permission under sub-section *(2)* of section 80.

(2) The employer or any worker concerned may make an application along with the order referred to in sub-rule *(1)*, within thirty days from the date on which such order is made, to the State Government for reviewing that order and that Government shall, within two months from the date on which such application is made, dispose of that application after providing the concerned parties an opportunity of being heard.

(3) Where the State Government decides to review the order referred to in sub-rule *(1)* on its own motion, it may take necessary steps within one month from the date on which the order is made, and after providing the concerned parties an opportunity of being heard, dispose of such review within a period of two months from the date on which such decision is taken.

CHAPTER – XI

WORKERS RESKILLING FUND.

48. Contribution from such other sources to be made to worker re-skilling fund- In addition to contribution of employer under clause *(a)* of sub-section *(2)* of section 83, the workers re-skilling fund shall consist of, -

(1) donations from industrial or employer or builder's association;

(2) donations from employee's associations;

(3) donations from citizens of India;

(4) grants from Central and State Governments;

*(5)*contributions from the Funds of Member of Parliament and State Legislatures;

(6) grants or donations from local authority or such other institutions.

49. Manner of utilisation of fund – *(1)* Every employer who has retrenched a worker or workers in his industrial establishment under the Code, shall, within ten days from the date of such retrenchment, electronically transfer an amount equivalent to fifteen days of last drawn wages of such retrenched worker or workers into the accounts to be maintained by concerned District Head of the Labour Commissionerate as notified by State Government.

(2) The fund so received under sub-rule *(1)* shall be transferred by concerned district head, electronically to each of the retrenched worker account or retrenched worker's accounts, as the case may be, within forty-five days of retrenchment to enable him utilise that amount for his re-skilling.

(3) The employer shall also submit the list containing the name of each retrenched worker,

the amount equivalent to fifteen days of wages last drawn by such retrenched worker along with his bank account details to office of the Commissioner of Labour, Maharashtra State, concerned office of Additional Labour Commissioner or Office of Deputy Commissioner of Labour and Office Assistant Commissioner of Labour.

CHAPTER – XII

OFFENCES AND PENALTIES.

50. Manner of composition of offence by a Gazetted Officer and the manner of making application for compounding of any offence– *(1)* The officer notified by the State Government for the purposes of compounding of offences under sub-section *(1)* of section 89 (hereinafter referred to as "the compounding officer") shall, if he is of the opinion that any offence under the Code for which the compounding is permissible under the said section and in respect of which prosecution is not instituted, send a notice to the accused in **Form XXIV** consisting of three parts through electronically and in person, or by registered post or speed post.

(2) In Part I of **Form XXIV**, the compounding officer shall, inter alia, specify––

(a) the name of the offender and his other particulars;

(b) the details of the offence and the section under which the offence has been committed; and

(c) the compounding amount required to be paid towards the composition of such offence.

(3) In Part II of the **Form XXIV**, the compounding officer shall specify the consequences

if the offence is not compounded, and Part III of the said Form shall contain the application to be filed by the accused, if he desires to compound the offence.

(4) Each notice referred to in sub-rule *(1)* shall have a continuous unique number containing alphabets or numerical and other details such as compounding officer concerned, industrial establishment, year, place and type of inspection for the purpose of easy identification.

(5) The accused to whom the notice referred to in sub-rule *(1)* is served, may send the duly filled up application in Part III of the notice, in the account specified by the compounding officer in the notice, **Form XXIV** to the compounding officer electronically and deposit the compounding amount electronically, or by cash, or demand draft, as the case may be, within fifteen days of the receipt

(6) Where the prosecution has already been instituted against the accused in the court of competent jurisdiction, the accused may make an application to such court to allow composition of the offence against him and that court may, after considering the application, allow composition of the offence by the compounding officer in accordance with the provisions of section 89 and procedure specified in this rule.

(7) If the accused complies with the requirement of sub-rule (5), the compounding officer shall compound the offence for the amount of money deposited by the accused and—

(a) if the offence is compounded before the institution of prosecution, then, no complaint for prosecution shall be instituted against the accused;

(b) if the offence is compounded pending proceeding under section 85, the

compounding officer shall intimate the composition to the officer referred to in that section, who shall, after intimation, close the proceeding in respect of the accused person of such offence; and

(c) if the offence is compounded after the institution of prosecution under sub-rule *(6)* with the permission of the court, then, the compounding officer shall treat the case as closed and intimate the composition of the offence to the competent court by which such composition was allowed and after receiving such intimation, the court shall discharge the accused person and close the prosecution.

(8) The compounding officer shall exercise the powers to compound offence under this rule, subject to the direction, control and supervision of the State Government.

CHAPTER – XIII

MISCELLANEOUS.

51. Protected workmen under sub-section (4) of section 90- *(1)* Every registered Trade Union connected with an industrial establishment, to which the provisions of the Code apply, shall communicate to the employer before the 30th April of every year, the names and addresses of such of the officers of such Trade Union who are employed in that establishment and who, in the opinion of such Trade Union should be recognized as protected workers.

(2) Any change in the incumbency of any officer of the Trade Union referred to in sub-rule *(1)* shall be communicated to the employer by such Trade Union within fifteen days of

such change.

(3) The employer shall, within fifteen days of the receipt of the names and addresses from the Trade Union under sub- rule *(1)* and subject to the provisions of sub-section *(3)* and sub-section *(4)* of section 90, recognize such workers to be protected workers for the purposes of the said section and communicate to such Trade Union, in writing, the list of workers recognized as protected workers for a period of twelve months from the date of such communication.

(4) Where the total number of names received by the employer under sub-rule *(1)* exceeds the maximum number of protected workers, admissible for the industrial establishment under sub-section *(4)* of section 90, the employer shall recognize only such maximum number of workers as protected workers:

Provided that where there is more than one registered Trade Union in the industrial establishment, the maximum number shall be so distributed by the employer among the Trade Unions that the numbers of recognized protected workers in individual Trade Unions bear practicably the same proportion to one another as the membership figures of the Trade Unions; and the employer shall in that case intimate in writing to the President or the Secretary of each of the concerned Trade Union, the number of protected workers allotted to it:

Provided further that where the number of protected workers allotted to such a Trade Union under this sub- rule falls short of the number of officers of such Trade Union seeking protection, then that Trade Union shall be entitled to select the officers to be recognized as protected workers; and such selection shall be made by that Trade Union

and communicated to the employer within five days of the receipt of written intimation of the employer in this regard.

(5) Where a dispute arises between an employer and any registered Trade Union in any matter connected with the recognition of protected workers under this rule, such dispute shall be referred to the Assistant Commissioner of Labour concerned, whose decision thereon shall be final.

52. Complaint by an aggrieved employee- *(1)* Every complaint of an aggrieved employee under section 91 shall be made electronically, or by registered post or speed post in **Form-XXV** and shall be accompanied by as many copies thereof for each of the opposite parties mentioned in such complaint.

(2) Every complaint under sub-rule *(1)* shall be verified by the aggrieved employee making the complaint or by the authorized representative of such employee proved to the satisfaction of the conciliation officer, arbitrator, Tribunal as the case may be, to be acquainted with the facts of the case.

53. Authorisation of worker for representing in any proceeding – Where the worker is not a member of any Trade Union, then, any member of the executive or other office-bearer of any Trade Union connected with or by any other worker employed in the industry in which the worker is employed, may be authorized in **Form-XIV** by such worker to represent him in any proceeding under the Code relating to a dispute in which that worker is a party.

54. Authorisation of employer for representing in any proceeding– Where an employer is not a member of any association of employers, then, such employer may authorize in

Form-XIV, an officer of any association of employers connected with, or by any other employer engaged in, the industry in which the employer is engaged, to represent him in any proceeding under the Code relating to a dispute in which that employer is a party.

***55. Expenses of witness* –** Every person, who attends or otherwise appears on receipt of a summon, as a witness before a Tribunal or an arbitral tribunal, shall be entitled to an allowance for expenses on the same rates as applicable to witnesses in the civil court in the district where such enquiry, adjudication or arbitration, as the case may be, is being conducted.

56. Collection of Labour Statistics- The employer shall submit the details of strike, lockout, lay-off, retrenchment, closure and any other statistics required under these rules electronically or otherwise and in the manner specified by the office of Director General, Labour Bureau, Government of India, State Government and Commissioner of Labour Maharashtra State, from time to time.

***57. Publication for communication*–** For the purposes of communication to effect service of messages and documents under these rules, the State Government, Tribunal, every employer for which the State Government is the appropriate Government, every Trade Union, negotiating union or the constituents of negotiating council and every authority referred to in these rules, shall specify their e-mail id or website or portal or any or all of them, as the case may be, in their respective letter-heads.

***58. Maintenance of records, registers, forms, notice and display board*–** *(1)* All records, registers, forms, notices, display boards and other documents which are required to be maintained under the Code and under these rules shall also be maintained in electronic

manner in the required format or containing the information as is required.

(2) The records, registers, forms, notices, display boards and other documents referred to in sub-rule *(1)* shall comply with the requirement of retention of records and shall be produced or shown as and when required by the Inspector- cum-Facilitator or the concerned authority specified in this behalf under the Code or these rules.

59. Appointment of Commissioner- Where it is necessary to appoint a Commissioner under sub-section *(3)* of section 59 for the purposes of computing the money value of a benefit referred to in sub-section *(2)* of the said section, the Tribunal may appoint a —

(a) person with experience in the particular industry, trade, business or field encompassing the question referred to in sub-section (2) of the said section; or

(b) person who had been a judge of a civil court; or

(c) stipendiary magistrate; or

(d) registrar or secretary of, a Tribunal constituted under any State Act or, a Tribunal constituted under the Code.

60. Fees for Commissioner*, etc.- (1)* The Tribunal shall, after consultation with the parties, estimate the probable duration of enquiry by the Commissioner referred to in rule 59 and fix the amount of his fees and other incidental expenses incurred by him.

(2) The Tribunal shall direct the payment of fees and other incidental expenses to the Commissioner into the nearest treasury, within a specified time, by such party or parties and in such proportion, as it may deem fit.

(3) The Commissioner shall not submit his report until the receipt of deposit into the treasury of the sum referred to in sub-rule *(2)* is filed before the Tribunal:

Provided that the Tribunal may, for reasons to be recorded in writing, direct that any further sum or sums be deposited into the treasury within such time and by such parties as it may deem fit:

Provided further that the Tribunal may in its discretion, extend the time for depositing such sum into the treasury.

(4) The Tribunal may, at any time, for reasons to be recorded in writing, vary the amount of the Commissioner's fees in consultation with the parties.

(5) The Tribunal may direct that the fees shall be disbursed to the Commissioner in such installments and on such date as it may deem fit.

(6) The undisbursed balance, if any, of the sum deposited under this rule shall be refunded to the respective party or parties who deposited the sum in the same proportion as that in which it was deposited.

61. Time for submission of report- *(1)* Every order for the appointment of Commissioner under sub-section *(3)* of section 59 shall indicate a date, allowing sufficient time, for the Commissioner to submit his report.

(2) If for any reason the Commissioner anticipates that the date fixed for the submission of his report is likely to be exceeded, he shall apply, before the expiry of the said date, for extension of time setting forth grounds thereof and the Tribunal shall, after consideration, pass suitable orders on such application:

Provided that the Tribunal may, if it deems fit for sufficient cause, grant extension of time even where no application for such extension has been received from the

Commissioner within the time limit allowed under sub-rule (1).

62. Repeal and saving- The Industrial Disputes (Maharashtra) Rules, 1957, the Maharashtra Industrial Employment (Standing Orders) Rules, 1959 and the Maharashtra Trade Unions Regulations, 1927, are hereby repealed.

FORM- I

(See Rule 4)

(MEMORANDUM OF SETTLEMENT ARRIVED AT IN THE COURSE OF CONCILIATION PROCEEDINGS OR OTHERWISE)

Names of Parties:

……………………………………………Representing employer(s);

……………………………………………Representing workers;

Short recital of the case

………………………………………………………..

Terms of settlement

……………………………………………………….

Signature of the parties

Witnesses:

(1)

(2)

*Signature of Conciliation Officer

In case the settlement arrived at between the employer and his workers otherwise than in the course of conciliation proceeding the copy of the memorandum shall be marked to the concerned Additional/Deputy/Assistant Labour Commissioner.

FORM- II

(See Rule 10 (5))

Auditors' Declaration

The undersigned having had access to the books and accounts of the.............. union and having examined the foregoing statements and verified the same with the account vouchers relating thereto, now sign the same as found to be correct, duly vouched and in accordance with the law, subject to the remarks, if any, appended hereto and also certify that the.................. union had properly maintained its membership register and its accounts and the members had paid their membership subscription to the........................... union as shown in the foregoing statement of the general fund account of the trade union, subject to the remarks, if any, appended hereto.

(1) Auditor
(2) Auditor

FORM- III
(See Rule 11 (1))

Application for Registration of Trade Union

Name of proposed Trade Union: ....
Address: ....
Dated the day of 20..........

1. We hereby apply for the registration of a Trade Union under the name of -------
2. The address of the Head Office of the Union to which all communications and notices may be addressed is ....
3. The .... Union came into existence on the .... day of .... 20.
4. The union is a union of employers/workers engaged in the .... industry/or .... profession/or .... (establishment), and has .... members.
5. The particulars required by section 7 and 8 of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020) are given in Schedules I, II and III attached hereto
6. An affidavit in Form IV as required by section 8(1) (a) of Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020) is attached herewith.
7. One copy of the Rules of the Trade Union together with a copy of resolution by the members of the Trade union adopting such rules is attached to this application.
8. We have been duly authorized by the Trade Union to make this application on its behalf, along-with a copy of resolution therefore.

Sr. No.	Name	Occupation	Address	Signed
1				
2				
3				
4				
5				

To
The Deputy Registrar of Trade Union, ……………………..(Concern Area)

SCHEDULE I

(Rule (11) (1) Form III)

Industrial Relations Code, 2020

List of Officers

Name of Trade Union ....

Office Held in Union	Name	Age	Address	Occupation

SCHEDULE II

(Rule (11) (1) Form III)

Reference to Rules

The number of the rules making provision for the several matters details in column (1) are given in column (2) below:

Matter (1)	Number of rules (2)
Name of Union	
The Whole of the objects for which the Union has been established	
The Whole of the purpose for which the general funds of the union shall be applicable	
The maintenance of a list of members	
The facilities provided for the inspection of the list of members, by officer and members	
The admission of ordinary members	
The admission of honorary or temporary members	
The condition under which members are entitled to benefits assured by rules	
The conditions under which fines or forfeitures can be imposed or varied	
The manner in which the rules shall be amended, varied of rescinded	

The manner in which the members of the executive and the other officers of the union shall be appointed and removed	
The safe custody of funds	
The annual audit of the accounts	
The facilities for the inspection of the account books by officers and members	
The manner in which the union may be dissolved.	

SCHEDULE III

(Rule (11) (1) Form III)

(This need not be filled in if the Union came into existence less than one year before the date of application for Registration)

Statement of Liabilities and Assets on the ……… day of ……. 20 ……

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Amount of General Fund Amount of Political Fund		Cash In hands of Treasurer In hands of Secretary In hands of	
Loans from		In the Banks In the Bank	
Debts due to		Securities as per list below Unpaid subscription due Loans to-	
Other liabilities (to be specified)		Immovable property :- Goods and furniture other assets (to be specified	
Total liabilities		Total assets	

List of Securities

Particulars	Face value	Cost Price	Market value	In hands of
(Signed)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.			

FORM-IV

(See Rule 11(2))

Affidavit of applicant for registration of Trade Union

I Shri/Smt --

Address --

Occupation--

Age -------------------------------Years -- truly declare in writing that on this date …….. in this region ……… for the purpose of this business ………. meeting of the Union under the chairmanship of……… in which (Name of the Union) has been registered under The Industrial Relations Code 2020 (35 of 2020).
The name and the registration details is as follows

S.N.	**Name**	**Age**	**Occupation**	**Address**
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				

The above mentioned registrants and their deputation still stand valid and are still valid members of the Union.

On this date the executive committee was elected in the general election dated …..

The above mentioned persons have filed the application regarding cancellation of registration or registration in my case. According to my information, the application has been included in the list of members, attached membership list is true.

I swear and believe that the above said is true to my information and knowledge

Date Signature.
Place

FORM-V

(See Rule 11(5))

Certificate of Registration of Trade Union

Name of Trade Union-

Registration Number .... Office of the Registrar of Trade Union, (Concerned area)

It is hereby certified that the .... Union having address ----------------- has been registered under the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020), this............day of........20....

SEAL

Registrar/ Deputy Registrar of Trade Unions.

FORM-VI

(See Rule 11(7))

Register of Trade Union

Name of Trade Union ----------------------- Date of Registration------------------- Remarks

Registration Number -------------------- Number of application form ------------------------

Addresses of Head Office---

Subsequent changes of the address of the head office	Name of Members making application
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

Offices (Transfer from one post to another count as relinquishment of appointment held)

Year of entering in office	Name	Office held in Union	Age on entry	Address	Occupation	Year of re-linquishing Office	Other Of-fices held in addition to membership of execu-tives with dates

FORM-VII

(See Rule 11(8))

Application to withdraw or cancel Certificate of Registration

Name of Trade Union-

Registration Number

Dated the.................day of...........20.......

To

Registrar/Deputy Registrar of Trade Union

………………………………

The above mentioned Trade Union desires that its certificate of registration under the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020), may be withdrawn (or cancelled) and at general meeting* duly held on the.........day of....... 20 .... it was resolved as follows

(Here give exact copy of Resolution)

(Signed)

* If not at a general meeting, state in what manner the request has been determined upon

FORM-VIII

(See Rule 13 (5))

Application for any change in particulars given by union in its application form for Registration and in its constitution or rules to Registrar

Name of Trade Union: .... Address: .... dated the day of 20..........

R/s sir,

We want to make following changes in application Form / in constitution / rules / office bearers, etc. submitted along with the application Form dated ---

1. --------------------------------
2.---------------------------------
3.---------------------------------

SEAL Signature.

To
The Deputy Registrar of trade Union, ……………………..(Concerned Area)

FORM- IX

(See Rule 17(2))

Notice of Amalgamation of Trade Unions

A. Name of registered trade union...

B. Number of registration...

Serial No.	Name of the Trade Union	Registration number	Address
(1)	(2)	(3)	(4)
1			
2			
3			

C. Dated the......................day of.....................19.......................

To,

The Registrar / Deputy Registrar of Trade Unions,

(Concerned area)

Notice is hereby given that in accordance with the requirements of section 24 of the Industrial Relations Code 2020(35 of 2020), the members of each of the above-mentioned trade unions have resolved to become amalgamated together as one trade union. Copies of the resolution approving the amalgamation are enclosed.

And that the following are the terms of the said amalgamation.
(State the terms)
And that it is intended that the trade union shall henceforth be called the ....

Accompanying with the notice, a copy of the Rules intended to be henceforth adopted by the amalgamated trade union, which are the rules (if so) of the union.

(To be signed by seven members and the Secretary of each trade union)

Name and address to (Signed) 1 Secretary
Which registered copy is to be sent

2
3
4
5 Members
6
7
8

FORM- X

(See Rule 19 (1) and 11(3))

General Statement prescribed under section 26 of the Industrial Relations Code, 2020
From 1st January,............. to 31st December.........

Part A

1. Name of Trade Union ....
2. Address..
3. Registered Head Office..
4. No. and date of certificate of Registration No...................date........
5. To which category of industry the union belongs? viz., the public sector or private sector. ....
6. Under whose jurisdiction the above-mentioned Industry falls? viz., whether Central Government or State Government. ....
7. Is the union affiliated to any All India Body? If so, stale its name and affiliation number. ....No.........
8. Affiliation fee........... Rs. ....
9. Number and date of payment of affiliation fee to the All India Body. Receipt No. ……..date........
10. Number of the members of the Working Committee. ....
11. Number of outsider members, if any, in the Working Committee. ....
12. Name of the industry to which the union belongs. ....
13. Details about the jurisdiction of the union. ....
14. Monthly subscription for the members. ....
15. (This information need not be given by federations of trade unions) :-
    - (a) Number of members on books at the beginning of the year ....
    - (b) Number of members admitted during the year ....

      Total of (a) and (b)
    - (c) Number of members leaving the union during the year ....

      Balance by deduction from the Total of (a) and (b) ....
    - (d) Total number of members on books at the end of the year (i.e., on 31st December):-

      Males.....................................

      Females.................................

      Total.......................................
    - (e) Number of members contributing to political fund. ....
    - (f) Number of members paying their subscription for the whole year. ....
16. Return to be made by federations of trade unions :-
    - (a) Number of unions affiliated at the beginning of the year. ....

--

(b) Number of unions joining during the current year. ....

(c) Number of unions disaffiliated during the year. ....

(d) Number of unions affiliated at the end of the year. ....

(e) Membership fee realised from the affiliated unions. Rs........

(f) Number of affiliated unions from whom membership fee was received during the year. ....

(g) Number of affiliated unions contributing to political fund. ....

(h) Number of members of affiliated unions. Males.........
Females.....
Total..............

Note :- Information in regard to-

1. (a) Columns 1 to 13 of Part A of this statement to be filled in by both the categories, i.e., unions and federations.

(b) Columns 14 and 15 to be filled in only by the trade unions, not by federations.

(c) Column No. 16 to be filled in only by the federations.

2. A copy of the rules of the trade union corrected up to the date of dispatch thereof to be enclosed with the statements of annual return.

Part B

General Fund Account

Income Expenditure

	Details	Rs..	Details	Rs.
1.	Balance at the beginning of the year.		1.	Salaries, allowances and expenses of offices.
2.	Subscription received from members as per the following details : -		2.	Salaries, allowances and other expenses of the establishment
	(a) Subscription received for the current year.		3.	Auditors fees................
	(b) Subscription in arrears for the current year -		4.	Legal expenses................
	(1) Subscription in arrears for 3 months or less.		5.	Expenses in conducting trade disputes.
	(2) Subscription in arrears for 6 months or more than 6 months.		6.	Compensation paid to members for loss arising out of trade disputes
	(c) Subscription in arrears for more than one year		7.	Funeral, old age, sickness, unemploy-ment benefits, etc.
	Total		8.	Educational social and religious bene-fits.
3.	Donations.		9.	Cost of publishing periodicals
4.	Interest on investments		10.	Rents, rates and taxes

5.	Sales of periodicals, books and rules, etc.		11.	Stationery, printing and postage.
6.	Income from miscellaneous sources (to be specified).		12.	Expenses incurred under Rule 15(1)(j)of this rule.
			13.	Other expenses (to be specified)-
	(1).........................			(1).........................
	(2).........................			(2).........................
	(3).........................			(3).........................
	(4)........................			Total expenditure ....
	(5)........................			
	(6)........................			Balance at the end of the year.....
	Total....................			Total...................

Treasurer

Part C

Statement of Liabilities and Assets of Trade Union

On................. 20......

Liabilities Assets

Details		Rs.	Details		Rs.
1.	Amount of general fund	1.	Cash		
2.	Amount of political fund		(a)	In hands of the Treasurer	
3.	Loans from ...		(b)	In hands of the Secretary or other person to be named.	
		2.	In the Bank		
4.	Arrears to be paid -	3.	Securities (as per list in Part D)		
		4.	Unpaid subscription due (as shown in Part B in columns (b) and (c))		
5.	Other liabilities (to be specified)-				
	(1).....................		(a)	Amount of the current year's subscription	
	(2).....................		(b)	Amount of the last year's subscription	
	(3).....................	5.	Loans		
	(4).....................		(a)	Officers	
			(b)	Members	

			(c)	Others
		6.	Immovable properly	
		7.	Goods and furniture -	
			(a)	Of the current year
			(b)	Of the last year
		8.	Other assets	
	Total..........			Total.........

Part D

List of Securities

Particulars	Pace Value	Cost Price	Market price at date on which accounts have been made up	Deposited with
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Part E

Political Fund Account

Income Expenditure

Details		Rs.		Details	Rs.
1.	Balance at the beginning of the year		1.	Payments made on objects specified Rule 16(2) of this rule	
2.	Contributions from members		2.	Expenses of management (to be fully specified)	
				Total	....
				Balance at the end of the year	
	Total			Total	....

Part F

Auditors' Declaration

The undersigned having had access to till the books and accounts of the..............and having examined the foregoing statements and verified the same with the account vouchers relating thereto, now sign the same as found to be correct, duly vouched and in accordance with the law, subject to the remarks, if any, appended hereto and also certify that the..................had properly maintained its membership register and its accounts and the members had paid their membership subscription Rs...to the................as shown in the foregoing statement of the general fund account of the trade union, subject to the remarks, if any, appended hereto.

(1) Auditor

(2) Auditor

Note :- Each Auditor should state below his signature in what capacity with reference to Regulation 18 he is qualified to audit the trade union's accounts.

Part G

Officers appointed by election or nomination

Name	Date of birth	Home Address	Occupation	Office held in the union	Whether by election or nomination	Date on which appointment in column (5) was taken up
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)

Part H

The following changes of officers have been made during the year

Officers relinquishing office

No.	Name	Office	Date of relinquishing office
(1)	(2)	(3)	(4)

I do solemnly declare that above information is true to best of my knowledge. This verification is signed by me at.................. on ....day of..................20....................

Signature.

FORM- XI

(*See* rule 28 (1))

(REGISTER FOR CERTIFIED STANDING ORDERS)

PART I

Industrial Establishment

Unique and continu-ous num-ber	Name of the industrial establishment	Nature of the industrial establishment	Whether standing order is (a) model standing order, or (b) deemed standing order or (c) certified standing order	Date of adoption or date of deemed authentication or date of certification/authentication of standing order
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Date of fil-ing ap-peal	Date and na-ture of deci-sion	Amendment made on appeal, if any	Date of the dispatch of the copy of standing orders as set-tled on appeal	Any other relevant detail
(6)	(7)	(8)	(9)	(10)

Part-II

Should contain the certified copy of the Standing Orders electronically

FORM-XII

(See Rule 30 (1))

(Notice of change of service conditions proposed by an employer)

Name of employer...
Address...
Dated the ....day of ....20.....

In accordance with sub-section *(1)* of section 40 of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020) I/We hereby give notice to all concerned that it is my/our intention to affect the change/changes specified in the annexure, with effect from .... in the conditions of service applicable to workers in respect of the matters specified in the Third Schedule to this code.

Signature....................
Designation................

ANNEXURE

(Here specify the change/changes intended to be effected)

Copy forwarded to:

1. The Secretary of registered Trade Union, if any.
2. Concerned Additional /Deputy/Assistant Labour commissioner.

FOM- XIII

(See Rule 31(1))

(AGREEMENT FOR VOLUNTARY ARBITRATION)

Between

………………Name of the parties representing employer(s)

And

………………….Name of the parties Representing workers

It is hereby agreed between the parties to refer the following dispute to the arbitration of ....(here specify the name (s) and address (es) of the arbitrator (s)).

(i) Specific matters in dispute.

(ii) Details of the parties to the dispute including the name and address of the establishment or undertaking involved.

(iii) Name of the worker in case he himself is involved in the dispute or the name of the union, if any, representing the worker or workers in question.

(iv) Total number of workers employed in the undertaking affected.

(v) Estimated number of workers affected or likely to be affected by the dispute.

*We further agree that the majority decision of the arbitrators, shall be binding on us in case the arbitrator(s) are equally divided in their opinion they shall appoint another person as umpire whose award shall be binding on us.

The arbitrator (s) shall make his (their) award within a period of .... (here specify the period agreed upon by the parties) from the date of publication of this agreement in the *Official Gazette* by the State Government or within such further time as is extended by mutual agreement between us in writing. In case, the award is not made within the period afore mentioned, the reference to the arbitration shall stand automatically cancelled and we shall be free to negotiate for fresh arbitrator.

Signature of the parties Representing employer/Representing worker/ workers.

Witnesses

1..................................

2..................................

Copy to:

(i) The Conciliation Officer (***here enter office address of the Conciliation Officer for the area concerned).

(ii) The Principal Secretary to the Government of Maharashtra.

FORM-XIV

(See Rules 33,53 and 54)

Authorization by a worker, group of workers, employer, group of employers to be represented in a proceeding before the authority under this Code

Before the Authority
(Here mention the authority concerned)

In the matter of:. (Mention the name of the proceeding)

....workers

Versus

…………...Employer

I/we hereby authorize Shri/Sarvashri (if representatives are more than one) 1.........2............3.................. to represent me/us in the above matter.

Dated this......................day of.............................20.......…

Signature of person(s) nominating the representative(s)

Address Accepted

FORM-XV

(See Rule 35 (8))

Application to be submitted before the Tribunal if the dispute is not settled
during the conciliation proceeding

Before…………… (here mention the name of the Tribunal having jurisdiction over the area)

In the matter of:

.... Applicant(s)
Address..

Versus

.... Opposite party (ies)
Address...

The above mentioned applicant begs to state as follows:- (Here set out the relevant facts and circumstances of the case).

Prayer :

The applicant prays that the instant dispute may please be admitted for adjudication and request to pass appropriate Award.

Date ……....
Place ....

Signature of applicant.

FORM-XVI

(*See* rule 36(1))
(APPLICATION UNDER SUB-SECTION (1) OF SECTION 59 OF THE INDUSTRIAL RELATIONS CODE, 2020)

To,

The Assistant Commissioner of Labour

Sir,

I/We have to state that I am/we are entitled to receive from M/s..................................a sum of Rs............. (in words) on account of ----------- under the provisions of Chapter IX and X of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020) /in terms of the award dated the...................given by /in terms of the settlement dated the....................arrived at between the said M/s........................and their worker through the duly elected representatives.

I/We further state that I/we served the management with a demand notice by registered post on .... for the said amount which the management has neither paid nor offered to pay to me/us even though a fortnight has since elapsed. The details of the amount have been mentioned in the statement hereto annexed.

I/We request that the said sum may kindly be recovered for the management under sub-section (1) of section 59 of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020) and paid to me/us as early as possible.

Address(es) Signature of Applicants

Station: Date:.

ANNEXRE

FORM- XVII

(*See* rule 36(1))

(APPLICATION BY A PERSON AUTHORISED BY A WORKER OR BY THE ASSIGNEE OR HEIR OF A DECEASED WORKER UNDER SUB-SECTION (1) OF SECTION 59 OF THE INDUSTRIAL RELATIONS CODE, 2020)

To

The Assistant Commissioner of Labour

-------------------------.

Sir,

I Shri/Shrimati/Kumari... have to state that Shri/Shrimati/Kumari................is/was entitled to receive from M/s................................a sum of Rs..................(in words) on account of …………………………………… under the provisions of Chapter IX and X of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020) /in terms of the award dated the............................given by...................../in terms of the settlement, dated the……………………………arrived at between the said M/s.................... and their worker through the duly elected representatives.

I further state that I served the management with a demand notice by registered post on for the said amount which the management has neither paid nor offered to pay to me even though a fortnight has since elapsed. The details of the amount have been mentioned in the statement hereto annexed.

I request that the said sum may kindly be recovered from the management under sub-section (1) of section 59 of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020), and paid to me as early as possible.

I have been duly authorized in writing by.....................(here insert the name of the worker) to make this application and to receive the payment of the aforesaid amount due to him.

I am the assignee/heir of the deceased worker and am entitled to receive the payment of the aforesaid amount due to him.

Station........................ Signature of the authorized person/assignee/heirs

Date………….........

Address........................

ANNEXURE

(Here indicate the details of the amount claimed.)

FORM- XVIII

(*See* rule 36 (2))

(APPLICATION UNDER SUB-SECTION (2) OF SECTION 59 OF THE INDUSTRIAL RELATIONS CODE, 2020)

Before the Tribunal at………..................................

between

and ....

1) Name of the applicant (s)……………………………………………………
2) Name of the employer………………………………………………………

The petitioner(s) .... a worker of...................... M/s. of................................ The petitioner(s) undersigned, worker/workers of is/are entitled to receive from the said M/s ………….. the money/benefits mentioned in the statement here to annexed.

It is prayed that the Tribunal may be pleased to determine the amount/amounts due to the petitioner(s).

Signature or Thumb Impression(s)
of the applicant(s)

Address(es)…………………………………

Place..

Date..

ANNEXURE

(Here set out the details of the money due or the benefits accrued together with the case for their admissibility.)

FORM- XIX

[*See* rule 36 (2)]

(APPLICATION BY A PERSON WHO IS AN ASSIGNEE OR HEIR OF A DECEASED WORKER UNDER SUB- SECTION (2) OF SECTION 59 OF THE INDUSTRIAL RELATIONS CODE, 2020)

Before the Tribunal at ....Between

(i) Name of the applicant/applicants…………………………………………………….

(ii) Name of the employer………………………………………………………………

I am/We are the assignee(s) of the deceased worker and am/are entitled to make an application on his behalf.

Shri/Smt................ former worker of M/s .... of is entitled to receive from the said M/s ----------- the money/benefits mentioned in the statement here to annexed;

It is prayed that the Tribunal be pleased to determine the amount/amounts due to the deceased worker.

Name and Address of worker.........................

Signature of the assignee/heirs

Address(es)……………………………………

Place..

Date...

ANNEXURE

(Herein set out the details of the money due or the benefits accrued together with the case for their admissibility).

FORM- XX

(See Rule 37(1))

Notice of strike to be given by Union (Name of Union) / Group of Workers

Name of five elected representatives of workers ……………………………………….

Dated the..............day of...............20...........

To
(The name of the employer).

Dear Sir/Sirs,

In accordance with the provisions contained in sub-section (1) of section 62 of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020) I/We hereby give you notice that I propose to call a strike / we propose to go on strike on………..20........... , for the reasons explained in the annexure.

Yours faithfully,

(Secretary of the Union)

Five representatives of the workers duly elected at a meeting held on ....(date), *vide* resolution attached.

ANNEXURE

Statement of the Case.

Copy to

1) Labour Commissioner, Mumbai.
2) Additional/Deputy Labour Commissioner of the concerned area.
3) Assistant Labour Commissioner of the concerned area.

FORM- XXI
(See Rule 38(1))

Notice of lock-out to be given by an employer of an industrial establishment

Name of employer ....
Address ....
Dated the..............day of...............20..................

In accordance with the provisions of section 62 (6) of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020), I/we hereby give notice to all concerned that it is my/our intention to effect lock-out in..,...department(s), section(s) of my/our establishment with effect from.......................for the reasons explained in the annexure.

Signature...
Designation...

ANNEXURE

1.	**Statement of reasons**

Copy forwarded to:

(1) The Secretary of the Registered Union, if any

(2) Conciliation officer............ (Here enter office address of the Assistant Labour Commissioner/Deputy Labour commissioner/Additional Labour Commissioner of the concerned area.).

(3) Labour Commissioner, Mumbai.

FORM-XXII

(See Rules 39 and 41)

(NOTICE OF INTIMATION OF RETRENCHMENT /CLOSURE TO BE GIVEN BY AN EMPLOYER TO THE GOVERNMENT UNDER THE PROVISIONS OF CHAPTER IX OF THE INDUSTRIAL RELATIONS CODE 2020 AND RULES MADE THERE UNDER)

[In cases of Part I, the prior notice of intimation should be served thirty days before the commencement of retrenchment and in cases of Part II, i.e., closure, prior notice of intimation of sixty days is required to be given before the commencement of closure]

Name of Industrial Establishment or Undertaking or Employer... ....Address ....
Dated ....(DD/MM/YYYY). (The Intimation of closure/ retrenchment to the appropriate Government shall be served sixty days and thirty days before commencement of closure/retrenchment respectively)

To,
The Principal Secretary (Labour)
Government of Maharashtra,
Labour Department,
Mumbai.

Sir,

Part-I
(Retrenchment)

1. Under clause (c) of section 70 (C) of the Industrial Relation Code, 2020 (35 of 2020), I/ we hereby inform you that I/we have decided to retrench (number of workers)............................. out of total of workers with effect from. (DD/MM/YYYY) for the reasons explained in the **Annexure I.**

2. The workers concerned have been given on the--------------(DD/MM/YYYY) one month's notice in writing as required.

   or

   The worker(s) have been given on the...........(DD/MM/YYYY) one month's pay in lieu of notice as required.

3. The total number of workers employed in the industrial establishment / undertaking are ....and the total number of those who are being retrenched are…………..

Part - II
(Closure)

1. Under subsection (1) of section 74 of the Industrial Relation Code, 2020, (35 of 2020) I/we here by inform you that I/we have decided to close down .....

.... (name of the industrial establishment or undertaking or employer) with effect from .... (DD/MM/YYYY) for the reasons explained in the **Annexure I.**

2. The number of workers whose services would come to an end on account of the closure of the industrial establishment or under taking are ------------------(number of workers).

Number of workers ……………………………………………………………..
Category and designation …………………………………………………… of workers, who have been affected due to closure.

I/We hereby declare that the worker/workers concerned has/have been/will be paid compensation due to them under section 75 of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020), before or on the date of expiry of the notice period.

Yours faithfully,

(Name & Designation of the
employer/Authorized Representative)

ANNEXURE- I

Statement of Reasons for retrenchment/closure (strike whichever is not applicable)

Copy to :

1. Labour Commissioner, Mumbai
2. Additional /Deputy Labour Commissioner of the concerned area
3. Assistant Labour Commissioner of the concerned area

FORM – XXIII

(See Rules 42 (1) 44 (1) and 46)

(APPLICATION FOR PERMISSION OF LAY-OFF OR RETRENCHMENT OR CLOSURE TO BE GIVEN BY AND EMPLOYER/ INDUSTRIAL ESTABLISHMENTS/ UNDERTAKING TO THE GOVERNMENT UNDER THE PROVISIONS OF CHAPTER X OF THE INDUSTRIAL RELATIONS CODE, 2020 AND RULES MADE THERE UNDER)

Name of Industrial Establishment or undertaking or employer--------------

Dated ---------

(Note : The application to the government shall be serve as indicated below:
Lay off : Atleast 15 days before the intended lay off
Retrenchment- Atleast 60 days before the intended date of retrenchment
Closure – At least 90 days before the intended date of closure)

To,
The Principal Secretary (Labour)
Government of Maharashtra,
Labour Department,
Mumbai.

Sir,

1. *(Lay-off) (a). Under section 78(2) of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020), I*/we* hereby apply for—permission to lay-off ……….workers** out of total of workers** employed in my*/our* establishment(details to be given in Annexure-I) with effect from (DD/MM/YYYY).

or

(Retrenchment) (c) Under section 79(2) of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020), I/we* hereby apply for permission for intended retrenchment of................ workers out of total of workers** employedin my*/our* establishment (details to be given in Annexure-I) with effect from (DD/MM/YYYY).

or

(Closure) (d) Under section 80(1) of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020), I / we hereby inform you that I*/we* intended to close down the undertaking....................................... (name of the industrial establishment or undertaking or employer) (details to be given in Annexure-I) with effect from............. (DD/MM/YYYY). The number of workers whose services would be terminated on account of the closure of the undertaking is (number of workers)

* (Lay-off) The worker(s) concerned were given on (DD/MM/YYYY) notice inwriting as required under section 78(2)*/ section 78(3)* of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020).

or

(Retrenchment/ Closure) The worker(s) concerned were given on (DD/MM/YYYY) three months' notice in writing as required under section 79/ section 80* of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020).

or

(Retrenchment/ Closure) The worker(s) have been given on (DD/MM/YYYY) three month's pay in lieu of notice as required under section 79/ section 80* of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020).

2. The details of affected worker(s) is at Annexure II.

3. (Retrenchment) I*/we* hereby declare that the workers concerned will be retrenched in compliance to the Section 71 and section 72 of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020).

4. *I/We* hereby declare that the worker(s) concerned have been*/will be* paid all the dues and compensation due to them under section 67, read with section 78(10)*/ section 79* / section 80* of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020) before or on the expiry of the notice period.

or

I/We hereby state that currently Insolvency proceedings are on in respect of the said Industrial Establishment/Undertaking/Employer, and that I/we* will pay all the dues along with the compensation due to them under concerned laws.

5. I/ we* hereby declare that no court case is pending before any Court in the matter, and if yes, the details thereof have been annexed herewith.

6. I/ we hereby declare that the above information given by me/ us* in this notice and enclosures is/ are* true, I/ we am/ are solely responsible for its accuracy and no facts/ materials has been suppressed in the matter.

The permission sought for may please be granted.

Yours faithfully,

(Name of Employer/ ***Authorised Representative with Seal)

(* Strike off which is not applicable.)

(** Indicate number in figures and word both)

(***Copy of authorization letter issued by the employer shall be enclosed)

ANNEXURE I

(Please give replies against each item)

1	Name of the undertaking with complete postal address, email, mobile and land line.	
2	Status of undertaking— (i) Whether Central public sector/State public sector/ like other, (ii) Whether a private limited company/ partnership firm/ partnership firm (ii) Whether the undertaking is licensed/registered and if so, name of licensing/ registration authority and licence/registration certificate numbers.	
3	(a) Corporate Identification Number (b) Goods and Service Tax Identification Number (GSTIN)	
4	(i) Annual production, item wise for preceding three years- (ii) Production figures, month-wise, for the preceding twelve months,	
5	Audit report of the legal entity that own the establishment/ undertaking including Balance sheets, profit and loss accounts for the last three years.	To be annexed
6	Names of the inter-connected companies or companies under the same management.	
7	Details of lay-off/ retrenchment resorted to in the last three years including the periods of such lay-offs/ retrenchment the number of workers involved in each such lay-off/ Retrenchment / continuation of lay off	
8	Any other relevant details which have bearing on lay-off/ continuation of lay off/ retrenchment/ closure.	

ANNEXURE II

(Details of affected workers)

Sl. No	UAN/ CMPFO	Name of the Worker	Category (Highly Skilled / Skilled/ Semi-skilled / Unskilled)	Date from which in service in/with the said establishment/Undertaking/ Employer	Wage as on date of Application	Remark
1						
2						
3						

Copy to:

1. Labour Commissioner, Mumbai
2. Additional/Deputy Labour Commissioner of the concerned area
3. Assistant Labour Commissioner of the concerned area

FORM- XXIV

(See Rule 50)

Notice to the Employer who committed an offence for the first time under this code, for compounding of offence under sub-section *(4)* of section 89,

The undersigned and the Compounding Officer under sub-section *(1)* of section 89 of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020) hereby intimates that the allegation has been made against you for committing offence for the violation of various provision of this Code as per the details given below;-

PART - I

1. Name and Address of the offender Employer- ………………………………..
2. Address of the Establishment………….…………………………………….
3. Particulars of the offence ……………..………………………………………
4. Section of the Code under which the offence is committed …………………..
5. Compounding amount required to be paid towards composition of the offence ……………………

PART – II

You are advised to deposit the above mentioned amount within fifteen days from the date of issue of this notice for compounding the offence as per section 89*(1)* of the Industrial Relations Code, 2020, (35 of 2020) along with an application dully filled in Part – III of this notice.

In case you fail to deposit the said amount within the specified time, no further opportunity shall be given and necessary direction for filing of prosecution under section shall be issued.

Date: (Signature of the Compounding Officer) Place:

PART– III

Application under sub-section *(4)* of section 89 of the Industrial Relations Code, 2020 for compounding of offence

1. Name of applicant (name of the employer who committed the offence under the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020) to be mentioned……………
……………………….

2. Address of the applicant ……………………………………………………….

3. Particulars of the offence………………………………………………..
…………………………………………………………………………

4. Section of the Code under which the offence has been committed
…………………………………………………………..

5. Details of the compounding amount deposited (electronically generated receipt to be at tached)……………………………………………………………….

6. Details of the prosecution, if filed for the violation of above mentioned offences may be giv- en………………………………………..

7. Whether the offence is first offence or the applicant had committed any other offence prior to this offence, if committed, then, full details of the offence
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………

8. Any other information which the applicant desires to provide
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………

Applicant
(Name and signature)

Date:
Place:

To,
The Compounding Officer

FORM- XXV

(See Rule 52 (1))

(Complaint under section 91 of the Industrial Relations Code, 2020) Before the Conciliation officer/ Arbitrator/ Tribunal………………………… In the matter of--Reference No ………………………..

A..................... Complainant(s);

Versus

B..................... Opposite Party(ies).

Address:

The petitioner(s) begs/beg to complain that the Opposite Party(ies) has/have been guilty of a contravention of the provisions of section 90 of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020), as shown below:

(Here set out briefly the particulars showing the manner in which the alleged contravention has taken place and the grounds on which the order or act of the management is challenged.)

The complainant(s) accordingly prays/pray that the conciliation officer/ Arbitrator/ Industrial Tribunal or National Tribunal may be pleased to decide the complaint set out above and pass such order or orders thereon as it may deem fit and proper.

The number of copies of the complaint and its annexure required under section 91 of the Industrial Relations Code, 2020 (35 of 2020) are submitted herewith.

Dated this...........day of...........20 Signature of the Complainant(s)

Verification

I do solemnly declare that what is stated in paragraph above is true to my knowledge and that what is stated in paragraphs........ above is stated upon information received and believed by me to be true. This verification is signed by me at................... on ....day of...................20....................

Signature of the person verifying.

By Order and in the name of
the Governor of Maharashtra,

(I.A. Kundan)
Principal Secretary to Government

ON BEHALF OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, PRINTED AND PUBLISHED BY DIRECTOR, RUPENDRA DINESH MORE, PRINTED AT GOVERNMENT CENTRAL PRESS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004 AND PUBLISHED AT DIRECTORATE OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATIONS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004. EDITOR : DIRECTOR, RUPENDRA DINESH MORE.